

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
GRĀMATVEDĪBAS UN AUDITA KATEDRA

KREDITORU PARĀDU UZSKAITE UN ANALĪZE
SIA „PRIORITET”

MAGISTRA DARBS

Autors: **Irina Karpeļuka**

Stud. apl. Nr. ik07069

Darba vadītājs: Dr. oec., asoc. profesors Laimdota Kaire

RĪGA 2013

ANOTĀCIJA

Maģistra darba temats ir „Kreditoru parādu uzskaitē un analīze SIA „PRIORITET””.

Darba mērķis ir izvērtēt SIA „PRIORITET” kreditoru parādu un nodokļu uzskaiti, kā arī izanalizēt uzņēmuma kreditoru parādus laika posmā no 2009.gada līdz 2011.gadam, lai izstrādātu priekšlikumus kreditoru parādu pārvaldības pilnveidošanai uzņēmumā.

Maģistra darbā tiek apskatīti kreditoru saistību teorētiskie aspekti, tiek sniegts uzņēmuma SIA „PRIORITET” vispārējs raksturojums, izvērtētas uzņēmuma saimnieciskās darbības pozitīvās un negatīvās puses, kā arī raksturoti uzņēmuma kreditoru uzskaites konti, uzkrājumu un uzkrāto saistību veidošana un atliktā nodokļa aprēķināšanas kārtība. Darbā tāpat tiek veikta uzņēmuma SIA „PRIORITET” kreditoru parādu struktūras un dinamikas analīze laika posmā no 2009.gada līdz 2011.gadam, kā arī sniegts uzņēmuma maksāspējas novērtējums.

Darba nobeigumā tiek apkopoti secinājumi un izstrādāti priekšlikumi kreditoru parādu pārvaldības uzlabošanai uzņēmumā SIA „PRIORITET”.

Darbs sastāv no ievada, sešām nodaļām, secinājumiem un priekšlikumiem.

Darba apjoms ir 96 lpp., tas satur 16 tabulas, 5 attēli, 3 formulas un 10 pielikumus.

Darba izstrādāšanai tika izmantoti 49 literatūras avoti

Atslēgas vārdi: ražošana, kreditoru parādi, uzskaitē, analīze.

ANNOTATION

The following thesis topic is “Payables tracking and analysis in Prioritet Ltd.”.

The aim of the thesis is to assess Prioritet Ltd. payables accounting requirements and analyze them in order to submit proposals in enterprise development.

The thesis describes the theoretical aspects of the creditor obligations, the overview of the entity Prioritet Ltd., analyses the advantages and drawbacks of the economic activities of the enterprise, describes the registration accounts of the creditors and the procedure of auditing of the creditors debts. The study includes the analysis of the creditors' debts structure and dynamics of the entity Prioritet Ltd. for the time period 2009-2011, as well the evaluation of the enterprise paying capacity.

In the present work are described accounts payable in Prioritet Ltd., its entity, structure and legislation. In practical part of the work is represented accounts payable structural and dynamical analysis and are calculated turnover coefficients.

The conclusions and suggestions are made to manage development of accounts payable in the enterprise.

Magistra paper includes the introduction, 6 chapters, conclusion and suggestions. The diploma paper consists of 96 pages, 16 tables, 5 figures, 3 equations and 10 appendices.

Keywords: accounts payable, creditor accounting, analysis of creditor.

SATURS

Anotācijas

Ievads	6
1. Kreditoru parādu būtība	8
2. Kreditoru parādu kontrole	16
2.1. Kreditoru parādu pārvaldīšanas politika	16
2.2. Kreditoru inventarizācija	18
3. SIA „PRIORITET” raksturojums	21
3.1. SIA „PRIORITET” vēsture	21
3.2. SIA „PRIORITET” organizatoriskā struktūra	26
3.3. SIA „PRIORITET” produkcijas ražošanas un realizācijas analīze	28
4. Kreditoru uzskaitē	32
4.1. Kreditoru uzskaites teorētiskie aspekti	32
4.2. Kredīta finansēšanas būtība un to veidi	44
4.3. SIA „PRIORITET” kreditoru uzskaitē	47
5. Nodokļu uzskaitē	62
5.1. Nodokļu uzskaites normatīvā bāze	62
5.2. SIA „PRIORITET” nodokļu uzskaitē	71
6. SIA „PRIORITET” kreditoru parādu analīze	77
6.1. Kreditoru parādu struktūra un dinamika	77
6.2. Maksātspēju raksturojošie finanšu analīzes koeficienti	80
6.3. Maksātspējas prognozēšana pēc prognozēšanas modeļiem	86
Secinājumi un priekšlikumi	90
Izmantotās literatūras un informācijas avotu saraksts	93
Pielikumi	96
1.pielikums. SIA „PRIORITET” bilances aktīvu posteņi laika posmā no 2010.gada līdz 2011.gadam (Ls, uz 31.12.)	96
2. pielikums. SIA „PRIORITET” bilances pasīvu posteņi laika posmā no 2010.gada līdz 2011.gadam (Ls, uz 31.12.)	97
3. pielikums. SIA „PRIORITET” peļņas vai zaudējumu aprēķins 2011.gadā	98

4. pielikums. SIA „PRIORITET” bilances aktīvu posteņi laika posmā no 2009.gada līdz 2010.gadam (Ls, uz 31.12.)	99
5. pielikums. SIA „PRIORITET” bilances pasīvu posteņi laika posmā no 2009.gada līdz 2010.gadam (Ls, uz 31.12.)	100
6. pielikums. SIA „PRIORITET” peļņas vai zaudējumu aprēķins 2010.gadā	101
7. pielikums. SIA „PRIORITET” bilances aktīvu posteņi laika posmā no 2008.gada līdz 2009.gadam (Ls, uz 31.12.)	102
8. pielikums. SIA „PRIORITET” bilances pasīvu posteņi laika posmā no 2008.gada līdz 2009.gadam (Ls, uz 31.12.)	103
9. pielikums. SIA „PRIORITET” peļņas vai zaudējumu aprēķins 2009.gadā	104
10. pielikums. SIA „PRIORITET” kontu plāns.....	106

IEVADS

Pašreizējos komplicētajos ekonomiskajos apstākļos tirgus dalībnieku uzmanība tiek pievērsta praktiski katra saimnieciskā subjekta darbībai, jo tie ir ieinteresēti finansiālajos rezultātos, kurus šis subjekts sasniedz savas funkcionēšanas gaitā. Tas, kādi panākumi tiek sasniegti saimnieciskās darbības rezultātā, galvenokārt ir atkarīgs no uzņēmuma vadības meistarības analizēt nepieciešamo tirgus segmentu, prasmes novērtēt uzņēmuma pozīciju tajā, kā arī spējas savlaicīgi pieņemt pareizus stratēģiski nozīmīgus īstermiņa un ilgtermiņa lēmumus.

Uzņēmuma finanšu rādītāji ir noteicošais faktors lēmumu pieņemšanā. Balsoties uz tiem, vadība spēj izvērtēt gan savas investēšanas, gan kreditēšanas iespējas, objektīvi novērtēt dažādu lēmumu pieņemšanas riska pakāpi, kā arī tie sniedz pārskatu par uzņēmuma finansiālo darbību kopumā un palīdz ieraudzīt gan uzņēmuma vājās, gan stiprās puses. Līdz ar to uzņēmuma vadībai ir būtiski zināt patiesos finanšu rādītājus.

Uzņēmumu saimnieciskās darbības mērķis ir nodrošināt klientus ar nepieciešamajām precēm un/ vai pakalpojumiem par pieņemamām cenām, nodarbināt cilvēkus, kā arī sagatavot dažāda veida atskaites un pārskatus par uzņēmuma aktivitāti. Tomēr bieži vien tiek aizmirsts par finanšu pārskatu rūpīgu analīzi, kā rezultātā var rasties situācija, kad, strauji pieaugot neto apgrozījumam, uzņēmumam aprūkstas apgrozāmo līdzekļu, it īpaši naudas līdzekļu. Pēc detalizētas un izsmeļošas uzņēmuma finanšu analīzes veikšanas var tikt konstatēts, ka uzņēmumam ir nepieciešami papildus līdzekļi, līdz ar to tiek meklētas iespējas kredīta iegūšanai. Lai izsniegtu aizņēmumu klientam, vispirmām kārtām tiek noteikta klienta maksātspēja jeb kredītspēja. Ar uzņēmuma kredītspēju tiek saprasta uzņēmuma spēja laikus dzēst savas saistības, tādēļ katra uzņēmuma vadībai ir vitāli periodiski pētīt un analizēt sava uzņēmuma kredītspēju, kā arī noteikt uzņēmuma finansiālā līdzsvara un maksātspējas saglabāšanas izredzes nākotnē. Uzņēmuma kredītspēja raksturo tā finansiālo stabilitāti, tātad tā ir finansiālās stabilitātes ārējā pazīme. Uzņēmuma nespēja nokārtot savas pamatsaistības var padarīt uzņēmuma turpmāko eksistenci par problemātisku.

Maģistra **darba mērķis** ir izvērtēt SIA „PRIORITET” kreditoru parādu un nodokļu uzskaiti, kā arī izanalizēt uzņēmuma kreditoru parādus laika posmā no 2009.gada līdz 2011.gadam, lai izstrādātu priekšlikumus kreditoru parādu pārvaldības pilnveidošanai uzņēmumā.

Hipotēze: uzlabojot kreditoru un nodokļu uzskaiti, kā arī regulāri izvērtējot maksātspējas un likviditātes rādītājus, SIA „PRIORITET” var lielā mērā uzlabot savu finansiālo stāvokli.

Lai sekmīgi īstenotu izvirzīto darba mērķi, ir jāveic sekojošus **darba uzdevumus:**

- izpētīt speciālajā literatūrā kreditoru parādu teorētiskos aspektus;
- noskaidrot kreditoru parādu grāmatvedības uzskaites pamatprasības;
- veikt kreditoru parādu uzskaites normatīvo dokumentu izpēti;
- izpētīt kredīta finansēšanas būtību un veidus;
- sniegt SIA „PRIORITET” saimnieciskās darbības vispārēju raksturojumu;
- raksturot SIA „PRIORITET” kreditoru uzskaites kontus;
- izpētīt uzkrājumu un uzkrāto saistību veidošanu SIA „PRIORITET”;
- noskaidrot atliktā nodokļa aprēķināšanas kārtību uzņēmumā SIA „PRIORITET”;
- veikt SIA „PRIORITET” kreditoru horizontālo un strukturālo analīzi;
- sniegt uzņēmuma SIA „PRIORITET” maksātspējas izvērtējumu, kā arī izpētīt bankrota iespējamību;
- izstrādāt priekšlikumus kreditoru pārvaldības pilnveidošanai uzņēmumā SIA „PRIORITET”.

Maģistra darba sastāv no 6 nodaļām.

Pirmajā nodaļā tiek apskatīti kreditoru saistību teorētiskie aspekti, t.sk. kreditoru parādu jēdziens un būtība, kreditoru parādu grāmatvedības uzskaites pamatprasības. Otrā nodaļā tiek pētīta kreditoru parādu kontrole, t.sk. apskatīta kreditoru parādu pārvaldīšanas politika, kreditoru inventarizācijas veikšana. Trešajā nodaļā tiek izpētīta uzņēmuma SIA „PRIORITET” uzņēmējdarbības attīstības vēsture, tā organizatoriskā un darbaspēka struktūra, veikta uzņēmuma produkcijas ražošanas un realizācijas vispārējā analīze, izvērtētas uzņēmuma saimnieciskās darbības pozitīvās un negatīvās puses. Ceturtajā nodaļā tiek apskatīti kreditoru uzskaites teorētiskie aspekti, kredīta finansēšanas būtība un to veidi, kā arī izpētīta SIA „PRIORITET” kreditoru uzskaites. Piektajā nodaļā tiek izpētīta nodokļu uzskaites normatīvā bāze, kā arī raksturota SIA „PRIORITET” nodokļu uzskaites. Sestajā nodaļā tiek veikta uzņēmuma SIA „PRIORITET” bilances kreditoru posteņu absolūto un relatīvo rādītāju izmaiņu analīze, aprēķināti maksātspēju raksturojošie finanšu analīzes koeficienti, kā arī sniegts uzņēmuma maksātspējas un bankrota iespējamības novērtējums.

Izvēlētais pētījuma periods ir laika posms no 2009.gada līdz 2011.gadam.

Maģistra darba izstrādes gaitā ir izmantoti dažādi pētījuma avoti, t.sk. uzņēmuma SIA „PRIORITET” finansiālie pārskati, atskaites un citi uzskaites dati, LR likumi un normatīvie akti, statistikas dati, zinātniskie pētījumi, mogrāfijas, interneta resursi, periodiskie izdevumi, kā arī autores praktiskā darba pieredze.

Ekonomiskās informācijas apstrādei tiek izmantotas ekonomiski statistiskās analīzes metodes un paņēmieni.

1. KREDITORU PARĀDU BŪTĪBA

Kreditoru parādu teorētisko aspektu izskatīšana un izprašana ir pirmais, kam jāpievērš uzmanība, analizējot uzņēmuma kreditoru parādus un to atšķirīgās iezīmes, jo tas ļaus gūt priekšstatu par izskatāmā jautājuma būtību. Šajā apakšnodaļā autore aplūko tādus jēdzienus kā kreditoru parādi, aizņēmumi, obligācija, kredītiestāde, darba samaksa, kreditori.

Dažreiz uzņēmums, īstenojot savu saimniecisko darbību, ne uzreiz norēķinās ar citām juridiskām personām par saņemtajām precēm, izejvielām vai sniegtajiem pakalpojumiem, uzņēmums var arī aizlienēt naudas līdzekļus savas saimnieciskās darbības nodrošināšanai un saņemt avansa maksājumus, turklāt rodas parādi budžetam par nodokļiem jeb kreditoru parādi attiecībā pret citām juridiskām vai fiziskām personām.¹

Kreditoru parādi ir parādi, kuri uzņēmumos veidojas par saņemtajām izejvielām, materiāliem vai pakalpojumiem, ja samaksas termiņš par tiem nav iestājies vai ir nokavēts.² Ekonomiskajā literatūrā ir sastopamas arī citas definīcijas. Kreditoru parāds ir uzņēmuma saistības – parādi kredītiestādei, piegādātājiem, maksājumi, kas saņemti no pircējiem un pasūtītājiem par precēm, kuras vēl nav iegādātās, vai par pakalpojumiem, kas vēl nav sniegti.³ Kreditors – saistību tiesību puse (fiziskā vai juridiskā persona), kas ir aizdevusi naudu vai preces (parasti par samaksu vēlākā termiņā un ar noteikto aizdevuma procentu) un kam ir tiesības prasīt no debitora noteiktu darbību vai atturēties no tās.⁴ Pēc autores domām, pēdējā definīcija precīzāk izskaidro kreditoru būtību, taču neviena no definīcijām nav visaptveroša.

Kreditoru parāds ir uzņēmuma saistības pret citām juridiskām vai fiziskām personām, kas veidojas pagātnes darījumu vai citu iepriekšējo notikumu dēļ, juridiskai vai fiziskai personai iesaistoties komercdarījumos ar citām juridiskām vai fiziskām personām.

Kreditorus uzrāda bilances pasīvē. Saskaņā ar „Gada pārskatu likumu” pastāv sekojošais kreditoru parādu iedalījums:

- ilgtermiņa kreditori:

- aizņēmumi pret obligācijām,
- akcijās pārvēršamie aizņēmumi,
- aizņēmumi no kredītiestādēm,
- citi aizņēmumi,

¹ Mārāne I., Grandāne M., Martemjanova E., Mežaraupe V., Soopa A. *Finanšu grāmatvedība*. Rīga: RaKa, 2004. 34-35 lpp.

² Krēsliņš K., Brīvers I., Kostomārovs A., Mūrmane T., Vīksniņš J. *Ekonomikas un finanšu vārdnīca*. Rīga: Norden AB, 2003. 203 lpp.

³ Zariņa V. *Finanšu grāmatvedības uzdevumu krājums*. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2004. 79. lpp.

⁴ Andžāne V., Ābika L., Brūna I., Būmane I., Danovskis O., Kaire L., Kassale M., Kālis I., Putāne V. *Grāmatvedības terminu vārdnīca*. Rīga: LU, 2002. 29. lpp.

- no pircējiem saņemtie avansi,
- parādi piegādātājiem un darbuzņēmējiem,
- maksājami vekseli,
- parādi radniecīgajām sabiedrībām,
- parādi asociētajām sabiedrībām,
- nodokļi un valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas,
- pārējie kreditori,
- nākamo periodu ieņēmumi,
- neizmaksātās dividendes;

- īstermiņa kreditori:

- aizņēmumi pret obligācijām,
- akcijās pārvēršamie aizņēmumi,
- aizņēmumi no kredītiestādēm,
- citi aizņēmumi,
- no pircējiem saņemtie avansi,
- parādi piegādātājiem un darbuzņēmējiem,
- maksājami vekseli,
- parādi radniecīgajām sabiedrībām,
- parādi asociētajām sabiedrībām,
- nodokļi un valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas,
- pārējie kreditori,
- nākamo periodu ieņēmumi,
- neizmaksātās dividendes,
- uzkrātās saistības,
- atvasinātie finanšu instrumenti.

Var secināt, ka ilgtermiņa un īstermiņa kreditoru posteņu sastāvs ir līdzīgs un ir atkarīgs no kreditoru parādu būtības un dzēšanas termiņa.

Praksē visbiežāk izmantots postenis kreditoru parādu atspoguļošanai ir „Parādi piegādātājiem un darbuzņēmējiem”, kuri veidojas preču un materiālo vērtību iegādes vai dažāda veida pakalpojumu saņemšanas brīdī, kad to iegūšana nesakrīt ar samaksas brīdi. Savas darbības nodrošināšanai uzņēmumam regulāri jākārtto savas saistības ar dažādiem piegādātājiem un pakalpojumu sniedzējiem:

- par iepirktajiem materiāliem, iekārtām un ierīcēm, kā arī citiem saimnieciskajai aktivitātei būtiskiem materiālajiem labumiem;

- par veiktajiem būvniecības, transportēšanas vai remonta darbiem;
- par saņemto elektroenerģiju, siltumu, ūdeni, gāzi un citiem pakalpojumiem.

Aizņēmumi pret obligācijām veidojas, uzņēmumam emitējot obligācijas. Obligācijas ir parāda vērtspapīrs, kas tā īpašnieku nodrošina ar ikgadēju ienākumu saskaņā ar priekšlaicīgi fiksētu vai mainīgu kupona likmi un dod tiesības pēc noteikta laika saņemt nominālvērtību.⁵ Taču praksē Latvijā šāds papildus finansēšanas veids nav ieguvis plašu pielietojumu.

Postenī „Akcijās vai daļās pārvēršamie aizdevumi” uzrāda tos parādus, kuri netiks atdoti ar naudu vai mantu, bet gan tiks dzēsti ar uzņēmuma pamatkapitāla akcijām vai daļām. Rezultātā kreditors kļūst par uzņēmuma īpašnieku. Praksē šāda veida saistības rodas, īstenojoties tiesiskās aizsardzības procesam, rezultātā aizņēmuma devējs (fiziskā vai juridiskā persona) saņem dividendes, nevis augļu procentus. Kreditoram tas var būt izdevīgāk nekā maksātnespējas procesa uzsākšana pret parādnieku, kad, visticamāk, pilna aizdevuma summa netiks atgūta.

Postenī „Maksājami vekseļi” tiek uzrādīti paša uzņēmuma izlaistie vekseļi. Vekselis ir vērtspapīrs, kas dod īpašniekam neapstrīdamās tiesības prasīt no vekseļa devēja vai akceptētāja samaksāt noteiktu naudas summu noteikta termiņā un vietā.⁶ Praksē Latvijā šādi darījumi nav plaši izplatīti.

Postenī „Citi aizņēmumi” iegrāmato aizņēmuma summas, kas nav saņemtas no kredītiestādēm.⁷ Bieži tajos tiek uzskaitīti parādi pret dibinātājiem, kas rodas, kad uzņēmumam ir nepieciešami papildus līdzekļi, taču dibinātāji nevēlas palielināt pamatkapitālu, bet gan tikai aizdod naudu. Ir jāmin, ka bieži uzņēmumi attiecina šādas saistības bilancē uz posteni „Citi aizņēmumi”, nepievienojot atšifrējumu, jo nevēlas atklāt, ka dibinātāji bija aizdevuši uzņēmumam līdzekļus, kas savukārt var liecināt par uzņēmuma maksātnespējas problēmām.

Postenī „Pārējie kreditori” praksē uzrāda saistības par darba algām, ja tās uz bilances sastādīšanas datumu ir aprēķinātas, bet vēl nav izmaksātas. Pārāk lielas summas šajā postenī, kas nav saistītas ar darbaspēka skaita vai atalgojuma apmēra pieaugumu, ir bīstama maksātnespējas pazīme. Darba samaksa ir darbiniekiem regulāri izmaksājams atlīdzinājums par veikto darbu, kurš ietver darba algu un normatīvajos aktos, darba koplīgumā vai darba

⁵Krēsliņš K., Brīvers I., Kostomārovs A., Mūrmane T., Viksniņš J. *Ekonomikas un finanšu vārdnīca*. Rīga: Norden AB, 2003. 265 lpp.

⁶Andžāne V., Ābika L., Brūna I., Būmane I., Danovskis O., Kaire L., Kassale M., Kālis I., Putāne V. *Grāmatvedības terminu vārdnīca*. Rīga: LU, 2002. 47. lpp.

⁷Grigorjeva R., Jesemčika A., Leibus I., Svarinska A. *Finanšu grāmatvedība*. –Rīga: Izglītības soļi, 2004. 161 lpp.

līgumā noteiktās papildmaksas, prēmijas un cita veida atlīdzība saistīta ar darbu.⁸ Katrā uzņēmumā darbinieki, kas sastāda strādājošo kolektīvu jeb uzņēmuma darbaspēku, pilda noteiktus pienākumus, par kuriem tiek atalgoti. Katram darbiniekam ir būtiski saņemt atbilstošu samaksu par paveikto darbu, kā arī no svara ir sociālās garantijas un citi labumi, kurus var nodrošināt darba devējs. Savukārt uzņēmuma darbinieku algas ir viens no svarīgākajiem un būtiskākajiem saimnieciskās darbības izmaksu elementiem darba devējam tāpēc, ka darba atalgojums tieši iespaido produkcijas pašizmaksas aprēķinus, kā arī peļņas vai zaudējuma aprēķinus. Turklāt, aprēķinātā darba samaksa būtībā ir uzņēmuma tiešās saistības pret darbiniekiem.

Darba atalgojuma samaksa ir korelatīva ar nodokļiem, jo darba devējam no darbinieka darba samaksas ir precīzi un pilnā apmērā jāatskaita nodokļi, kurus, atbilstoši likumdošanas prasībām, laicīgi jāpārskaita budžetā. Līdz ar to uzņēmuma vadītājam ir svarīgi korekti noformēt darba tiesiskās attiecības ar katru darbinieku, nodrošināt strādājošo uzskaiti, kā arī organizēt darba atalgojumu un veikt tā uzskaiti.

Darba un darba samaksas uzskaites uzdevumi ir šādi:

- nodrošināt strādājošo skaita un sastāva uzskaiti;
- uzskaitīt katra darbinieka nostrādāto darba laiku: stundas, dienas, virsstundas vai izpildītā darba apjomu;
- aprēķināt katra strādājošā darba samaksu atbilstoši nostrādātajam laikam, darba daudzumam, kvalitātei;
- aprēķināt nodokļus, savlaicīgi un pilnā apmērā tos pārskaitīt budžetā;
- uzskaitīt visus norēķinus, kas saistīti ar darba samaksu;
- iesniegt Valsts ieņēmumu dienestam un citām institūcijām likumdošanā paredzētos pārskatus.⁹

Postenī „Aizņēmumi no kredītiestādēm” praksē uzskaita saistības par aizņēmumiem komercbankās. Kredītiestāde ir uzņēmēj sabiedrība, kas dibināta, lai pieņemtu noguldījumus un citus atmaksājamus līdzekļus, savā vārdā izsniegtu kredītus un sniegtu citus finanšu pakalpojumus.¹⁰ Mūsdienās komercbankas piedāvā uzņēmējiem plašu kreditēšanas produktu klāstu: kredīti, overdrafti, kredīta līnija, garantijas līnija, faktoringi. Kā atsevišķs produkts, kuru piedāvā komercbanku meitas uzņēmumi – līzings kompānijas, tiek piedāvāta finanšu un operatīvā noma.

⁸ Grigorjeva R., Jesemčika A., Leibus I., Svarinska A. *Finanšu grāmatvedība*. Rīga: Izglītības soli, 2004.–176. lpp.

⁹ Turpat,–174. lpp.

¹⁰ Krēslīņš K., Brīvers I., Kostomārovs A., Mūrmane T., Viksniņš J. *Ekonomikas un finanšu vārdnīca..* Rīga: Norden AB, 2003.– 201. lpp.

Postenī „Nodokļi un valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas” tiek uzrādītas visas nodokļu saistības, taču praksē ir jānodrošina visu nodokļu atsevišķa uzskaitē. Regulāra dažādu nodokļu nomaksa ir katra uzņēmuma saimnieciskās darbības neatņemama sastāvdaļa. Visi pienākumi, tiesības un atbildība, kas attiecas uz uzņēmumu kā uz nodokļa maksātāju, ir reglamentēti likumā „Par nodokļiem un nodevām”. Lai uzņēmums varētu pildīt savus tiešos pienākumus atbilstoši likumam, grāmatvedības uzdevumi ir: nodokļu summu aprēķināšana; nodokļu ieturēšana no fiziskām personām un nerezidentiem izmaksātām summām; nodokļu un nodevu iemaksāšana budžetā; norēķinu par nodokļiem uzskaites veikšana; nodokļu administrācijai nodokļu likumos paredzēto pārskatu iesniegšana; nodokļu salīdzināšana ar nodokļu administrāciju, kā arī citu uzdevumu veikšana.

Nodokļi tiek ieskaitīti valsts vai pašvaldību budžetā atbilstoši likumdošanai. Valsts ieņēmuma dienesti veic nodokļu administrēšanas funkciju, savukārt pašvaldības kontrolē nekustamā īpašuma nodokļus un pašvaldības nodevas. Lielākoties tieši grāmatveža pienākumos ietilpst uzņēmuma nodokļu maksājumu aprēķināšana, nodokļu deklarāciju aizpildīšana un iesniegšana. Mūsdienās visas ziņas par nodokļiem tiek aizpildītas un iesniegtas Elektroniskās deklarēšanas sistēmā.

Lai uzņēmuma grāmatvedība varētu veiksmīgi sekot līdzi norēķiniem ar budžetu, tie tiek periodiski salīdzināti ar Valsts ieņēmuma dienesta teritoriālās iestādes datiem. Parasti uzņēmuma grāmatvedība savus datus ar VID datiem salīdzina ne retāk kā reizi gadā, veicot nodokļu inventarizāciju. Lai to paveiktu, uzņēmuma grāmatvedim ir jāizdrukā un jā saglabā visu Valsts ieņēmumu dienestā iesniegto pārskatu un dokumentu kopijas, uz kurām tika fiksēts datums, kad oriģināli tika iesniegti Valsts ieņēmumu dienestā. Par attaisnojuma dokumentu tam, ka nodokļi tika pārskaitīti pilnībā un savlaicīgi, kalpo maksājuma uzdevums vai bankas konta izraksts.

Uzņēmuma grāmatvedim teicami jāpārziņina nodokļu likumdošanu un regulāri jāseko tās izmaiņām, lai uzņēmums spētu laicīgi un pilnībā realizēt savas nodokļu maksātāja tiešās saistības, kā arī gūt labu sev, izmantojot tam piešķirtās tiesības šajā jomā. Attiecīgi uzņēmuma vadības tiešajos pienākums ietilpst grāmatveža nodrošināšana ar darbam nepieciešamās informācijas savlaicīgu iegūšanu. Ir pieejami daudzveidīgi informācijas iegūšanas avoti: interneta pieslēgums, normatīvo dokumentu abonētizdevumi un profesionālie periodiskie izdevumi.

Saskaņā ar likumu „Par grāmatvedību” uzņēmuma vadītājs ir personiski atbildīgs par to, kā tiek organizēta grāmatvedības uzskaitē uzņēmumā un kā tiek ievērotas likumdošanas prasības. Praksē uzņēmuma vadītājs par atbildīgām personām norīko grāmatvedības darbiniekus, ar kuriem tiek noslēgti darba līgumi kā ar kvalificētiem speciālistiem.

Grāmatveži savukārt organizē nepieciešamo uzskaiti un ievēro likumdošanas prasības. Uzņēmuma vadītājam, slēdzot līgumus ar grāmatvedības darbiniekiem, līgumos jānorāda viņu pienākumus un atbildību, jo grāmatveža nezināšanas, nolaidības vai ļaunprātīgas rīcības dēļ, t.i., ja netiek precīzi ievērota nodokļu likumdošana, uzņēmums var ciest nopietnus zaudējumus uzrēķināto soda sankciju veidā. Pašam grāmatvedim ir iespēja apdrošināt savu profesionālo risku, izmantojot civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu.¹¹

Katra nodokļa pārskata periods, aprēķināšanas un deklarēšanas kārtība, kā arī samaksas termiņi ir noteikti attiecīgā nodokļa likumā. Parasti pēctaksācijas perioda 20. datums ir termiņš, kad jādeklarē un jānomaksā nodokļi. Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas termiņš tiek noteikts individuāli, līdz ar to - katram uzņēmumam tas ir atšķirīgs.

Parādi radniecīgajām un asociētajām sabiedrībām tiek uzrādīti bilancē atsevišķi, speciālajos posteņos. Asociētā sabiedrība ir sabiedrība, kura atrodas otras sabiedrības būtiskā ietekmē, t.i., otrai sabiedrībai ir ne mazāk par 20, bet ne vairāk par 50 procentu no akcionāru vai dalībnieku balsstiesībām otrajā sabiedrībā. Radniecīga sabiedrība ir uzņēmuma meitassabiedrība, t.i., ieguldījuma daļa sabiedrībā ir lielāka par 50%. Ir jāatzīmē, ka praksē parasti uzņēmumi, kurus saista radniecība, aizdod līdzekļus savā starpā uz nosacījumiem, kas ir mazāki par reālo tirgus situāciju (zemākas procentu likmes, garāki atmaksas termiņi).

Nākamo periodu ieņēmumi ir ieņēmumi, kas saņemti pirms bilances datuma, bet attiecas uz nākamo gadu vai tālākiem gadiem.

No pircējiem saņemtie avansi rodas, kad pircējs ir samaksājis par preču piegādi vai pakalpojumu sniegšanu pirms preces reāli tika saņemtas.

Atvasinātie finanšu instrumenti ir vienošanās, kas vienlaikus vienai personai rada finanšu aktīvus, bet citai personai — finanšu saistības vai kapitāla vērtspapīrus.

Neizmaksātās dividendes tiek uzrādītas atbilstošajā postenī, kad tās tika aprēķinātas, bet vēl neizmaksātas.

Uzkrātās saistības ir skaidri zināmās saistību summas pret piegādātājiem un darbuņēmējiem par pārskata gadā saņemtajām precēm vai pakalpojumiem, par kurām piegādes, pirkuma vai uzņēmuma līguma nosacījumu vai citu iemeslu dēļ bilances datumā vēl nav saņemts attiecīgs norēķinu dokuments (rēķins).¹² Šīs saistību summas aprēķina, pamatojoties uz attiecīgajā līgumā noteikto cenu un faktisko preču vai pakalpojumu saņemšanu apliecinošiem dokumentiem.¹³ Šajā postenī var uzrādīt arī aplēstās saistību summas par uzkrāto atvaļinājumu apmaksu, taču tas ir iespējams tikai tad, kad ir skaidri

¹¹Grigorjeva R., Jesemčika A., Leibus I., Svarinska A. *Finanšu grāmatvedība*. Rīga: Izglītības soļi, 2004. 191-192. lpp.

¹² MK noteikumi Nr. 488 „Gada pārskatu likuma piemērošanas noteikumi”

¹³ Turpat

zināms maksājuma datums vai šo izmaksu apjoms. Pretējā gadījumā šīs summas ir jāuzskaita uzkrājumu sastāvā. Praksē grāmatvežiem sagādā grūtības atšķirt uzkrātās saistības no uzkrājumiem.

Bilances shēmā tiek atsevišķi izdalīta iedaļa, kur tiek uzskaitīti uzkrājumi. Tie pēc savas būtības vistuvāki ir kreditoriem. Uzkrājumi ir paredzēti, lai segtu noteikta veida saistības, kas attiecas uz pārskata gadu vai iepriekšējiem pārskatu gadiem un gada pārskata sastādīšanas laikā ir paredzams vai zināms, bet kuru apjoms vai konkrētu saistību rašanās vai segšanas datums nav skaidri zināms. Piemēram, uzņēmuma finanšu pārskats tiks revidēts. Rēķins tiek izrakstīts pārskata gadā, bet tas attiecas uz nākamo pārskata gadu. Tie nav uzkrājumi, bet uzkrātās saistības, jo ir skaidri zināma summa, kuru būs jāmaksā par revīzijas pakalpojumu ir ir zināms aptuvenš datums, kad saistības tiks dzēstas. Neizmantotās atvaļinājuma summas attiecinā uz uzkrājumiem, ja nav precīzi zināms, kad darbinieks dosies atvaļinājumā, un tās attiecinā uz uzkrātām saistībām, ja ir skaidri zināms, kad darbinieks dodies atvaļinājumā. Pārlicību par datumu, kad darbinieks dosies atvaļinājumā, rada vadības apstiprināts atvaļinājuma grafiks. Vēl viens piemērs par uzkrātām saistībām ir šāds: ja uzņēmums ir noslēdzis nomas līgumu uz trim mēnešiem – no 1.decembra līdz 1.martam un rēķins būs piedādīts un apmaksājams tikai martā, tad maksa par decembri ir uzkrātās saistības, jo pakalpojums reāli ir izmantots decembrī, un izdevumi ir norakstāmi uz izmaksām decembrī.

Kreditori iedalās sekojošās divās grupās:

- 1) ilgtermiņa kreditoru parādu posteņos tiek ietvertas tās saistību summas, kuru atmaksas termiņš iestājas vēlāk par 12 mēnešiem pēc attiecīgā pārskata gada beigām un kuras izveidojās ilgtermiņa ieguldījumu un apgrozāmo līdzekļu finansēšanas vai saistību segšanas rezultātā. Tiek ietvertas arī tās summas, kuras nav iekļaujamas īstermiņa kreditoru posteņos;
- 2) īstermiņa kreditoru parādu posteņos tiek ietvertas summas, kuras jānomaksā tuvāko 12 mēnešu laikā pēc pārskata gada beigām, kā arī citas saistības, kas top uzņēmuma ikdienišķajā darbības ciklā.

Uzņēmuma saistības kalpo par grāmatvedības uzskaites objektu. Kreditoru parādu atlikumus bilancē ir jānorāda atbilstoši attiecīgiem attaisnojuma dokumentiem un ierakstiem grāmatvedības reģistros, turklāt, tos jāsaskaņo ar pašu kreditoru uzskaites datiem bilances datumā. Katrā bilances parādu postenī jāpiemin informācija par to daļu, kas jāmaksā ilgāk kā piecus gadus pēc bilances datuma. Pārskata perioda beigās ir jāinventarizē kreditoru konti. Lai to paveiktu, kreditoriem jānosūta akti par savstarpējo norēķinu salīdzināšanu.

Kreditorus grāmatvedības reģistrā jāuzskaita kopš to rašanās brīža. Iegrāmatošanas periodā ir jāveic norēķinus par PVN ar valsti par saņemtajām precēm vai materiāliem. Jāpiemin tas fakts, ka uzņēmumam ir tiesības atskaitīt PVN priekšnodoklī pie nosacījuma, ka

uzņēmums ir reģistrējies Valsts ieņēmumu dienestā kā pievienotās vērtības nodokļa maksātājs.

2. KREDITORU PARĀDU KONTROLE

2.1. Kreditoru parādu pārvaldīšanas politika

Saskaņā ar LR spēkā esošo normatīvo bāzi uzņēmumam ir pienākums veidot savu uzskaites politiku (grāmatvedības politiku) un ievērot to turpmākajā darbā. Grāmatvedības politiku Latvijā ietekmē sekojošie normatīvie akti: likums „Par grāmatvedību”, „Gada pārskatu likums”, MK noteikumi Nr. 488 „Gada pārskatu likuma piemērošanas noteikumi”, MK noteikumi Nr.585 „Par grāmatvedības kārtošānu un organizāciju”, kā arī 1. LGS „Finanšu pārskata sagatavošanas pamatnostādnes”.

Saskaņā ar 1. LGS „grāmatvedības politika ir konkrēti principi, nostādnes, metodes, noteikumi un prakse, ko uzņēmums lieto, sagatavojot finanšu pārskatu.”¹⁴ MK noteikumu Nr. 488 izpratnē „grāmatvedības politika ir attiecīgo saimniecisko darījumu, faktu, notikumu un finanšu pārskata posteņu uzskaites, novērtēšanas un atspoguļošanas principi, metodes un noteikumi”.¹⁵ Grāmatvedības politikai ir jāatbilst „Gada pārskatu likuma” prasībām un jānodrošina, ka gada pārskats sniedz skaidru un patiesu priekšstatu par uzņēmuma līdzekļiem, saistībām, finansiālo stāvokli, peļņu vai zaudējumiem un naudas plūsmu. Grāmatvedības politika nedrīkst būt pretrunā ar grāmatvedību un gada pārskatus reglamentējošām, kā arī citos normatīvajos aktos noteiktajam regulējumam attiecīgo saimniecisko darījumu, faktu, notikumu vai finanšu pārskata posteņu atspoguļošanas, uzskaites un novērtēšanas jautājumos. Grāmatvedības politiku ir obligāti mainīt, ja mainās to ietekmējošā normatīvā bāze, kā arī uzņēmums var mainīt grāmatvedības politiku, ja kādu apstākļu dēļ uzņēmuma saimnieciskajā darbībā iepriekšējā politika neder skaidra un patiesa priekšstata par uzņēmuma gada pārskatu nodrošināšanai. 1. LGS ir pateikts, ka grāmatvedības politikai ir jābūt:

- derīgai finanšu pārskatu lietotājiem lēmumu pieņemšanā;
- ticamai, jo gada pārskats pareizi uzrāda uzņēmuma darbības rezultātus un finansiālo stāvokli, kā arī uzrāda ne tikai notikumu un darījumu juridisko formu, bet arī to ekonomisko būtību;
- piesardzīgai;
- visos būtiskajos aspektos pilnīgai;
- nesubjektīvai.

Kā arī, izstrādājot grāmatvedības politiku, uzņēmumam ir jāvadās pēc vispārpieņemtās grāmatvedības prakses, ja tā nav pretrunā ar likumdošanas prasībām.

¹⁴ 1. LGS „Finanšu pārskata sagatavošanas pamatnostādnes”

¹⁵ MK noteikumi Nr. 488 „Gada pārskatu likuma piemērošanas noteikumi”

Grāmatvedības politika nosaka veidu, kādā darījumi grāmatojami uzņēmuma grāmatās un kā tās izmantojamas uzskaites, kontroles, novērtēšanas un pārskatu sastādīšanai. Priekšlikums par papildinājumiem un izmaiņām uzņēmuma grāmatvedības politikā iesaka katra uzņēmuma galvenais grāmatvedis.

Grāmatvedības politikas mērķis ir:

- sniegt kvalificētai trešajai personai pārskatu grāmatvedības jautājumos par visiem uzņēmuma saimnieciskajam darījumiem noteiktā laika posmā un finansiālo stāvokli attiecīgā laikā perioda beigās, kā arī dot iespēju konstatēt katra saimnieciskā darījuma sākumu un izsekot tā norisei.
- nodrošināt uzņēmuma vadību ar pilnīgu, precīzu un savlaicīgu informāciju lēmumu pieņemšanai un uzraudzībai, lai izvairītos no iespējamiem zaudējumiem.
- nodrošināt kontroli pār uzņēmuma materiālo, darbaspēka un finanšu resursu izmantošanu un īpašuma saglabāšanu.
- nodrošināt finanšu pārskatu lietotājus ar patiesu un pilnīgu informāciju par uzņēmuma saimnieciskās darbības rezultātiem un finanšu stāvokli.

Grāmatvedības politika ir pirmais uzdevums, kuru jāatrisina grāmatvedim, kad uzņēmums tikai sāk darboties. Ekonomiskajā literatūrā ir sastopams viedoklis, ka grāmatvedim, sastādot grāmatvedības politiku uzņēmuma pirmajos pastāvēšanās mēnešos nav jācenšas aptvert visas nākotnē iespējamās darbības jomas, jo to varēs papildināt atbilstoši jaunajiem saimnieciskās darbības virzieniem. Uzņēmumam, kurš jau darbojas ilgāku laiku, ir jābūt izstrādātai grāmatvedības politikai. Taču arī to ir periodiski jāpārskata, lai pārlicināties, ka tā aptver visus grāmatvedības un nodokļu aspektus. Ja tiek konstatēts, ka grāmatvedības politika neatbilst uzņēmuma darbībai, neskar atsevišķus jautājumus vai skar tos tikai daļēji, tajā var izdarīt atbilstošus grozījumus un papildinājumus. Piemēram, ja pieņemts lēmums atvērt mazumtirdzniecības veikalu, grāmatvedības politika jāpapildina ar jaunu elementu - preču uzskaiti veikalā (ja rodas nepieciešamība atsevišķi uzskaitīt ienākumus un izdevumus). Mainot grāmatvedības politiku, ir iespējams vadīties pēc MK noteikumiem Nr.488 "Gada pārskatu likuma piemērošanas noteikumi".

Tā kā Valsts ieņēmumu dienests veic tematiskas pārbaudes grāmatvedības organizācijas jomā, fakts, ka uzņēmumam nav izstrādāta grāmatvedības politika vai atsevišķi tās elementi, atzīstams vismaz par grāmatvedības noteikumu pārkāpumu, kuram var sekot administratīva rakstura finansiālas sankcijas. Tāpēc tas vēlreiz parāda, cik svarīgi ir uzņēmumam izstrādāt grāmatvedības politiku un pieturēties pie tās.

Grāmatvedības organizācijas dokumenti nosaka kārtību, kādā dokumentē, novērtē un uzskaita uzņēmuma saimnieciskos darījumus, mantu un saistības, veic inventarizāciju, sniedz

pārskatus par skaidrās un bezskaidrās naudas avansu, kā arī izejvielu un citu krājumu izlietojumu, organizē attaisnojuma dokumentu apgrozību un kārto grāmatvedības reģistrus. Grāmatvedības organizācijas dokumenti ir: kontu plāns, kodu un simbolu lietošanas noteikumi, ilgtermiņa ieguldījumu, apgrozāmo līdzekļu, saistību un pašu kapitāla instrumentu klasifikācijas kritēriji, grāmatvedības politikas, grāmatvedības ierakstu, dokumentu un reģistru glabāšanas noteikumi un gada pārskata, kā arī citu grāmatvedības pārskatu sagatavošanas noteikumi.

Uzņēmumam ar strauju kreditoru apgrozījumu un to lielu īpatsvaru bilancē ir jāizstrādā atsevišķa kreditoru parādu pārvaldīšanas politika. To ir jādokumentē speciālajā nolikumā. Ir jāizstrādā stratēģija, cik ātri tiks dzēsts kreditoru parāds. Protams, tas parasti ir atkarīgs no uzņēmuma finansiālajiem resursiem. Jo ne vienmēr uzņēmums ir spējīgs dzēst visus parādus vienlaicīgi. Nereti piegādātājs dod skonto atlaidi par norēķināšanos ātrāk, nekā tas bija atrunāts līgumā. Uzņēmumam ir jāizlemj, vai šādas iespējas izmantošana ir izdevīga. Jo brīvus līdzekļus var izmantot arī citādi. Piemēram, izejvielu iegādei vai arī ieguldīt tos finanšu instrumentos, lai „nauda strādātu”. Tāpēc kreditoru pārvaldīšanās politikā var atrunāt, kāda būs kreditoru dzēšanas stratēģija attiecībā uz termiņiem. Ne mazāk svarīgi ir nodrošināt savlaicīgu kreditoru parādu dzēšanu, jo tas nodrošina uzņēmumam labu reputāciju. Ja kreditors ir kredītiestāde, ziņas par maksājuma grāfika pārkāpumiem nokļūst Latvijas Bankas uzturētajā kredītreģistrā, kur tas paliek pieejams jebkuram lietotājam. Ja uzņēmumam trūkst brīvu naudas līdzekļu savlaicīgai kreditoru parādu dzēšanai, nolikumā var atrunāt, vai tiks izmantoti papildus finanšēšanas līdzekļi. Tādi kā faktoringa un overdrafts. Faktoringa ir apgrozāmo līdzekļu kreditēšana pret debitoru parādiem. Pēc būtības tas ir pakalpojums, kas radīts uzņēmumu naudas plūsmas uzlabošanai un kura pamatā ir naudas prasījuma (debitora parāda) nodošana faktoringa uzņēmumam, saņemot tūlītēju apmaksu.¹⁶ Overdrafts ir īstermiņa aizdevums bez ķīlas, kas noteikta limita ietvaros tiek piešķirts kā papildus līdzekļi klienta kontā.¹⁷ Vēl viens būtisks aspekts ir kreditoru parādu kontrole. Ir jāizstrādā kontroles procedūras, lai novērstu gadījumu, ka kāds kreditoru parāds nav samaksāts savlaicīgi grāmatvežu nolaidības dēļ. Kontroles procedūrās ir nepieciešams paredzēt arī vadības kontroli par samaksātām summām kreditoru parādu dzēšanai.

2.2. Kreditoru inventarizācija

Kreditoru uzskaitē uzņēmumā ir jāorganizē tā, lai sniegtu skaidru priekšstatu par veiktiem norēķiniem ar katru kreditoru. Tādēļ katram kreditoram ir jāiekārto analītiskās

¹⁶ <http://www.llda.lv/lv/faktoringa-celvedis/kas-ir-faktoringa.html>. Resurs skatīts 2013.gada 10.aprīlī

¹⁷ <http://www.kreditiem.lv/lv/privatpersonam/overdrafts/>. Resurss skatīts 2013.gada 10.aprīlī

uzskaites konts. Sagatavojot gada pārskatu, ir jāveic norēķinu inventarizāciju par katru no kreditoriem.

Inventarizācijas nepieciešamību un periodiskumu reglamentē likums „Par grāmatvedību”. Detalizētākas prasības inventarizācijai ir noteiktas MK noteikumos Nr.585 "Noteikumi par grāmatvedības kārtošanu un organizāciju". Inventarizācijas kārtību uzņēmumā nosaka vadības apstiprināts inventarizācijas nolikums.

Inventarizācija ir ļoti svarīgs faktiskās kontroles paņēmieni. Vienlaikus inventarizācija ir arī svarīgs grāmatvedības uzskaites kontroles elements.

Inventarizācija (latīņu valodā – *inventarium*) nozīmē „saraksts”, „apraksts”.

Inventarizācijas veikšanas instrukcija ir sastādīta tā, lai, veicot inventarizāciju, varētu pārbaudīt grāmatvedības uzskaites atspoguļojuma patiesīgumu un to, kā tiek saglabāts saimnieciskajā procesā izmantojamais uzņēmuma īpašums, kreditoru un debitoru parāda summas. Inventarizācijas veikšanas laikā ir jāpārbauda uzņēmuma īpašuma līdzekļu apjoms, tā prasības un parādi, kā arī tiek sastādīti saraksti par esošajiem ilgtermiņa ieguldījumiem, kas ir uzņēmuma īpašumā vai pārvaldījumā, krājumiem, naudas līdzekļiem, prasībām un parādiem.

Uzņēmuma aktīvu inventarizācijas veikšanas metodoloģija, t.sk. debitoru un kreditoru parādu salīdzināšana, pamatojas uz LR likumu „Par grāmatvedību”, LR likumu „Gada pārskatu likums”, MK noteikumiem Nr.585 „Noteikumi par grāmatvedības kārtošanu un organizāciju”.

Veicot inventarizāciju, ir jānosaka uzņēmuma īpašuma vai lietojuma objektu apjomu dabā, kas ietver šo objektu daudzuma, lietošanas ilguma un pilnvērtīguma (kvalitātes, derīguma) novērtēšanu ar vispārīgi izmantojamiem paņēmieniem (apskatot, saskaitot, nosverot, izmērot) vai, ja nepieciešams, ar speciāliem paņēmieniem (piemēram, ģeodēziskie mērījumi, veicot tehniskos aprēķinus, paraugu ķīmiskā analīze laboratorijās, pieaicināto ekspertu vērtējums, attiecīgu valsts reģistru aktualizētie dati). Minēto novērtēšanu piemēro uzņēmuma īpašumā, valdījumā, turējumā vai glabājumā esošajām ķermeniskajām lietām (ilgtermiņa ieguldījumiem un apgrozāmajiem līdzekļiem, kā arī ārpusbilances aktīviem), arī tām, kas uzņēmumam ir nodotas atbildīgā glabāšanā vai uzņēmumā ir pārstrādes vai labošanas (remonta) procesā. Inventarizācijas laikā ir jānosaka materiālo un nemateriālo vērtību veidi, to daudzums un novērtējums, kā arī prasību un parādu summu apmēri.

Par inventarizācijas instrukcijas izpildi atbildīgs ir uzņēmuma vadītājs, kurš ar savu rakstisku rīkojumu izveido inventarizācijas komisiju. Inventarizācijas komisijas sastāvā ir jāiekļauj pieredzējuši darbinieki, kuri labi pārzina šo darbu, inventarizējamās vērtības, cenas

un pirmatnējo (sākotnējo) uzskaiti. Uzņēmuma vadītāja rīkojumā ir jānorāda inventarizācijas objektu, komisijas personālo sastāvu, inventarizācijas uzsākšanas un pabeigšanas termiņus.

Konkrētu objektu inventarizācijai ir ieteicams veidot komisiju vismaz trīs cilvēku sastāvā. Inventarizācijas komisijā iekļauj: komisijas priekšsēdētāju – iestādes vadītāju, vietnieku vai vadītāja pilnvarotu personu; locekļus – attiecīgas struktūrvienības vadītāju, speciālistu.

Aizliegts veikt objekta inventarizāciju, ja attiecīgā inventarizācijas komisijas grupa nav pilnā sastāvā.¹⁸

Kreditoru parādu inventarizācija aptver norēķinus ar bankām, līzings kompānijām un citām kredītiestādēm par saņemtajiem aizdevumiem, kā arī norēķinus par parādiem budžetam, norēķinus ar darbiniekiem par darba algu un citiem kreditoriem. Šajā pārbaudē tiek noteikta to summu pamatotība, kuras skaitās grāmatvedības kontos. Notiek dokumentu pārbaude par katru kreditoru. Kreditoru parādu inventarizācija tiek veikta, pamatojoties uz MK noteikumu Nr.585 „Noteikumi par grāmatvedības kārtošānu un organizāciju” prasībām, ņemot vērā pastāvošās nodokļu likumdošanas prasības.

Lai pārliecinātos par aizņēmuma summām, kreditors sūta vēstuli, kurā lūdz paziņot, vai uzņēmums piekrīt personīgo kontu izrakstu summām. Norēķinu kontos ar debitoriem un kreditoriem jāpaliek vienīgi saskaņotām summām. Šī vēstule ir akts par savstarpējo norēķinu salīdzināšanu, ko kreditors nosūta divos eksemplāros. Uzņēmumam ir jāsaņemas šīs summas, jāparaksta akts un viens eksemplārs jānosūta atpakaļ kreditoram. Šāda veida norēķinu summu saskaņošana notiek vismaz reizi gadā. Parasti kreditori šos aktus sūta uz pārskata gada beigām.

Sevišķi rūpīgi jāpārbauda kontu grupa "Norēķini ar piegādātājiem un darbuzņēmējiem" attiecībā uz summām par precēm ceļā un norēķiniem ar piegādātājiem par preču materiālajām vērtībām, pieņemtiem darbiem un izmantotiem pakalpojumiem, par kuriem no piegādātājiem vai darbuzņēmējiem norēķinu dokumenti nav saņemti. Pārbaudi izdara pēc attaisnojuma dokumentiem, nosakot piegādātāju, no kura pieprasa rēķinu. Ja inventarizācijas gaitā nav iespējams noteikt piegādātāju, tad inventarizācijas komisijai par to rakstiski jāziņo uzņēmuma vadītājam. Vienlaicīgi jānoskaidro, vai minēto piegāžu sastāvā nav ieskaitītas summas, kuru atmaksa atspoguļota citā bilances kontā, vai arī summas, kas attiecas uz materiāliem un precēm, kuras faktiski samaksātas un saņemtas, bet iegrāmatotas kā preces ceļā.

Sastādot inventarizācijas sarakstus, atsevišķi uzrāda īstermiņa parādus (kad maksājuma termiņš iestājas gada laikā) un ilgtermiņa parādus (kad kreditoru parādi ir maksājami pēc viena gada).

¹⁸Mālderis G. *Grāmatvedības revīzijas audits*. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2002. 84-85. lpp.

3. SIA „PRIORITET” RAKTUROJUMS

3.1. SIA „PRIORITET” vēsture

Katra uzņēmuma sekmīga darbība un attīstība lielā mērā ir atkarīga no uzņēmuma iekšējiem faktoriem, to sekmīgas saskaņošanas apakšsistēmās un izmantošanas uzņēmuma mērķu sasniegšanai.

Uzņēmums ir sarežģīts mehānisms, saimniekošanas sistēma, kuras uzdevums ir ražot produkciju, izpildīt darbus un sniegt pakalpojumus. Uzņēmuma kā tirgus attiecību subjekta darbība noris sīvas konkurences apstākļos. Tieši konkurences tirgus vide rada vislabvēlīgākos apstākļus gan atsevišķa uzņēmuma, gan visas sabiedrības ekonomiskai attīstībai un ir sociālā un ekonomiskā procesa dzinējspēks. Uzņēmuma saimnieciskā darbība tirgus ekonomikā uzņēmējam izvirza prasību būt kompetentam uzņēmējdarbības veikšanā, proti, tirgus ekonomikas apstākļos, lai uzņēmums varētu patstāvīgi veikt saimniecisku darbību, gūt peļņu, pastāvēt un attīstīties, ir jāzina pastāvošā likumdošana, vide, kurā darbojas uzņēmums. Tirgus vide liek jebkuram uzņēmumam darboties izdzīvošanas un konkurences apstākļos, ja tas vēlas palikt ekonomikas laukā. Visa uzņēmuma darbība tiek iemiesota tā ražotajās precēs vai sniegtajos pakalpojumos, ko uzņēmums tirgū piedāvā patērētājiem. Produkcijas ražošanai un piedāvāšanai jēga ir tikai tad, kad pēc tās ir pieprasījums tagad un būs nākotnē.

Uzņēmuma SIA “PRIORITET” galvenais darbības virziens ir dzelzsbetona un keramzītbetona izstrādājumu ražošana.

Uzņēmums izgatavo keramzītpārsedzes, lūkas, vākus, grodus, starplikas gredzenus, pamatu blokus, trotuāra plāksnes un arī citus kanalizācijas sistēmas elementus. Produkcijas kvalitāte un atbilstība standartiem tiek panākta, pielietojot ražošanā sertificētas izejvielas. Saražotās produkcijas kvalitāte regulāri tiek pārbaudīta produkcijas testēšanas neatkarīgās laboratorijās. Ražotne ir saņēmusi ražošanas procesa kontroles un atbilstības sertifikātu.

SIA “PRIORITET” sadarbības partneri ir visā Latvijā, piemēram, SIA “Binders CBF”, SIA “Kompānija “Avotiņi””, SIA “BUVEMA”, SIA “Kolle Beton”, SIA “ASE”, SIA “TIKA” un citi. Izmantojot SIA “PRIORITET” ražotos būvmateriālus, tika uzcelti vairāki nozīmīgi objekti visā Latvijā.

Lai nodrošinātu uzņēmuma normālu darbību un attīstību, SIA “PRIORITET” izmantoja AS DNB Nord Bankas kredītlīniju. Kredītlīnijas darbības termiņš bija noteikts līdz 2013.gada 15.augustam. Ir ķīlas līgumi.

SIA “PRIORITET” gada vidējais darbinieku skaits ir 40 cilvēki, kuriem ir atbilstoša kvalifikācija, lai realizētu dzīvē uzņēmuma vadības noteiktos uzņēmējdarbības mērķus.

2012.gadā SIA "PRIORITET" saimnieciskās darbības finansiālais rezultāts ir peļņa LVL 9521 apmērā.

Uzņēmums SIA „PRIORITET” tika nodibināts 2002.gadā decembrī. Tā izveidošanai tika izstrādāta noteikta stratēģija. Vienam no firmas dibināšanas partneriem bija Rīgas politehniskajā institūtā iegūtā tehniskā izglītība. Savukārt otram firmas dibināšanas partnerim radās iespēja izpirkt vecās padomju laika iekārtas, ar kurām varēja ražot dzelzsbetona grodus. Naudas līdzekļu firmas dibinātājiem šajā laikā nebija, tāpēc tika pieņemts lēmums paņemt kredītlīniju bankā.

2003.gadā, kad visi nepieciešamie dokumenti bija iesniegti bankā un nauda tika saņemta, uzņēmums sāka savu darbību. Šajā nolūkā tika nomātas lielas ražošanas telpas Katlakalna ielā. Pirmkārt, uzņēmumā tika izveidots tehnoloģiskais process dzelzsbetona izstrādājumu ražošanai. Otrkārt, lai uzņēmuma ražošana sekmīgi attīstītos un uzņēmums varētu piedāvāt savu preci Latvijas tirgū, tika saņemts produkcijas ražošanas kvalitātes sertifikāts. Tāpat tika noslēgti papildus līgumi dzelzsbetona izstrādājumu piegādei. Tanī laikā lielākie SIA "PRIORITET" klienti bija SIA "Kompānija „Avotiņi”", SIA "SUIS" un SIA "VDS". Turpmākajos gados uzņēmumā SIA "PRIORITET" tika veikta ražošanas iekārtu modernizācija un paplašināts ražotās produkcijas sortiments.

Uzņēmuma SIA "PRIORITET" vadība 2004.gadā izstrādāja plānu, kas ļāva sākt durvju un logu pārsedžu ražošanu. Uzņēmumā tika izveidoti visi nepieciešamie ražošanas tehniskie apstākļi, bet saražotās pārsedzes pārbaudītas un testētas neatkarīgā laboratorijā Lietuvā, jo toreiz Latvijā attiecīgajās laboratorijās vēl nebija iegādāts šādu testu veikšanai nepieciešamais aprīkojums. Uzņēmuma SIA "PRIORITET" saražotās stiegrotās keramzītbetona pārsedzes tika veiksmīgi pārbaudītas un apstiprinātas arī Briselē, kā rezultātā tika izdota atļauja un sertifikāts par zīmes (marķējuma) CE piešķiršanu šiem uzņēmuma ražojumiem. CE marķējums norāda uz to, ka prece pirms tirgošanas ir bijusi novērtēta un atbilst ES drošības, veselības un vides aizsardzības prasībām, kā arī uz to, ka šo preci var tirgot ES valstīs.

Sakarā ar ražošanas paplašināšanu uzņēmums SIA "PRIORITET" 2005.gadā iznomā papildus ražošanas telpas Sporta ielā. Uzņēmumā veiktā ražošana tika sadalīta divās daļās un vietās: keramzītbetona pārsedžu ražošana palika Katlakalna ielā, bet dzelzsbetona izstrādājumu ražošana tika pārvietota uz Sporta ielu. Lai tiktu ražotas tikai kvalitatīvas preces, uzņēmums SIA "PRIORITET" pastāvīgi veic veco un nolietoto dažādas konfigurācijas izstrādājumu ražošanai domāto formu nomaiņu uz jaunām formām.

2006.gadā Būvniecības inspekcija noteica jaunas prasības sertifikāta saņemšanai uz primārajiem dzelzsbetona izstrādājumiem: vākiem, grodiem un groda dibeņiem. Jaunās prasības ir saskaņotas ar Eiropas standartiem, tāpēc SIA "PRIORITET", lai turpinātu preču

ražošanu, vajadzēja iegādāties jaunas ražošanas iekārtas eiro-grodu ražošanai. Iekārtas tika nopirktas Maķedonijā un piegādātas uzņēmumam 2006.gada beigās. Lai varētu nopirkt jaunās ražošanas iekārtas, SIA "PRIORITET" DNB bankā noformēja kredītlīniju uz trīs gadiem. 2006.gadā dzelzsbetona izstrādājumu ražošanu SIA "PRIORITET" atkal pārvietoja, šoreiz uz Mūkusalas ielu, bet keramzītbetona pārsedžu ražošana palika Katlakalna ielā. Šajā gadā tika noslēgti arī vairāki līgumi ar tādiem veikaliem kā SIA "KURŠI", SIA "DEPO", SIA "TAPEX" un citiem veikaliem par uzņēmuma saražotās produkcijas piegādi, kas savukārt ļāva uzņēmumam SIA "PRIORITET" palielināt ražošanas apjomus.

2007.gadā saņemtās no Maķedonijas ražošanas iekārtas tika veiksmīgi uzstādītas, un uzņēmumam tika izsniegts jauns sertifikāts, kas ļāva uzsākt jaunās produkcijas ražošanu saskaņā ar Eirostandartu prasībām.

Sākot ar 2007.gadu, SIA "PRIORITET" gatavās produkcijas izstrādājumu sortiments palielinājās: uzņēmumā turpinājās veco dzelzsbetona izstrādājumu ražošana un dzelzsbetona izstrādājumu ražošana pēc vecajiem Eiropas Savienības standartiem, kā arī tika uzsākta dzelzsbetona izstrādājumu ražošana pēc jaunajiem ES standartiem. Turklāt palielinājās produkcijas sortiments, kā arī palielinājās uzņēmuma peļņas apjoms. Tātad var secināt, ka SIA "PRIORITET" ražošanas modernizācija labvēlīgi ietekmēja uzņēmuma peļņas lielumu.

SIA "PRIORITET" tāpat iepirka čuguna lūkas no Latvijas un Lietuvas starpniekfīrmām savu klientu vajadzībām, lai tie varētu pabeigt savu būvniecības ciklu. Līdz ar SIA "PRIORITET" ražošanas palielināšanos uzņēmuma vadība pieņēma lēmumu turpmāk iepirkt čuguna lūkas tieši no ražotāja. Tika noslēgts līgums ar uzņēmumu HIDROTEK par dažāda veida lūku piegādi atkarībā no paredzētās slodzes. Čuguna lūkas uzņēmums HIDROTEK ražoja Vācijā un Ķīnā, bet to piegādi veica ar kuģiem. Līdz ar to SIA "PRIORITET" saņēma pasūtīto čuguna lūku kravu lielos konteineros.

Izejvielu piegādei SIA "PRIORITET" noslēdza vairākus līgumus ar šādiem uzņēmumiem: ar SIA "CEMEX" un SIA "Baltik Saule" – par cementa piegādi, ar SIA "Garkalne Grants" un SIA "Karjer Serviss" – par šķembu un smilšu piegādi, bet ar SIA "Mono Metāls" – par metāla un armatūras piegādi.

Metāla karkasu ražošanai SIA "PRIORITET" iegādājās speciālas iekārtas un izveidoja armatūras ražošanas cehu.

Lai optimizētu pircēju pasūtījuma izpildi un piegādi, SIA "PRIORITET" vadība pieņēma lēmumu palielināt uzņēmuma smago mašīnu autoparku, iegādājoties automašīnas ar telekopiskajiem krāniem izstrādājumu iekraušanai un izkraušanai, betonamaisītāju betona javas pārvadāšanai, automašīnu-pašizkrāvēju, lai piegādātu klientiem smiltis un šķembas, kā arī citus transporta līdzekļus, t.sk. traktoros, mini-traktoros un frontālos iekrāvējus.

2008.gadā SIA "PRIORITET" vadība turpināja ražošanas attīstību un paplašināšanu. Šajā gadā tika palielināts arī ražoto izstrādājumu sortiments, jo uzņēmums sāka ražot dažādu krāsu un izmēru ietvju apdares flīzes, augtas kvalitātes dekoratīvos betona stabus un pasētas, betona plāksnes, pamatu blokus, pamatņu un konusu veidus, armatūras sietu, nestandarta dzelzsbetona konstrukcijas saskaņā ar klienta specifikāciju, kā arī citus izstrādājumus (piemēram, dekoratīvas figūras mājas interjeram un dārza dizainam).

Lai atvieglotu un palielinātu dzelzsbetona izstrādājumu ražošanu un kvalitāti saskaņā ar Eiropas standartiem, uzņēmums iegādājās iekārtas betona izejvielu izgatavošanai. Betona iekārtas tika nopirkta vienā no Skandināvijas valstīm un veiksmīgi nodotas ekspluatācijā.

Tajā laikā, kad SIA "PRIORITET" sasniedza vislielāko peļņas apjomu, uzņēmumā strādāja vairāk nekā 100 cilvēki. Diemžēl, kad valstī 2008.gada beigās sākās ekonomiskā krīze, uzņēmuma vadība bija spiesta samazināt darbinieku skaitu līdz 56 cilvēkiem.

2009.gadā daudziem uzņēmuma SIA "PRIORITET" sadarbības partneriem tika uzsākts maksātnespējas process un tie bankrotēja, nenomaksājot uzņēmumam savus parādus. Rezultātā SIA "PRIORITET" cieta zaudējumus 130000 LVL apmērā. Tas nelabvēlīgi ietekmēja uzņēmuma finansiālo stāvokli un SIA "PRIORITET" vairs nevarēja laicīgi nomaksāt savus parādus.

2008.gada beigās, lai saglabātu uzņēmumu ekonomiskās krīzes laikā, SIA "PRIORITET" vadība pieņēma lēmumu atteikties no ražošanas telpām Katlakalna ielā, bet pašu ražošanu pārcelt uz Mūkusalas ielu, kur ir izvietota dzelzsbetona grodu un citu produkcijas veidu ražošana. Sakarā ar keramzītbetona pārsedzes ražošanas pārcelšanu uz citu vietu un gatavās produkcijas apjoma samazināšanos tika samazināts arī uzņēmuma darbinieku skaits.

2009.gads bija uzņēmuma SIA "PRIORITET" izdzīvošanas gads. Celtniecības tirgus faktiski bija iesaldēts. Uzņēmumu bankrotēšanas tendence valstī arvien pieauga. SIA "PRIORITET" produkcijas ražošana un realizācija samazinājās līdz minimumam. Tomēr uzņēmuma vadītāji nepārtraukti veica tirgus monitoringu un meklēja jaunus uzņēmuma attīstības virzienus. Veikto tirgus pētījumu rezultātā uzņēmums iepirka aprīkojumu dzelzsbetona stabu ražošanai, atvērta jaunas ražošanas telpas, kas savukārt radīja iespēju palielināt uzņēmuma ražošanas apjomu un kapitāla apgrozījumu.

Ar tiem uzņēmumiem, kuri nevarēja atdot savus parādus naudas veidā, uzņēmuma SIA "PRIORITET" vadība noslēdza vienošanos par to, ka tie atdos savus parādus, norēķinoties ar dažādiem materiāliem un izejvielām, kuru kopējā vērtība atbilst parādu summai. Rezultātā SIA "PRIORITET" sāka nodarboties arī ar būvniecības materiālu mazumtirdzniecību.

Jāatzīmē, ka visi šie jaunie SIA "PRIORITET" darbības virzieni peļņu nenesa, tomēr veicināja uzņēmuma finansiālā līdzsvara saglabāšanu.

Tā kā 2010.gadā ekonomiskā krīze turpinājās, tad konkurences cīņa saasinājās vēl vairāk. Uzņēmuma SIA "PRIORITET" vietējiem konkurentiem Latvijas tirgū piedrošanās vēl konkurenti no Lietuvas. Diemžēl, daļa uzņēmuma agrāko klientu „aizgāja” pie Lietuvas ražotāja, jo tas piedāvāja zemākas cenas.

Arī pievienotās vērtības nodokļa (PVN) likmes palielināšana līdz 22% krīzes laikā ļoti negatīvi atsaucās uz uzņēmuma finansiālo stāvokli. Tomēr jāatzīst, ka valsts palīdzība, kas izpaudās tajā apstākļi, ka Valsts ieņēmumu dienests (VID) ļāva atlikt nodokļu maksājumus, bija ļoti noderīga uzņēmumam.

Ražotājs, kurš krīzes periodā nmodernizē savu ražošanu un nemeklē jaunus ražošanas risinājumus un produktus, kuri ir nepieciešami tirgum, ir „miris” ražotājs. Uzņēmums SIA "PRIORITET" 2010.gadā atklāja jaunu ražošanas tehnoloģisko līniju, lai ražotu trīsmetrīgus grodus, kurus izmanto attīrīšanas iekārtām, ūdensapgādei un kanalizācijai. Šajā pašā gadā SIA "PRIORITET" uzsāka arī ceļu plātņu ražošanu. Uzņēmuma vadība tāpat ieguldīja lielu darbu, lai paplašinātu uzņēmuma ražotās produkcijas pircēju un pasūtītāju loku. Neskatoties uz visiem šiem uzņēmuma vadības centieniem, uzņēmums 2010.gadu pabeidza ar zaudējumiem.

Viena no SIA "PRIORITET" ražošanas īpatnībām ir tās sezonālitate, jo primārais produkts (aku grodi) pieder pie pazemes komunikācijām un visi uzstādīšanas darbi notiek siltā laikā, kad zeme nav sasalusi. Bet grodu ražošana ir iespējama, kad gaisa temperatūra ir ne mazāka par – 10° C. Divas pēdējās ziemas ir bijušas īpaši smagas un aukstas. Parasti ziemas periodā daudziem uzņēmuma SIA "PRIORITET" darbiniekiem tiek piešķirts atvaļinājums, jo šajā periodā notiek ražošanas tehniskā aprīkojuma pārkārtošana, formu remonts, jauno formu izgatavošana. Ziemas periodā notiek arī uzņēmuma pamatlīdzekļu inventarizācija. Uzņēmuma vadība tos pamatlīdzekļus, kuri nav bijuši pieprasīti iepriekšējā pārskata periodā vai arī nebūs pieprasīti tuvākajos piecos gados, pārdod, bet jaunus iepērk.

SIA "PRIORITET" katru gadu piedalās būvniecības izstādēs, kuras parasti notiek pavasarī pirms sezonas darbu uzsākšanas. Uzņēmums SIA „PRIORITET” ir piedalījies būvniecības izstādēs Latvijā, Lietuvā, Igaunijā, Baltkrievijā un Krievijā.

SIA "PRIORITET" saimnieciskās darbības rezultātus 2011.gadā kopumā varētu novērtēt kā labākus, nekā iepriekšējo divu gadu rezultātus, jo ir palielinājies ražošanas apjoms, uzņēmums ir saņēmis jaunus pasūtījuma darbus, uzņēmumi-pasūtītāji maksā par piegādāto precī laikā, bez kavēšanās.

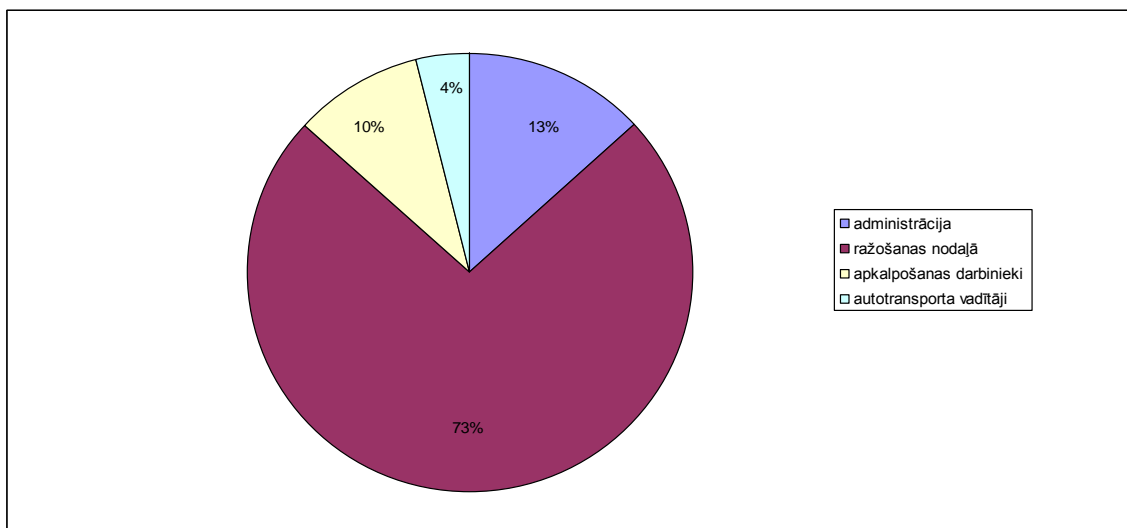
SIA „PRIORITET” ir lieli tekošie izdevumi, kurus nepieciešams apmaksāt katru mēnesi, lai sabiedrība varētu funkcionēt un veikt savu saimniecisko darbību, t.sk. sabiedrībai

nepieciešams apmaksāt ikmēneša kredītlīnijas un līzings maksājumus, izmaksāt darba algu darbiniekiem, nopirkt materiālus un iekārtas tekošo pasūtījumu izpildei, kā arī apmaksāt citus noteiktos neatliekamos maksājumus. Būvniecības jomai ir sava specifika, parasti būvmateriālu pārdošanas apjomi pieaug vasaras mēnešos, bet ziemas sezonā un pavasara sākumā pārdošanas apjomi samazinās. Sakarā ar kritisko stāvokli valstī, strauji samazinājās preču pasūtīju apjoms, tāpēc 2011.gadu uzņēmums noslēdza ar zaudējumiem.

2012.gadu SIA „PRIORITET” pabeidza ar peļņu. Uzņēmuma apgrozījums sastādīja 1 083 478 Ls. Darbinieku skaits uzņēmumā pieauga. Būtiski pieauga uzņēmuma ekonomiskā aktivitāte ražošanas sfērā. Tika ieviesti ražošanā jauni produkti: skābbarības berders un detaļas to montāžai, kas ir ļoti pieprasīts produkts Latvijas lauksaimniecībā, kā arī tika izlaists jauns aku grods 2 metru diametrā, kas atbilst ES standartiem. Tas viss sekmēja uzņēmuma konkuretpējas pieaugumam.

3.2. SIA „PRIORITET” organizatoriskā struktūra

Laika posmā no 2009.gada līdz 2011.gadam uzņēmuma SIA „PRIORITET” vidējam darbinieku skaitam bija tendence samazināties, kas savukārt saistīts ar uzņēmuma produkcijas ražošanas un realizācijas apjoma samazinājumu. Sākot ar 2011.gadu, darbinieku skaits atkal sāka pieaugt. 2008.gadā SIA „PRIORITET” vidējais darbinieku skaits bija 56 cilvēki, 2009.gadā – attiecīgi 44 cilvēki, 2010.gadā - 27 cilvēki, 2011.gadā - 30 cilvēki, bet 2012.gadā - 52 cilvēki. Tātad, var secināt, ka 2012.gadā vidējais darbinieku skaits bija jau tuvu pirmskrīzes līmenim.

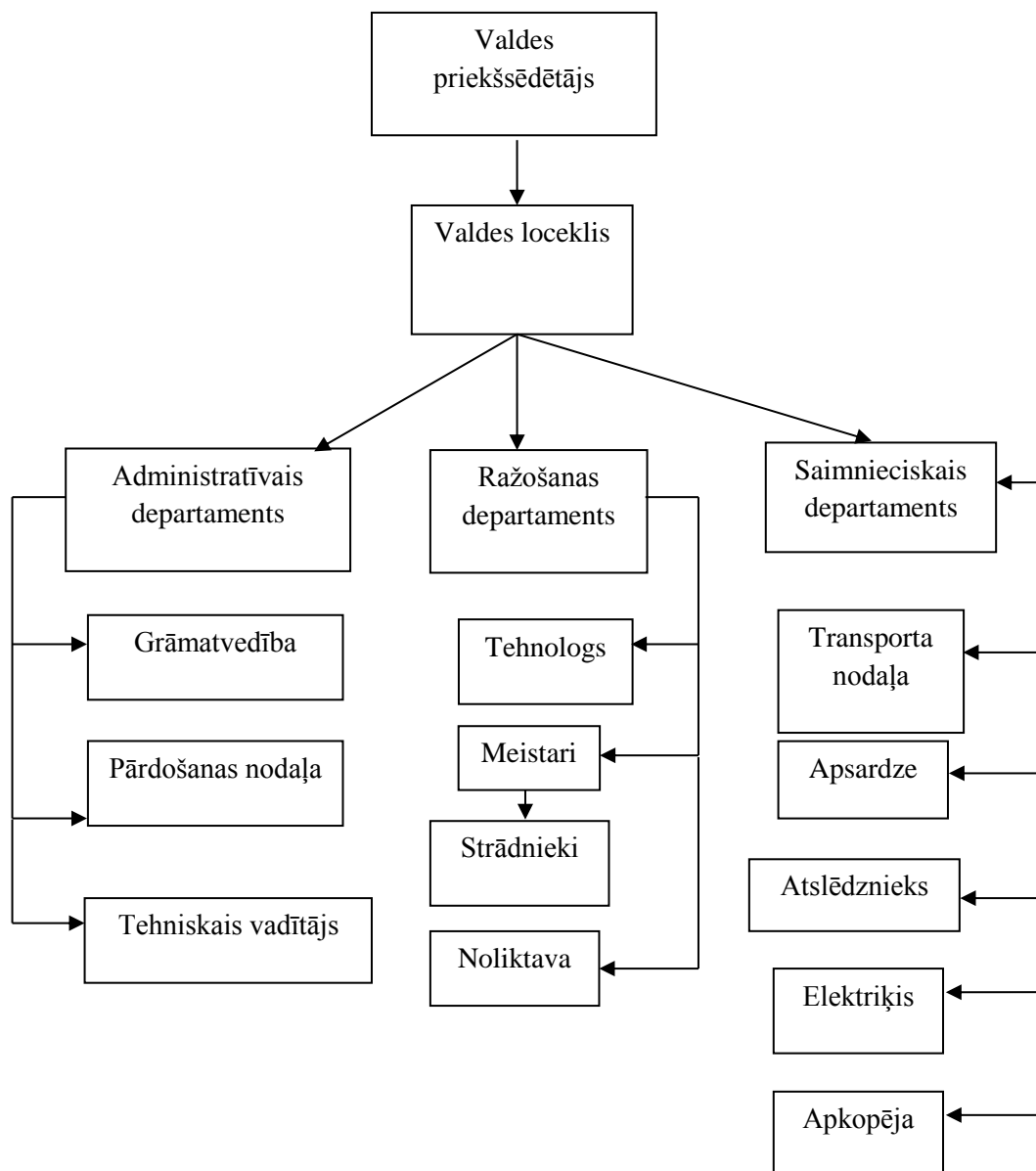
3.1. att. SIA „PRIORITET” darbinieku struktūra 2012.gadā

2012.gadā uzņēmumā darbinieki tika nodarbināti sekojošās jomās:

- administrācijā - valdes priekšsēdētājs, valdes loceklis, divi grāmatveži, divi pārdošanas speciālisti;
- ražošanas nodaļā - tehnologs, divi meistari, noliktavas pārzinis, pārējie strādnieki, kuri piedalās ražošanas procesā;
- apkalpošanas darbinieki - elektriķis, santehniķis, divi apsargi, apkopēja;
- autotransporta vadītāji (skat. 3.1. att.).

Aplūkojot SIA „PRIORITET” organizatorisko struktūru 3.2. attēlā, var secināt, ka lielāka atbildības pakāpe ir valdes priekšsēdētājam. Nākama atbildības pakāpe ir valdes loceklim. Valdes loceklis atbild par administrācijas, ražošanas un saimnieciskās nodaļas darbību. Minētās nodaļas atskaitās par savu darbību valdes loceklim un viņš savukārt nodod galveno informāciju valdes priekšsēdētājam. Administratīvajā departamentā ietilpst grāmatvedības, pārdošanas nodaļas un tehniskais vadītājs. Grāmatvedībā ir tikai divi grāmatveži. Autore uzskata, ka priekš esošiem darbības apjomiem un apgrozījuma tāds grāmatvežu skaits ir nepietiekams. Grāmatveži nespēj savlaicīgi veikt nodokļu, ceļazīmju un citu operāciju iegrāmatošanu, jo uzņēmuma vadība nosaka citas prioritātes, piemēram, iknedēļas atskaites par debitoru un kreditoru parādiem. Grāmatvežiem ir jāsažinās ar debitoriem un jāatgādina par parādiem, un gadījumā, ja tie atsakās maksāt vai maksājums ir kavēts, paziņot par to juristam, kurš sniedz uzņēmumam juridiskus pakalpojumus. Darbu apgrūtina arī tas, ka reizi nedēļā grāmatvežiem ir jāiegūst informācija no pārdošanas nodaļas par pārdoto produkciju, fiziski ielādējot datus no pārdošanas nodaļas grāmatvedības sistēmas. Ja pārdošanas datorprogramma būtu integrēta grāmatvedības datorprogrammā, tas atvieglotu abu nodaļu darbu un ietaupītu laiku. Pārdošanas nodaļa nodarbojas ar jaunu pircēju piesaistīšanu, reklāmu, seko cenu izmaiņu tendencēm tirgū, lai nodrošinātu konkurētspējīgas cenas, kas ir izdevīgas gan klientiem, gan uzņēmumam (cenai jābūt ne lielākai kā konkurentiem un tai pašā laikā ne zemākai par pašizmaksu). Tehniskā vadītāja pienākumu klāsts ir pietiekami plašs: sagāde, personāla atlase, kā arī viņš atbild par visu pamatlīdzekļu tehnisko stāvokli un pienācīgu darbību. Autore uzskata, ka tehniskā vadītāja pienākumus varētu sadalīt vēl diviem darbiniekiem, jo tam ir pārāk liela slodze un atbildība. Ražošanas departamentā nodarbināto skaits ir vislielākais, kas ir likumsakarīgi, jo SIA „PRIORITET” ir ražošanas uzņēmums. Tehnologs atbild par produkcijas kvalitāti, jaunas produkcijas izstrādi un esošās uzlabošanu. Meistari organizē strādnieku darbu un katru dienu apkopo datus par saražoto produkciju, kuru nodod pārdošanas nodaļai. Noliktavas pārzinis atbild par produkcijas uzglabāšanu un tās sagatavošanu transportēšanai. Saimnieciskais departaments nodrošina pārējo nodaļu kvalitatīvu darbu. Īpaši svarīgs ir elektriķis, kas veic iekārtu remontu,

kurā piedalās arī atslēdznieki. Transporta nodaļa nodrošina izejvielu un pārdoto preču transportēšanu. Nodaļā ir nodarbināti 2 autovadītāji, jo kopējais kravas mašīnu skaits ir 2.

3.2. att. SIA „PRIORITET” organizatoriska struktūra 2012.gadā

Uzņēmumam SIA „PRIORITET” ir vajadzīga laba un izglītota darbinieku komanda, lai tas būtu gatavs konkurences cīņai. Vēl, pēc autores domām, ir ļoti svarīgi, lai uzņēmuma vadītājiem būtu augstākā izglītība. Taču SIA „PRIORITET” tikai vienam no vadošajiem darbiniekiem ir augstākā izglītība. Tas ir vērtējami negatīvi.

3.3. SIA „PRIORITET” produkcijas ražošanas un realizācijas analīze

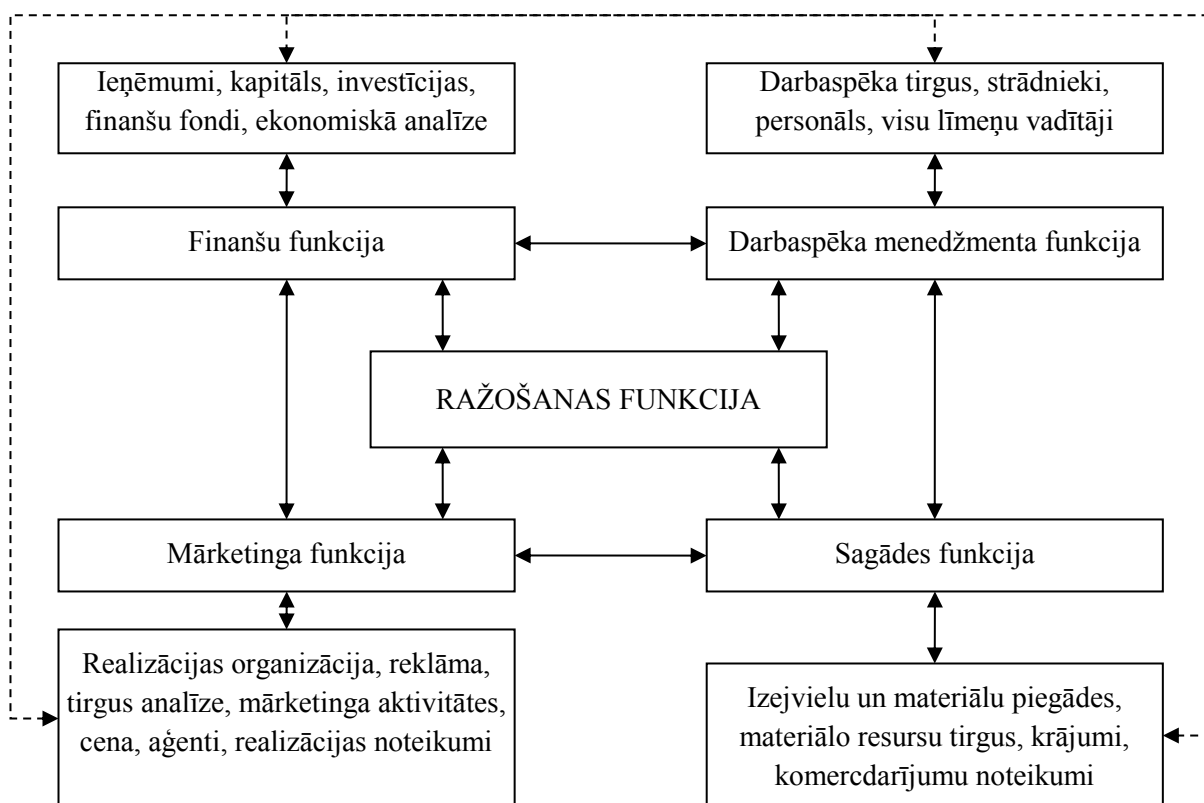
Ražošana ir process, kura galarezultātā tiek radīti jauni materiālie labumi, kas apmierina cilvēku vajadzības. Ražošanas process sastāv no ražošanas faktoru mijiedarbības.

Uzņēmuma ražošanas faktoros var iedalīt divās grupās:

- darbaspēks – kuru izmanto cilvēks, lai radītu materiālās un garīgās vērtības;
- ražošanas līdzekļi – darba līdzekļu (ēkas, mašīnas, instrumenti) un darba priekšmetu (izejvielas, materiāli) kopums, kas tiek izmantots ražošanas procesā.

Taču papildus iepriekš nosauktajiem, kā ļoti svarīgus ražošanas faktoros, ir jāmin arī informācija un uzņēmējspējas. Pēdējās tiek uzskatītas par vissvarīgāko un nozīmīgāko ražošanas faktoru uzņēmumā, jo tās visus iepriekš minētos faktoros apvieno vienā veselumā.

Ražošanas uzņēmumos par galveno tiek uzskatīta ražošana funkcija, kas izsaka ražošanas uzņēmuma būtību, taču pārējās funkcijas – finanšu, mārketinga, sagādes, noieta – nodrošina galvenās, tas ir, ražošanas funkcijas ritmisku darbību ražošanas uzņēmumā (skat. 3.3.att.).

3.3. att. Ražošanas uzņēmuma funkcionēšanas modelis, akcentējot tā ražošanas funkciju

Ražošanas funkcija ietver sevī visas darbības, kas tiešā veidā saistītas ar preču vai pakalpojumu ražošanu, kā arī ar citiem procesiem – glabāšanu, pārstrādi, transportēšanu, un kas nodrošina vēlamā produkta ražošanu dažādos posmos. Ražošanas funkcijai ir jānodrošina arī ražošanas resursu racionālu izmantošanu, lai uzņēmums varētu ražot preces un pakalpojumus pēc iespējas izdevīgākā veidā.

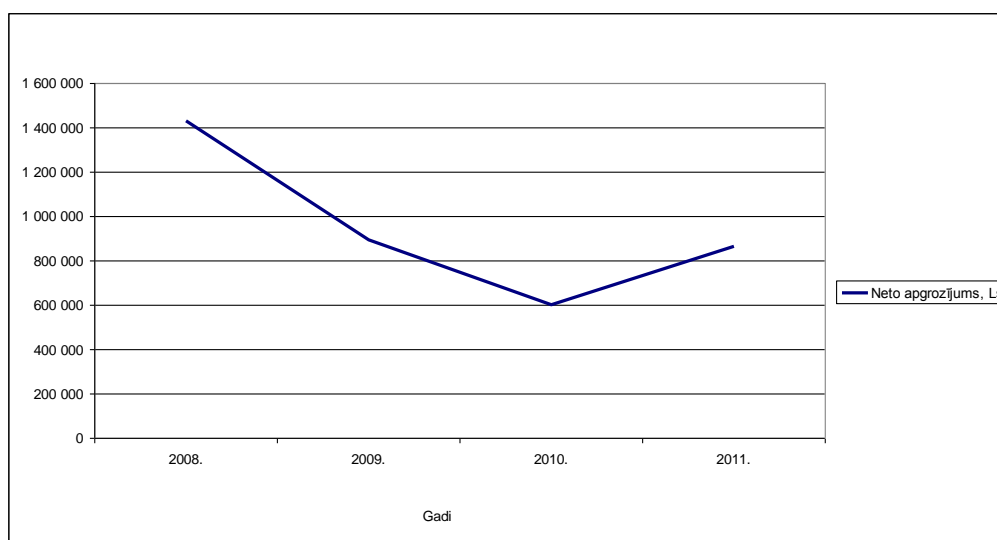
Par galvenajiem ražošanas organizācijas objektiem tiek uzskatītas ražošanas sistēmas, kurās ietilpst darbaspēks un ražošanas līdzekļi.

Ražošanas organizācijai uzņēmumā jānodrošina:

- racionāls darbaspēka daudzums ražojamam produkcijas apjomam;
- produkcijas kvalitāte jebkuram ražošanas apjomam;
- ražošanas termiņu ievērošana;
- racionāla mijiedarbība starp visiem ražošanas procesa komponentiem;
- nepārtraukta ražošanas attīstība un pilnveidošana;
- ražošanas procesa atbilstība un pielāgošanās ārējās vides pārmaiņām.

Šo organizatorisko darbību nodrošināšana ir nepieciešama uzņēmumam, lai sasniegtu tā mērķus, kas savā būtībā katram ražošanas vai pakalpojumu sniegšanas uzņēmumam ir virzīti uz peļņas gūšanu. Bet, lai sāktu ražošanu, ir nepieciešama tās organizēšana un plānošana.

SIA „PRIORITET” ražotās produkcijas realizācijas apjomiem ir vērojamas izteiktas sezonālas svārstības. Uzņēmuma produkcijas galvenie patērētāji ir būvniecības firmas, tāpēc tā visvairāk pieprasīta ir tieši pavasara un vasaras sezonās. Par uzņēmuma realizācijas apjomiem var spriest, izanalizējot tā Peļņas vai zaudējumu aprēķina posteni „Neto apgrozījums” (skat. 3.4. att.). SIA „PRIORITET” neto apgrozījums 2008.gadā ir 1 428 924 Ls, 2009.gadā attiecīgi 895 024 Ls, 2010.gadā – 597 812 Ls, bet 2011.gadā - 863 706 Ls.

3.4.att. SIA „PRIORITET” neto apgrozījums 2008.-2011.g.

Līdz ar to var secināt, ka SIA „PRIORITET” produkcijas realizācijas apjomiem laika posmā no 2008.gada līdz 2010.gadam bija tendence samazināties, bet no 2011.gada sākās neto apgrozījuma būtisks pieaugums. Uzņēmuma realizācijas samazinājums pamatā ir skaidrojams ar makroekonomiskajiem procesiem valstī un, konkrēti, situāciju būvniecības nozarē, savukārt realizācijas pieaugums ir saistīts ar atgūšanos no krīzes.

Uzņēmuma saimnieciskajā darbībā ir gan pozitīvās, gan negatīvās puses. SIA „PRIORITET” saimnieciskās darbības pozitīvās puses:

- uzņēmuma produkti ir ļoti svarīgi sabiedrībai, jo tos plaši izmanto ceļu remontos un būvniecībā;

- uzņēmums ir nodokļu maksātājs un līdz ar to papildina Valsts budžetu;
- uzņēmums rada darba vietas un 2011.gadā nodarbināto skaits uzņēmumā būtiski pieauga;
- uzņēmuma brāķētā produkcija netiek izmesta atkritumos, bet gan pārstrādāta jaunās precēs, tātad netiek piesārņota apkārtējā vide.

SIA „PRIORITET” saimnieciskās darbības negatīvās puses:

- ražošanas sezonālais raksturs, jo produkcija ir pieprasīta siltajos mēnešos, kad ir labvēlīgi laika apstākļi būvniecībai;
- lēna debitoru un kreditoru parādu aprīte, kas ir saistīts ar to, ka debitori nenorēķinās laicīgi par saviem parādiem, līdz ar to arī SIA „PRIORITET” izjūt naudas līdzekļu trūkumu un nespēj laicīgi dzēst savus parādus;
- uzņēmumam ir daudz debitoru, kuri savlaicīgi nenorēķinājās par piegādātājām precēm, t.sk. SIA „Akva Būve”, SIA „Kompānija Avotiņi”, SIA „LEVEN”, SIA „Ostas Celtnieks”, SIA „Siltums Jums”, SIA „VDS”, SIA „Detur”, SIA „Water Ser” (pašlaik ir uzsākts tiesas process). Lai gan apmaksas termiņš par piegādāto precī jau ir iestājies sen, taču līdz šim brīdim, t.i., 2012.gada beigām, samaksa no šiem debitoriem vēl nav saņemta pilnā apmērā. Jāatzīmē, ka SIA „PRIORITET” ir lieli tekošie izdevumi, kurus nepieciešams apmaksāt katru mēnesi, lai sabiedrība varētu funkcionēt un veikt savu saimniecisko darbību, t.sk. sabiedrībai ir nepieciešams apmaksāt ikmēneša kredītlīnijas un līzings maksājumus, izmaksāt darba algu darbiniekiem, nopirkt materiālus un iekārtas tekošo pasūtījumu izpildei, kā arī apmaksāt citus neatliekamās maksājumus;
- uzņēmuma betona ceļā nav pieslēgta apkure, kas padara neiespējamu ražošanu, ja gaisa temperatūra telpās ir zemāka par mīnus 10 grādiem Celsija.

4. KREDITORU UZSKAITE

4.1. Kreditoru uzskaites teorētiskie aspekti

Uzņēmums var veiksmīgi darboties un attīstīties tad, ja tā vadība nodrošina sistemātisku uzņēmuma saimniecisko darījumu un to rezultātu uzskaiti un analīzi.

Par uzņēmuma kreditoru uzskata katru juridisko vai fizisko personu, kurai šis uzņēmums ir parādā saskaņā ar līgumu vai likumu.

Lai kreditoru uzskaitē varētu tikt veiksmīgi organizēta, ir jāiekārto analītiskā uzskaitē. Tādā veidā būs skaidri redzams norēķinu stāvoklis ar katru kreditoru atsevišķi neatkarīgi no tā, vai tas ir piegādātājs, darbu izpildītājs vai cita juridiska vai fiziska persona, kuram uzņēmums ir parādā. Uzskaites rezultātiem jāsniedz priekšstats par uzņēmuma saistību stāvokli - kam konkrēti uzņēmums ir parādā, kāds ir darījuma summas apmērs, par ko un kad parāds ir izveidojies, kad un kādā veidā tas tiek apmaksāts.

Norēķini ar kreditoriem tiek uzskaitīti pasīva sintētiskajos kontos:

- norēķini par aizņēmumiem;
- norēķini par saņemtajiem avansiem;
- norēķini ar piegādātājiem un darbu uzņēmumiem;
- maksājami vekseli;
- norēķini ar uzņēmumiem, dalībniekiem un personālu;
- norēķini par darba samaksu un ieturējumiem;
- norēķini par nodokļiem;
- norēķini par dividendēm;
- nākamo periodu ieņēmumi.

Būtiski ir zināt, ka nav pieļaujami uzskaitīt vienā kontā tādus norēķinus ar kreditoriem, kas bilancē jāuzrāda dažādos posteņos. Piemēram, noteikti jānodala īstermiņa un ilgtermiņa kreditoru parādi.¹⁹

Norēķini par aizņēmumiem

Uzņēmumi savā saimnieciskajā darbībā ļoti bieži izmanto aizņēmumus. Atkarībā no saņemtā aizņēmuma samaksas laika tos iedala īstermiņa aizņēmumos un ilgtermiņa aizņēmumos.

Aizņēmumus uzskaita šādos kontos:

- aizņēmumi pret obligācijām;

¹⁹Mārāne I., Grandāne M., Martemjanova E., Mežaraupe V., Soopa A. *Finanšu grāmatvedība*. Rīga: RaKa, 2004. 36. lpp.

- akcijās pārvēršamie aizņēmumi;
- aizņēmumi ar līdzdalību peļņā;
- citi aizņēmumi;
- īstermiņa aizņēmumi no kredītiestādēm;
- ilgtermiņa aizņēmumi no kredītiestādēm.²⁰

Šie konti ir domāti tādu aizņēmumu uzskaitē, kurus uzņēmums ir ieguvis no citiem uzņēmumiem vai atsevišķām personām, un aizņēmumiem no kredītiestādēm.

Ir jāveic atsevišķa analītiskā uzskaitē par katru aizņēmuma devēju, pievienojot informāciju arī par pašu aizņēmumu. Aizņēmuma procenti arī jāuzskaita atsevišķi. Lai visa informācija par aizņēmumiem būtu apkopota vienā vietā, tad kontā par katru aizņēmumu ir jāuzrāda arī tā atmaksas termiņi.

Sanācija ir plānveidīgs likumīgu pasākumu kopums, lai novērstu uzņēmuma iespējamo bankrotu, atjaunotu tā maksātspēju un apmierinātu kreditoru likumīgās prasības.²¹

Ārpus kredītiestādēm saņemtās aizņēmuma summas ir atspoguļojamas citos aizņēmumos. Parasti tie ir aizņēmumi, kuri tika saņemti no uzņēmuma īpašnieka, tā partneriem, kā arī citām juridiskām vai fiziskām personām.

Aizņēmumu un kredītu summas, kas saņemtas bankās vai citās kredītiestādēs, tiek parādītas aizņēmumos no kredītiestādēm. Atsevišķi ir veicama īstermiņa un ilgtermiņa aizņēmumu uzskaitē.

Ilgtermiņa aizņēmuma summa, kas atmaksājama attiecīgajā gadā, jāpārgrāmato no ilgtermiņa saistībām uz īstermiņa saistībām.²²

Grāmatojumi aizņēmumu uzskaitē:

1. Saņemti aizņēmumi no kredītiestādēm, citiem uzņēmumiem un fiziskām personām:
 - D Naudas līdzekļi
 - K Norēķini par aizņēmumiem
2. Atmaksāti aizņēmumi:
 - D Norēķini par aizņēmumiem
 - K Naudas līdzekļi
3. Aprēķināti procenti, ja tie nav samaksāti norādītā termiņā:
 - D Procentu izdevumi
 - K Norēķini par aizņēmumiem

²⁰Mārāne I., Grandāne M., Martemjanova E., Mežaraupe V., Soopa A. *Finanšu grāmatvedība*. Rīga: RaKa, 2004. 36. lpp.

²¹Krēsliņš K., Brīvers I., Kostomārovs A., Mūrmane T., Vīksniņš J. *Ekonomikas un finanšu vārdnīca*. Rīga: Norden AB, 2003. 331. lpp.

²²Mārāne I., Grandāne M., Martemjanova E., Mežaraupe V., Soopa A. *Finanšu grāmatvedība*. Rīga: RaKa, 2004. 3. lpp.

4. Laicīgi samaksāti procenti par aizņēmumiem un kredītiem:

D Procentu izdevumi

K Naudas līdzekļi

5. Ilgtermiņa kredīts pēdējā lietošanas gadā tiek pārgrāmatots par īstermiņa kredītu:

D Ilgtermiņa aizņēmums no kredītiestādēm

K Īstermiņa aizņēmums no kredītiestādēm

Norēķini par saņemtiem avansiem

Veicot darījumus ar pircējiem un pasūtītājiem, uzņēmums var pieprasīt avansus, piemēram, ja uzņēmums nepiekrīt izsniegt pircējam produkciju vai veikt pakalpojumu bez priekšpmaksas. Šie avansi faktiski ir uzņēmuma parāds pircējiem un pasūtītājiem līdz pasūtījuma izpildīšanas brīdim, tāpēc tos jāuzskaita atsevišķi no citām saistībām.

Par katru avansa devēju un par katru saņemto avansu ir jāiekārto atsevišķa analītiskā uzskaitē. Ērtākais un arī vienkāršākais uzskaites veids ir iekārtot katram avansa devējam atsevišķu analītisko kontu kontokorentu kartītes veidā. Pēc pasūtījuma izpildes saņemto avansu noraksta pasūtītāja vai pircēja debitoru parāda samazinājumā, parasti uz konta 2310 "Norēķini ar pircējiem un pasūtītājiem" debetu. Analītiskos kontus var iekārtot arī lineāru kontu veidā.²³

Grāmatojumi saņemto avansu uzskaitē ir šādi:

1. Saņemti avansi no pircējiem un pasūtītājiem:

D Naudas līdzekļi

K Norēķini par saņemtajiem avansiem

2. Vienlaikus, PVN apliekamām personām, aprēķināts PVN no avansa summas, pamatojoties uz PVN rēķinu:

D Norēķini par saņemtajiem avansiem

K Norēķini par PVN

Grāmatojumi pēc pasūtījuma izpildes:

1. Atjauno PVN summu:

D Norēķini par PVN

K Norēķini par saņemtajiem avansiem

2. Uzskaita realizācijas ieņēmumus:

D Norēķini ar pircējiem un pasūtītājiem

K Ieņēmumi no pamatdarbības produkcijas un pakalpojumu pārdošanas

K Norēķini par PVN

3. Par izlietotā avansa summu samazina pircēja parādu:

²³Benze J. *Finansu grāmatvedība*. Rīga: Grāmatvedis, 1995. 177. lpp.

D Norēķini par saņemtajiem avansiem

K Norēķini ar pircējiem un pasūtītājiem

Norēķini ar piegādātājiem un darbuizpildītājiem

Norēķinu pamatā ir starp darījuma partneriem noslēgtie līgumi un atkarībā no darījuma veida noformētie darbu pieņemšanas – nodošanas akti, fakturrēķini, preču pavadzīmes – rēķini, transporta pavadzīmes – rēķini un citi dokumenti.

Līdz 2010.gada 1.janvārim norēķinos ar piegādātājiem pamatdokuments ir stingrās uzskaites preču pavadzīme – rēķins, kas apliecina preču un citu materiālo vērtību nosūtītāja un saņēmēja darījuma attiecības. Pavadzīmes lietošana un noformēšanas kārtību nosaka MK noteikumi. Preču pavadzīmes – rēķina lietošanas mērķis ir nodrošināt precīzu un pilnīgu preču un citu materiālo vērtību saņemšanas un izsniegšanas darījuma fakta dokumentālo noformēšanu, preču kustības kontroli un pilnīgu uzskaiti.²⁴

Atbilstoši likumam „Par grāmatvedību” un PVN likumam uz pavadzīmes pamata tiek izdarīti ieraksti grāmatvedības reģistros, kā arī veikti akcīzes un PVN aprēķini.

Viens no PVN rēķina rekvizītiem ir vienas vai vairāku sēriju kārtas numurs, kas unikāli identificē rēķinu. Ja šādi numurēts rēķins ir anulēts, tad apliekamā persona savā grāmatvedībā saglabā anulēto PVN rēķinu, lai pamatotu izrakstīto PVN rēķinu kārtas numuru secības neievērošanu. Rēķinu kārtas numura sērija ir nodokļa rēķina identifikācija, ko apliekamā persona var izmantot, lai ar burtiem, cipariem vai citādā veidā apzīmētu atsevišķi veidotas rēķinu grupas (piemēram, grupējot rēķinus pēc apliekamo darījumu veida, preču vai pakalpojumu saņēmējiem).

2009.gada 1.decembrī Saeima pieņēma likumu "Grozījumi likumā "Par nodokļiem un nodevām"". No 2010.gada 1.janvāra nodokļu maksātājiem vairs nav pienākums lietot pavadzīmes ar Valsts ieņēmumu dienesta piešķirtiem numuriem.

Publiski pieejamu izsniegto stingrās uzskaites pavadzīmju-rēķinu un pavadzīmju numuru vienoto datubāzi (reģistru) Valsts ieņēmumu dienests uzturēs līdz 2013.gada 1.janvārim.

Nodokļu maksātājiem bija jāveic uz 2009.gada 31.decembri atlikumā esošo pavadzīmju numuru inventarizācija un ne vēlāk kā līdz 2010.gada 15.janvārim jāiesniedz Valsts ieņēmumu dienestā pārskats par pavadzīmju numuru izlietojumu. Neizlietos pavadzīmju numurus anulēja.

Norēķinu uzskaitē ir jānodrošina kontrole pār katra darījuma izpildi. Praktiski tas nozīmē, ka arī katram piegādātājam obligāti jābūt uzskaitē analītiskajā līmenī ne tikai

²⁴Grigorjeva R., Jesemčika A., Leibus I., Svarinska A. *Finanšu grāmatvedība*. Rīga: Izglītības soļi, 2004. 166. lpp.

atsevišķi, bet arī par katru akceptēto rēķinu. Attaisnojuma dokumenti parāda samaksai ir bankas vai kases dokumenti – maksājuma uzdevums, EKA čeki, darījuma kvītis, kases izdevumu orderi.²⁵

Grāmatojumi, kad saņemts rēķins par iegādātajām izejvielām, materiāliem un precēm, ir šādi:

1. Uzskaitē lietota nepārtrauktās inventarizācijas metode, PVN:

D Krājumi

D Norēķini par PVN

K Norēķini ar piegādātājiem un darbuzņēmējiem

2. Uzskaitē lietota periodiskā inventarizācijas metode, PVN:

D Izdevumi izejvielu, materiālu un preču iepirkšanai

D Norēķini par PVN

K Norēķini ar piegādātājiem un darbuzņēmējiem

Grāmatojumi, kad saņemts rēķins par sniegtajiem pakalpojumiem, PVN, ir šādi:

D Saimnieciskās darbības izdevumi

D Norēķini par PVN

K Norēķini ar piegādātājiem un darbuzņēmējiem

Ilgtermiņa ieguldījumu iegāde, PVN:

D Ilgtermiņa ieguldījumi

D Norēķini par PVN

K Norēķini ar piegādātājiem un darbuzņēmējiem

Grāmatojumi, kad ir samaksāti piegādātāju rēķini:

1. Naudas pārskaitīšana:

D Norēķini ar piegādātājiem un darbuzņēmējiem

K Naudas līdzekļi

2. Savstarpējs ieskaits:

D Norēķini ar piegādātājiem un darbuzņēmējiem

K Norēķini ar pircējiem un pasūtītājiem

3. No aizņēmuma summām:

D Norēķini ar piegādātājiem un darbuzņēmējiem

K Norēķini par aizņēmumiem

²⁵Mārāne I., Grandāne M., Martemjanova E., Mežaraupe V., Soopa A. *Finanšu grāmatvedība*. Rīga: RaKa, 2004. 38. lpp.

Maksājамie vekseli

Kontā „Norēķini par pašu izdotiem vekseliem” tiek uzskaitīti kreditoru parādi kas nodrošināti ar uzņēmuma izrakstītu vekseli. Vekselis ir parāda zīme, kas satur solījumu samaksāt konkrētu summu noteiktā datumā. Ir jāiekārto analītiskā uzskaitē par katru vekseli, norādot samaksas termiņu, vekseļa summu un nomaksājamos augļu procentus, kā arī atzīmējot vekseļa samaksu. Analītiskajai uzskaitē var izmantot īpašu vekseļu uzskaites grāmatu, kurā reģistrē kā saņemtus vekselus, kurus uzskaita bilances aktīva kontā – saņemtie vekseli, tā arī izrakstītos, tātad nomaksājamos vekselus, kurus uzskaita bilances pasīva kontā – norēķini par pašu izdotiem vekseliem.²⁶

Grāmatojumi, kad izrakstīts vekselis parāda samaksas nodrošināšanai un iesniegts kreditoram:

D Norēķini ar piegādātājiem un darbuuzņēmējiem / Norēķini ar uzņēmumiem, dalībniekiem

K Norēķini par pašu izdotiem vekseliem

Grāmatojumi, kad apmaksāts izrakstītais vekselis no bankas konta:

D Norēķini par pašu izdotiem vekseliem

K Norēķinu konts bankā

Norēķini ar uzņēmumiem, dalībniekiem un personālu

Grāmatvedības uzskaitē norēķiniem ar uzņēmumiem, dalībniekiem un personālu izmanto šādus kontus:

- norēķini par parādiem radniecīgiem uzņēmumiem;
- norēķini par parādiem asociētiem uzņēmumiem;
- norēķini par parādiem citiem uzņēmumiem un dalībniekiem;
- norēķini par parādiem personālam.²⁷

Konti „Norēķini par parādiem radniecīgiem uzņēmumiem” un „Norēķini par parādiem asociētiem uzņēmumiem” raksturo koncerna iekšējos un ārējos norēķinus. Šajos kontos uzskaita šo uzņēmumu parādu gan par piegādēm un saņemtajiem pakalpojumiem, gan par naudas aizņēmumiem. Bilancē šo kontu atlikumi uzrādāmi atsevišķos posteņos.

Analītiskā uzskaitē šajos kontos ir iekārtojama, atverot atsevišķu kontu katram uzņēmumam, turklāt atdalot ilgtermiņa saistības no īstermiņa saistībām un obligāti atsevišķi uzskaitot parādus par saņemtajām piegādēm un saņemtajiem pakalpojumiem no citāda rakstura norēķiniem.

²⁶Grigorjeva R., Jesemčika A., Leibus I., Svarinska A. *Finanšu grāmatvedība*. Rīga: Izglītības soļi, 2004. 170. lpp.

²⁷Mārāne I., Grandāne M., Martemjanova E., Mežaraupe V., Soopa A. *Finanšu grāmatvedība*. Rīga: RaKa, 2004. 39. lpp.

Norēķini par parādiem citiem uzņēmumiem un dalībniekiem, kā arī parādi personālam bilancē ir atspoguļojami pārējo kreditoru sastāvā.²⁸

Kontā „Norēķini par parādiem citiem uzņēmumiem un dalībniekiem” ir uzskaitāmi norēķini par tādiem parādiem, kas nav izveidojušies no piegādēm, izpildītajiem darbiem, aizdevumiem un vekseliem. Šajā kontā uzskaita tos parādus, kas nevar tikt atspoguļoti citos kontos, piemēram, parādi par juridiskiem pakalpojumiem.

Kontā „Norēķini par parādiem personālam” uzskaita dažādas saistības pret sava paša uzņēmuma darbiniekiem, kuras nav saistītas ar darba samaksu. Visbiežāk tie ir norēķini par aprēķinātajiem pabalstiem, par piemaksām pie pensijas, ko uzņēmums izdara no saviem līdzekļiem, un arī citas saistības pret paša uzņēmuma darbiniekiem.²⁹

Katram norēķinu veidam šajos kontos jāiekārto analītiskā uzskaitē.

Grāmatojumi, kad iegādātas radniecīgā vai asociētā uzņēmuma akcijas vai vērtspapīri:

D Ilgtermiņa finanšu ieguldījumi / Vērtspapīri apgrozāmo līdzekļu sastāvā

K Norēķini par parādiem radniecīgiem un asociētiem uzņēmumiem

No radniecīgā vai asociētā uzņēmuma saņemti:

- nemateriāli ieguldījumi:

D Uzņēmuma attīstības izmaksas

K Norēķini par parādiem radniecīgiem un asociētiem uzņēmumiem

- pamatlīdzekļi:

D Pamatlīdzekļi

K Norēķini par parādiem radniecīgiem un asociētiem uzņēmumiem

- izejvielas, materiāli, preces:

D Krājumi vai saimnieciskās darbības izdevumi

K Norēķini par parādiem radniecīgiem un asociētiem uzņēmumiem

- pakalpojumi:

D Saimnieciskās darbības izdevumi

K Norēķini par parādiem radniecīgiem un asociētiem uzņēmumiem

Saņemts naudas aizņēmums no radniecīgā vai asociētā uzņēmuma:

D Norēķinu konts bankā

K Norēķini par parādiem radniecīgiem un asociētiem uzņēmumiem

Apmaksāti parādi radniecīgiem vai asociētiem uzņēmumiem no bankas konta:

D Norēķini par parādiem radniecīgiem un asociētiem uzņēmumiem

²⁸Grigorjeva R., Jesemčika A., Leibus I., Svarinska A. *Finanšu grāmatvedība*. Rīga: Izglītības sōļi, 2004. 171.

lpp.

²⁹Turpat– 171. lpp.

K Norēķinu konts bankā

Iegrāmatoti rēķini par pakalpojumiem no citiem uzņēmumiem:

D Saimnieciskās darbības izdevumi

K Norēķini par parādiem citiem uzņēmumiem un dalībniekiem

Iegrāmatots aprēķinātais parāds par darbinieku dzīvības apdrošināšanu:

D Pārējās sociālās izmaksas

K Norēķini par parādiem citiem uzņēmumiem un dalībniekiem

Apmaksāti parādi no bankas konta:

D Norēķini par parādiem citiem uzņēmumiem un dalībniekiem

K Norēķinu konts bankā

Norēķini par darba samaksu un ieturējumiem

Grāmatvedības uzskaitē norēķiniem par darba samaksu un ieturējumiem izmanto šādus kontus:

- norēķini par darba algu;
- norēķini par ieturējumiem no darba algas (izņemot nodokļus).

Personīgajos kontos tiek parādīta sākotnējā informācija no darba samaksas uzskaites dokumentiem analītiskās uzskaites līmenī. Personīgajā kontā izkalkulē darba samaksu, ieturējumus un izmaksājamo darba samaksu. No personīgajiem kontiem sastāda Algu maksājumu sarakstu vai Darba samaksas aprēķina kopsavilkumu. Pamatojoties uz šajos dokumentos aprēķinātajām summām, izdala trīs grāmatojumu veidus: aprēķināto, ieturēto un izmaksāto darba samaksu.³⁰

Darba samaksas uzskaites un aprēķināšanas pamatā ir sekojošie dokumenti: darba līgums, darba laika uzskaites tabula, gabaldarba uzskaites dokumenti, darba nespējas lapa A, atvaļinājuma samaksas aprēķins, algu maksājumu saraksts un citi dokumenti.

Katram darbiniekam, sākot ar darbā stāšanās dienu, ir jāveic darba laika uzskaiti, kā tas ir noteikts darba līgumā. Nostrādātās stundas atzīmē uzņēmuma struktūrvienības darba laika uzskaites tabulā, balstoties uz kuru, tiek veikta darba samaksas aprēķināšana, ja darbinieks strādā pēc laika tarifa likmēm.

Grāmatvedības uzskaitē katram darbiniekam iekārto personīgu kontu, kurā veic darba laika, darba samaksas un ieturējumu aprēķinus. Darbinieka personīgajā kontā pieaugošā secībā, sākot no gada pirmās dienas, ir jāatspoguļo visas nostrādātās dienas, aprēķinātās darba samaksas summas pa to veidiem, aprēķinātos un ieturētos nodokļus un izmaksājamās summas.

³⁰Grigorjeva R., Jesemčika A., Leibus I., Svarinska A. *Finanšu grāmatvedība*. Rīga: Izglītības soļi, 2004. 188. lpp.

Gabaldarba (akorda) samaksas formas pamatā ir saražotās produkcijas jeb izpildītā darba apjoms un vienas produkcijas vienības vai vienas izpildītā darba vienības izcenojums. Atbilstoši šim darba apmaksas veidam strādājošais saņem darba algu proporcionāli saražotās produkcijas daudzumam vai izpildītajam darba apjomam un kvalitātei. Šī samaksas forma tiek pielietota gadījumos, kad jāstimulē produkcijas izstrādes pieaugumu.

LR likums „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” reglamentē darbinieku slimības dienu apmaksu. Katrs darbinieks ir tiesīgs saņemt samaksu laicīgas, pārejošas darba nespējas gadījumā. Tikai ārsts ir pilnvarots atbrīvot strādājošo no darba jebkurā pārejošas darba nespējas gadījumā, noteiktā kārtībā izsniedzot slimības lapu A un B.³¹

Ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu uzņēmuma darbiniekiem piešķir saskaņā ar vienošanos vai uzņēmuma darbinieku atvaļinājumu grafiku. Apmaksātā atvaļinājuma ilgums ir 4 nedēļas (parasti tās ir 20 darbadienas). LR Darba likumā ir paredzēts darbinieka ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu pagarināt par svētku dienām, ja atvaļinājuma laikā ir svētku dienas. Ir iespējams ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu kārtējā gadā darbiniekam piešķirt arī pa daļām. Atvaļinājuma samaksu aprēķina šādi: sešu pēdējo mēnešu darba samaksas kopsummā daļa ar nostrādāto dienu skaitu šajā periodā, un reizina ar piešķirtā atvaļinājuma darba dienu skaitu.

Darbinieka personīgais konts kalpo arī par informācijas avotu, ja ir nepieciešams aprēķināt vidējo izpeļņu atvaļinājuma samaksas vai slimības naudas aprēķināšanai un citiem gadījumiem, kā arī atsevišķu grāmatvedības pārskatu sastādīšanai, tāpēc grāmatvedim rūpīgi jāpārdomā samaksas veidu sadalījums un iekārtojums darbinieka personīgajā kontā, t.i., „visu turpmākajam grāmatvedības darbam nepieciešamo informāciju no personīgajiem kontiem apkopo algu maksājumu sarakstā vai darba samaksa aprēķina kopsavilkumā.”³² Katru mēnesi grāmatvedis sastāda grāmatojumus attiecīgajos dokumentos aprēķinātām summām.

Darbinieka neto alga ir starpība starp bruto algu un ieturējumiem.

Visu aprēķināto darba samaksu strādājošie nesaņem, jo no darba samaksas tiek veikti šādi ieturējumi: darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, algas nodoklis, avanss, uzturlīdzekļi, arodbiedrības biedru nauda, sodi un citi ieturējumi.

Nodokļu ieturējumus no darba samaksas reglamentē LR likums „Par valsts sociālo apdrošināšanu” un LR likums „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”.

No katra darbinieka darba samaksas jāietur darba ņēmēja VSAOI. Sociālie maksājumi par uzņēmuma darbiniekiem jāmaksā arī darba devējam. VSAOI likmes nosaka likums „Par valsts sociālo apdrošināšanu”. Katrs konkrētais uzņēmums noteiktā datumā darba devēja aprēķinātās VSAOI pārskaita valsts budžetā, kā arī katru mēnesi iesniedz VID (EDS)

³¹ Grigorjeva R., Jesemčika A., Leibus I., Svarinska A. *Finanšu grāmatvedība..* Rīga: Izglītības soļi, 2004. 181. lpp.

³² Turpat, 184. lpp.

Ziņojumu par VSAOI no darba ņēmēja darba ienākumiem, iedzīvotāju ienākuma nodokli un uzņēmējdarbības riska valsts nodevu pārskata mēnesī. VSAOI nodrošina visām sociāli apdrošinātajām personām tiesības uz dažādām sociālajām garantijām maternitātes un slimības, bezdarba, valsts pensija saņemšanas un citos gadījumos.

Algas nodokļa aprēķināšanu reglamentē LR likums „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”. Tas nosaka arī darbinieka algas nodokļa grāmatiņas pielietojumu. Algas nodokļa grāmatiņu katra fiziska persona saņem VID teritoriālajā iestādē pēc nodokļu maksātāja dzīves vietas. Darbinieks to iesniedz darba devējam, uzsākot darba attiecības. Visā ienākuma gūšanas periodā darbinieka algas nodokļa grāmatiņa atrodas pie darba devēja, un to izsniedz atpakaļ darbiniekam, beidzoties darba tiesiskajām attiecībām. Darbiniekam var būt tiesības uz algas nodokļa atvieglojumiem, piemēram, par apgādībā esošām personām, iegūto invaliditāti, politiski represētās personas statusu. Šos atvieglojumus, pamatojot ar attiecīgiem dokumentiem, algas nodokļa grāmatiņā ieraksta VID darbinieki vai uzņēmuma grāmatvedis uz VID izsniegtas izziņas pamata. Visiem darbiniekiem, kuri iesnieguši algas nodokļa grāmatiņu, piemēro neapliekamo minimumu.

Neapliekamo minimumu nepiemēro: strādājošiem, kuri nav iesnieguši algas nodokļa grāmatiņu, un pensionāriem, invalīdiem, politiski represētajiem, jo minētajām personām likumdošana paredz citus algas nodokļa atvieglojumus.

Neapliekamo minimumu un citus atvieglojumus piemēro proporcionāli darba attiecību kalendārajām dienām.

Algas nodokļa aprēķināšanas kārtība ir šāda: nepieciešams no aprēķinātās darba samaksas atņemt darba ņēmēja VSAOI, atvieglojumus par apgādājamiem un neapliekamo minimumu. Iegūto rezultātu reizina ar nodokļa likmi 24% (2013.gadā), un iegūst algas nodokli jeb IIN.

Grāmatojumi, kad aprēķināta darba samaksa:

1. darba alga, piemaksas, prēmijas, atvaļinājuma samaksa, slimības nauda saimnieciskajā pamatdarbībā nodarbinātajiem:
 - D Darba samaksas izmaksas
 - K Norēķini par darba samaksu
2. darba alga, piemaksas, prēmijas, atvaļinājuma samaksa, slimības nauda pētniecības darbos un kapitālieguldījumu darbos nodarbinātajiem:
 - D Pētniecības izmaksas / Kapitālieguldījumu izmaksas
 - K Norēķini par darba samaksu

Aprēķinātas darba devēja VSAOI:

- D Sociālās izmaksas

K Norēķini par VSAOI

Ieturēts no darba samaksas:

1. darba ņēmēja VSAOI:

D Norēķini par darba samaksu

K Norēķini par VSAOI

2. algas nodoklis:

D Norēķini par darba samaksu

K Norēķini par algas nodokli

3. citi ieturējumi:

D Norēķini par darba samaksu

K Norēķini par citiem ieturējumiem

Izmaksāta darba samaksa:

1. no kases:

D Norēķini par darba samaksu

K Kase

2. pārskaitīts uz debetkartēm, kontiem:

D Norēķini par darba samaksu

K Norēķinu konts

Operāciju kontu slēgšana pārskata perioda beigās:

D Peļņas vai zaudējumu konts

K Darba samaksas izmaksas / Ar saimniecisko darbību nesaistītās izmaksas / Sociālās izmaksas.

LR Darba likums nosaka, ka darba samaksa ir aprēķināma un izmaksājama tikai skaidrā naudā. Tātad darba devējs ar darbinieku nedrīkst norēķināties ar produkciju, precēm vai pakalpojumiem. Ja darba devējs vēlas darba samaksu izmaksāt ar bankas pārskaitījumu, tad pusēm par to jāvienojas darba līgumā.³³

Norēķini par dividendēm

Dividendes ir uzņēmuma tīrās peļņas daļa, ko izmaksā uzņēmuma akciju, paju un kapitāla daļu īpašniekiem. Šis termins neattiecas uz ienākumu naudas vai mantas veidā, ko akcionāri saņem uzņēmuma likvidācijas gadījumā. Dividendes var nesaņemt arī gadījumos, ja akciju sabiedrība strādā ar zaudējumiem vai ja visu peļņu iegulda uzņēmuma attīstībā.³⁴

³³Grigorjeva R., Jesemčika A., Leibus I., Svarinska A. *Finanšu grāmatvedība*. Rīga: Izglītības soļi, 2004. 185. lpp.

³⁴Krēsliņš K., Brīvers I., Kostomārovs A., Mūrmane T., Vīksniņš J. *Ekonomikas un finanšu vārdnīca*. Rīga: Norden AB, 2003.– 102. lpp.

Kapitālsabiedrību kapitāla īpašniekiem dividenžu aprēķināšanas un izmaksas kārtību reglamentē Komerclikums un uzņēmuma statūti. Dalībnieki uzņēmumā iegulda savus līdzekļus, lai saņemtu peļņu dividenžu veidā. Statūtsabiedrības dividendes aprēķina no tās peļņas daļas, kas paliek uzņēmuma rīcībā pēc uzņēmuma ienākuma nodokļa un citu no peļņas maksājamu nodokļu aprēķināšanas, atskaitījumiem rezervēm un nesadalītajai peļņai, bet pārējo peļņas atlikumu sadala dividendēs proporcionāli daļās ieguldītam kapitālam. Aprēķinātās dividendes jāizmaksā naudā. Nesaņemtās dividendes jā saglabā bilancē desmit gadus. Pamatdokuments dividenžu aprēķināšanai ir īpašs aprēķina saraksts, kurā uzrāda katra dalībnieka vārdu, uzvārdu, daļu skaitu, nominālo summu un aprēķināto dividenžu summu.

Komerclikumā ir teikts, ka dividendes tiek noteiktas ar dalībnieku sapulces lēmumu un ka dividendes nedrīkst noteikt, aprēķināt un izmaksāt, ja sabiedrības pašu kapitāls ir mazāks par sabiedrības pamatkapitālu, nevis apmaksāto pamatkapitālu. Pieņemot lēmumu par dividenžu sadali ekonomiskajā literatūrā ir sastopami ieteikumi – lēmums par dividenžu sadali tiek pieņemts ar piebildi, ka tās tiks dalītas, ņemot vērā uzņēmuma tekošo finansiālo stāvokli. Tas nozīmē, ka būs nepieciešams vēlreiz sasaukt dalībnieku sapulci, lai pieņemt galīgo lēmumu par dividenžu sadali.

Grāmatvedības uzskaitē aprēķinātās, bet vēl neizmaksātās dividendes uzrāda attiecīgajā bilances postenī. Lēmums par dividenžu aprēķināšanu un izmaksu tiek pieņemts, apstiprinot gada pārskatu. Dividenžu izmaksa ir saistīta ar norēķiniem par iedzīvotāju ienākuma nodokli, jo Latvijā dividendes apliek ar 10% IIN likmi. Nodokli ietur no aprēķinātām, nevis izmaksātām dividendēm.

Grāmatojumi norēķinu uzskaitē par dividendēm ir šādi:

Aprēķinātās dividendes:

- D Pārskata gada nesadalītā peļņa
- K Norēķini par pārskata gada dividendēm

Jāietur IIN par dividendēm:

- D Norēķini par dividendēm
- K Norēķini ar budžetu

Izmaksātās dividendes no kases vai bankas konta:

- D Norēķini par pārskata gada dividendēm
- K Norēķinu konts (pārskaitot uz kontiem, kredītkartēm)
- K Kase (izmaksājot skaidrā naudā)

Nākamā gada bilancē pārgramotās dividendes:

- D Norēķini par pārskata gada dividendēm
- K Norēķini par iepriekšējo gadu neizmaksātajām dividendēm

Praksē rodas situācijas, kad uzņēmuma kreditors mainās cesijas līguma dēļ. Cesijas līguma būtība ir tajā apstākļi, ka kreditors saskaņā ar noteiktu līgumu nodod savas prasījuma tiesības pret parādnieku citam kreditoram. Tajā ir jābūt atrunātiem prasījuma tiesību apmēram un pušu tiesībām, pienākumiem un atbildībai. Eksistē vairāki iemesli, kāpēc kreditors nevēlas pats saņemt parāda atmaksu. Viens no tiem – naudas līdzekļi ir nepieciešami uzreiz un kreditors nevēlas gaidīt parādu dzēšanu. Otrs iemesls ir debitora apgrūtinātā maksātspēja, kad kreditors apzinās, ka parāda atgūšanai būs nepieciešami papildus naudas un laika resursi vai ir iespējamība, ka parāds netiks atgūts pilnā apmērā.³⁵

4.2. Kredīta finansēšanas būtība un to veidi

Katras sekmīgas uzņēmējdarbības attīstīšanai ir nepieciešami stabili finanšu resursu avoti. Parasti uzņēmumiem ar pašu finanšu līdzekļiem nepietiek, tādēļ ir jāiesaista sveša nauda. Visizplatītākais veids svešas naudas piesaistei ir aizņemšanās jeb kredīts.³⁶

Latvijas Republikas Kredītiestāžu likums nosaka, ka **kredīts** ir atlīdzības darījums, kurā kredītiestāde uz rakstveida līguma pamata nodod klientam naudu vai citas lietas un kurš klientam rada tiesības rīkoties ar tām un pienākumu noteiktā laikā un kārtībā atdot kredītiestādei naudu vai citas lietas.

Kredīta saņemšanas iespējai ir ļoti svarīga loma uzņēmuma saimnieciskās darbības uzturēšanā un attīstībā, jo kapitāls, kas tiek piesaistīts kā aizņēmums, rada aizdevuma ņēmējam iespēju paplašināt ražošanu, uzlabot preču kvalitāti un nodrošināt ražotai produkcijai augstāku konkurētspēju tirgū, tādējādi dodot iespēju palielināt uzņēmuma peļņu.

Kredītdarījuma objekts ir aizdodamā vērtība.³⁷ Pareizs ir uzskats, ka kredītdarījuma objekts ir nauda, kuru aizņēmējam ir jāatmaksā, jo īpašuma tiesības uz to pieder kreditoram.

Kreditors ir kredīta attiecību subjekts, kas nodod savu īpašumu lietošanā uz noteiktu laiku ar mērķi gūt peļņu aizdevuma procentu veidā

Aizņēmējs ir kredīta attiecību subjekts, kas saņem aizdevumu, un par aizņēmēju var būt gan fiziska, gan juridiska persona.

Kredītlīgums tiek sagatavots pēc Kreditēšanas komisijas attiecīgā lēmuma pieņemšanas.

Kredītlīgums ir juridisks dokuments, kuru paraksta kredīta ņēmējs un kredīta devējs.³⁸ Tajā jābūt pietiekoši detalizēti izklāstītiem visiem aizdevuma nosacījumiem.

Kreditēšanas kārtību, kredīta noformēšanu un tā atmaksas termiņus regulē kredītlīgums.

³⁵ <http://www.ifinances.lv/lat/gramatvediba?doc=3945> Resurss skatīts 2013. gada 11. aprīlī

³⁶ Kālis I. *Finanšu menedžments*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2004. 95. lpp.

³⁷ Krogzeme, H. *Finances un nodokļi*. Rīga: RTU Izdevniecība, 2010. 127. lpp.

³⁸ Turpat, – 127. lpp.

Lai saņemtu aizdevumu, kredītņēmējam jāiesniedz bankā attiecīgs iesniegums, kā arī citus dokumentus, kurus pieprasa banka. Kredītņēmēja iesniegumā tiek norādīts kredīta izlietošanas mērķis, summa, termiņš. Pārējo iesniedzamo dokumentu saturu nosaka kredītiestāde. Obligāti ir jāiesniedz uzņēmuma dibināšanas dokumenti, kartīte ar kredītņēmēja parakstu, zīmogu, uzņēmuma finanšu pārskati. Kad šie dokumenti ir iesniegti, tad banka pārbauda klienta maksātspēju. Katrai kredītiestādei ir izstrādāta sava metodika, kā noteikt klienta maksātspēju. Ja visi iesniegtie kredītņēmēja dokumenti pēc sava satura atbilst kredītiestādes prasībām, tad tiek slēgts vienošanās līgums par kredīta piešķiršanu un izsniegšanu.³⁹

Maksā par saņemto kredītu ietilpst kredīta pamatsumma un procenti, kas pēc būtības ir maksa par kredīta izmantošanu, kas savukārt veido bankas peļņu. Kreditēšana ir daudzveidīga un tai ir plašas izmantošanas iespējas.

Patlaban Latvijā darbojas 20 bankas.⁴⁰ Katra no tām ir izstrādājusi savus īpašos kreditēšanas piedāvājumus, kuru saturs ir atkarīgs no uzņēmuma iepriekšējās saimnieciskās darbības rezultātiem.

Banku kredīti, to izsniegšanas īpatnības

Atkarībā no kredīta piešķiršanas īpatnībam, kredītus iedala šādi:

1. Klasiskie veidi:

- overdrafts,
- ilgtermiņa kredīts,
- kredītlīnija.

2. Kredīti, kurus izsniedz bankas meitas uzņēmums – līzingsabiedrība:

- faktoringss,
- līzings.

Overdrafts ir īstermiņa kredīts, ko banka izsniedz norēķinu konta īpašniekam noteiktas summas robežās virs viņa kontā esošā līdzekļu atlikuma uz termiņu, kas nav ilgāks par 12 mēnešiem.⁴¹ Overdrafts ir īstermiņa kredīts, kuru aizņēmējs izmanto gadījumā, kad ir nepieciešams segt deficītu norēķinu kontā līdz kontā tiks saņemts kārtējais naudas maksājums. Konta pārsniegums jeb naudas deficīts (debeta atlikums) ir pieļaujams tikai kredītlīgumā piešķirtā limita robežās. Aizdevuma atmaksa notiek automātiski līdz ar naudas ienākšanu overdrafta kontā. Overdrafta gadījumā netiek sastādīts kredīta atmaksas grafiks

³⁹Kālis I. Finanšu menedžments. – Rīga: Latvijas Universitāte, 2004. – 97. lpp.

⁴⁰http://www.fktk.lv/lv/tirgus_dalibnieki/kreditiestades/bankas/resurss aplūkots 2013. gada 19.aprīlī.

⁴¹Krēsliņš K., Brīvers I., Kostomārovs A., Mūrmane T., Vīksniņš J. Ekonomikas un finanšu vārdnīca. –Rīga: Norden AB, 2003. – 269. lpp.

(t.i., grafiks tiek sastādīts gan kredītlīnijas gadījumā, gan arī citu aizdevumu gadījumā). Par overdrafta nodrošinājumu var kalpot norēķinu konta atlikums un apgrozījums.

Ilgtermiņa kredīts ir bankas izsniegts aizdevums konkrētu mērķu un plānu īstenošanai ilgtermiņā: jaunu produktu attīstīšanai, biznesa darbības paplašināšanai, uzņēmumam nepieciešamā aprīkojuma nodrošināšanai u.c. Aizdevums tiek piešķirts, individuāli izvērtējot projekta mērķi, kam nepieciešams finansējums. Ilgtermiņa kredītu iespējams saņemt pilnā apmērā uzreiz vai pa daļām. Tā atmaksas termiņš ir līdz 10 gadiem, veicot regulārus maksājumus saskaņā ar atmaksas grafiku.

Kredītlīnija ir īstermiņa aizdevums, kas sniedz iespēju palielināt uzņēmuma apgrozāmo līdzekļu apjomu un uzlabot naudas plūsmas rādītājus. Piemēram, DNB banka piedāvā uzņēmumam iegūt jebkurā brīdī pieejamu kredīta limitu tā norēķinu kontā.⁴² Kredītlīnija ir vienošanās starp banku un aizņēmēju par kredīta piešķiršanu uz noteiktu laiku līgumā noteiktā limita robežās.

Kredītlīnija ir domāta apgrozāmo līdzekļu finansēšanai, dodot klientam iespēju aizņemties konkrētā brīdī nepieciešamo summu piešķirtā kredītlīnijas limita robežās, lai varētu piedāvāt ilgākus norēķinu termiņus pircējiem, saņemtu finansējumu preču krājumu iegādei un debitoru parādu segšanai. Tādējādi uzņēmumam ir iespēja palielināt pārdošanas apjomus, uzsākt jaunas produkcijas tirdzniecību vai arī iepirkt produkciju lielākos apmēros par izdevīgākām iepirkuma cenām.⁴³

Faktorings ir uzņēmuma apgrozāmo līdzekļu finansēšana pret debitoru parādiem. Nododot uzņēmuma debitoru parādus bankas pārziņā un saņemot tūlītēju to apmaksu, vairākkārtīgi pieaugs uzņēmuma brīvo līdzekļu apjoms, līdz ar to uzņēmums spēj piedāvāt saviem klientiem izdevīgākus apmaksas termiņus.

Līzings ir finanšu pakalpojums, kura rezultātā līzings devējs nodod līzings ņēmējam tiesības izmantot līzings objektu apmaiņā pret līgumā noteiktajiem maksājumiem.

No finansiālā viedokļa līzingu iedala šādi:

- finanšu līzings;
- operatīvais līzings.

Piemēram, Nordea banka uzņēmumiem piedāvā finanšu un operatīvo līzingu automašīnu iegādei.

⁴²DNB banka mājas lapa <http://www.dnb.lv/lv/uznemumiem/krediti/apgrozamo-lidzeklu-finansesanai> resurss aplūkots 2013. gada 20. aprīlī.

⁴³Krogzeme, H. *Finanses un nodokļi*. Rīga: RTU Izdevniecība, 2010. 154. lpp.

4.3. SIA „PRIORITET” kreditoru uzskaitē

Norēķinus ar kreditoriem SIA „PRIORITET” uzskaita speciālajā bilances kontu grupā, kurā tiek atspoguļoti visi norēķini ar kreditoriem - kā juridiskām, tā arī fiziskām personām.

SIA „PRIORITET” kreditoru sastāvā ir uzņēmuma parādi piegādātājiem, darbuzņēmējiem, parādi par aizņēmumiem, kā arī jebkādi citi parādi.

Kreditoru parādi uzņēmumā rodas:

- saņemot preces, materiālus vai pakalpojumus, par tiem uzreiz nesamaksājot (attaisnojuma dokuments ir izrakstītā preču pavadzīme-rēķins preču vai materiālu saņemšanas gadījumā un rēķins - pakalpojumu saņemšanas gadījumā);
- saņemot aizdevumus no kredītiestādēm, radniecīgiem uzņēmumiem, asociētiem uzņēmumiem vai citiem uzņēmumiem (attaisnojuma dokuments ir līgums);
- norēķinos par darba algu ar darbiniekiem;
- norēķinos par saņemtajiem avansiem;
- norēķinos par:
 - iedzīvotāju ienākuma nodokli,
 - valsts obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksām,
 - pievienotās vērtības nodokli,
 - uzņēmumu ienākuma nodokli,
 - uzņēmējdarbības riska valsts nodevu.

Uzkrājumi ir saistības, kam nepiemīt noteikts laiks un apjoms. Gada pārskatu likumā ir definēts šāds uzkrājumu jēdziens: „Uzkrājumi ir paredzēti, lai segtu noteikta veida saistības, kuras attiecas uz pārskata gadu vai iepriekšējiem gadiem un gada pārskata sastādīšanas laikā ir paredzamas vai zināmas, bet kuru apjoms vai konkrētu saistību rašanās vai segšanas datums nav skaidri zināms”.⁴⁴ Neatkarīgi no rēķina saņemšanas vai izrakstīšanas datuma uz uzkrājumiem nav attiecināmas izmaksas, kas radušās pārskata gadā, ja šo izmaksu apjoms vai maksājuma datums gada pārskata sastādīšanas laikā ir precīzi zināms.⁴⁵

Uzkrājumu veidošanu nosaka vairāki grāmatvedības principi:

- piesardzības princips;
- uzkrāšanas princips.

Uzkrājumu atzīšanas kritēriji ir definēti 37. SGS, kur ir teikts, ka uzkrājumi ir jāatzīst,

- ja uzņēmumam ir pašreizējas saistības (juridiskas un konstruktīvas) pagātnes notikumu rezultātā;

⁴⁴ Gada pārskatu likums. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=66461>

⁴⁵ Turpat

- ja pastāv varbūtība, ka šo saistību izpildei būs nepieciešama uzņēmuma resursu aizplūšana;
- saistību apjomu iespējams noteikt.

Uzkrājumu veidošanas pamatnoteikums ir pašreizējās saistības – juridiskas un konstruktīvas. Juridisko saistību pamatā ir likuma vai citu normatīvo aktu prasības vai līguma nosacījumi, savukārt konstruktīvo – uzņēmuma darbība, t.i., uzņēmums ir paziņojis citām personām publiski, ka tas uzņemas noteiktas saistības, un tāpēc ir pamatots iemesls sagaidīt, ka šīs saistības tiks izpildītas.

Uzkrājumi ir saistību postenis, un to nedrīkst jaukt ar jēdzienu „rezerves”, jo rezerves tiek veidotas, sadalot uzņēmuma gūto peļņu. Bet uzkrājumu veidošana nav peļņas sadales elements. Uzkrājumu veidošanas izmaksas ir jāiekļauj pārskata perioda peļņas vai zaudējumu aprēķinā.

Uzkrājumi pēc savas būtības ir nenoteiktāki kā vairums pārējo bilances posteņu. Tos novērtē aptuveni. Līdz ar to uzkrājumu veidošana var tikt izmantota kā peļņas regulēšanas instruments. Piemēram, ja uzņēmumam šis gads ir bijis veiksmīgs, bet nākamajā gadā ir sagaidāmi sliktāki rezultāti, tad uzņēmuma vadība varētu vēlēties šī gada rezultātus pasliktināt un nākamā uzlabot. To var panākt ar uzkrājumiem. Jāatzīmē, ka uzkrājumu veidošanas izmaksas netiek ņemtas vērā, nosakot UIN, tāpēc to novērtējumam var būt lielāka subjektivitāte. Parasti sagaidāmo saistību un finansiālās sekas novērtējumi tiek veikti, pamatojoties uz uzņēmuma vadības spriedumu, pieredzi un ekspertu atzinumiem.

Uzkrājumi nedrīkst pārsniegt nepieciešamās summas, un tos nedrīkst izmantot aktīvu vērtības koriģēšanai. Pielikumā sniedz detalizētu informāciju par izveidoto uzkrājumu posteņiem, norādot ikviena uzkrājuma veidošanas pamatojumu, apjomu pārskata gada sākumā un beigās, uzkrājumu summas palielinājumu vai samazinājumu, paskaidrojot iemeslu un izmantotās vērtēšanas metodes.⁴⁶

Uzkrājumus var veidot:

- šaubīgiem debitoriem;
- krājumu vērtības samazinājumam;
- garantijas remontam;
- atvaļinājumiem.

Latvijas, t.sk. SIA „PRIORITET”, grāmatvedības praksē uzkrājumi galvenokārt tiek veidoti šaubīgiem debitoriem, lai gan šāds uzkrājumu veids īsti neatbilst uzkrājumu atzīšanas kritērijiem 37. SGS. Jo nepastāv nekādas saistības, un rodas nepieciešamība atzīt prasību pret debitoriem vērtības samazināšanos. Pārdodot preces vai sniedzot pakalpojumus uz kredīta,

⁴⁶ Gada pārskatu likums. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=66461>

uzņēmumam rodas risks, ka no dažiem pircējiem vai pakalpojumu saņēmējiem neizdosies iekasēt samaksu. Ja samaksas saņemšanas iespējas tiek apšaubītas, tad jāveido uzkrājumi šaubīgiem debitoriem. Savukārt, lai noteiktu šaubīgiem debitoriem uzkrājumos ieskaitāmās summas, ir jāanalizē debitoru varbūtējā maksātspēja.

Uzkrājumu šaubīgiem debitoriem iegrāmato šādi:

D Apgrozāmo līdzekļu vērtības norakstīšana

K Uzkrājumi šaubīgiem debitoru parādiem

Gada pārskatā debitoru parādus uzrāda neto summā, t.i., bruto debitori mīnus uzkrājumi šaubīgiem debitoru parādiem.

Uzkrājumu veidošanas izmaksas ir uzskatāmas par parastām saimnieciskās darbības izmaksām un atspoguļojamas peļņas vai zaudējumu aprēķinā atbilstoši izvēlētajai formai – posteņos:

- apgrozāmo līdzekļu vērtības norakstīšana; vai
- pārējās uzņēmuma saimnieciskās darbības izmaksas.

Izveidotie uzkrājumi tiek pakāpeniski izlietoti nākamā perioda laikā, norakstot no tiem jau par bezcerīgiem kļuvušus debitoru parādus. Gadījumā, ja šo uzkrājumu summa nav pietiekama bezcerīgo parādu norakstīšanai attiecīgajā periodā, tad uzkrājuma kontā var rasties debeta atlikums, ko dzēš, izdarot koriģējošus ierakstus perioda beigās. Savukārt, ja kāds no šaubīgajiem debitoriem ir atdevis parādu, tad būs parastais grāmatojums:

D Naudas līdzekļi

K Debitori

Tātad izveidotus uzkrājumus koriģē pārskata perioda (mēnesis, ceturksnis, gads) beigās, ņemot vērā no jauna radušos situāciju, t.i., ja uzkrājuma konta atlikums ir lielāks nekā šaubīgo debitoru summa, tad starpību ieskaita ieņēmumos, toties – ja mazāks, tad uzkrājumu kontu papildina un starpību ieskaita izmaksās.

SIA „PRIORITET” grāmatvedībai vajadzētu veidot uzkrājumus garantijas remontiem, jo to nosaka uzņēmuma darbības specifika, tomēr šādi uzkrājumi netiek veidoti.

Pārdodot savu produkciju vai sniedzot pakalpojumus, uzņēmumi nereti nodrošina pircējiem (pasūtītājiem) garantijas pret preču bojājumiem zināmu laiku pēc to realizācijas. Ar garantijām parasti tiek nodrošināta bojātu preču vai to daļu salabošana vai to aizvietošana ar citām precēm. Garantijas saistību izpildes rezultātā uzņēmumam būs izmaksas – un šīs izmaksas būs kādā vēlākā grāmatvedības periodā, it īpaši, ja garantijas termiņš pārsniedz 12 mēnešus.

Ieņēmumu un izmaksu saskaņošanas princips nosaka, ka visas izmaksas, kas izdarītas, lai nodrošinātu kāda perioda ieņēmumus, ir jāiegrāmato tajā pašā periodā, kad iegrāmatori

ieņēmumi. Tā kā garantijas izmaksas ir cieši saistītas ar ieņēmumiem, tad tās būtu jāiegrāmato tajā pašā periodā, kad attiecīgie ieņēmumi. Tomēr pie preču pārdošanas nav iespējams precīzi noteikt šīs izmaksas, jo to lielumu ietekmē dažādu apstākļu kopums.

Ja garantijas izmaksu uzskaitē tiek lietota uzkrāšanas metode, tad grāmatojumi ir šādi:

1. Pārdošana

D Nauda

K Ieņēmumi

2. Faktiskās garantijas izmaksas

D Garantijas izmaksas

K Izlietoto resursu konts

3. Uzkrājumi garantijas izmaksām

D Garantijas izmaksas

K Uzkrājumi

SIA „PRIORITET” grāmatvedībai ir jāveido uzkrājumus atvaļinājumiem. Strādājot uzņēmumā, tā darbinieki pamazām nopelna tiesības uz apmaksātu atvaļinājumu. Atvaļinājuma izmaksas pēc būtības ir tā perioda izmaksas, kad apmaksātās atvaļinājuma dienas ir nopelnītas un tāpēc tās arī būtu jāatzīst tajā periodā, kad tās ekonomiski radušās, nevis tajā periodā, kurā darbinieks faktiski devies atvaļinājumā. Tāpēc sagaidāmām atvaļinājuma naudas izmaksām ir jāveido uzkrājumi. Piemēram, ka ar šo gadu uzņēmums ir nolēmis veidot uzkrājumus atvaļinājumiem. Pārskata gada beigās par visiem strādājošiem nosaka neizmantotās, bet pienākošās atvaļinājuma dienas un tās pārrēķina naudas izteiksmē. Nosaka arī paredzamās sociālās apdrošināšanas iemaksas summu. Šīs summas ieegrāmato šādi:

D Personāla izmaksas

D Sociālās apdrošināšanas iemaksas

K Uzkrājumi atvaļinājumiem

Daži autori uzskata, ka tādā veidā var noteikt precīzu summu, kāda būs jāizmaksā par atvaļinājumu, tomēr, pēc autores domām, tam īsti piekrist nevar, jo, pirmkārt, faktiskā atvaļinājuma nauda tiek aprēķināta no 6 mēnešu vidējās izpeļņas un tie var būt arī turpmākie mēneši, par kuriem nav zināms, kāda būs darbinieka alga tajos. Un, otrkārt, ne vienmēr ir zināms precīzs laiks, kad darbinieks ies atvaļinājumā. Tātad tie ir tikai aptuveni aprēķini, kas bilancē būtu atzīstami kā uzkrājumi. Savukārt uzkrātās atvaļinājuma izmaksas tiek ietvertas darba algu un sociālās apdrošināšanas izmaksu sastāvā peļņas vai zaudējumu aprēķinā.

Uzkrājumu kontā atvaļinājumu nauda un sociālās apdrošināšanas iemaksas tiek uzskaitītas kopā, jo šīs izmaksas attiecinā uz pārskata periodu, nevis tās ir konkrētas saistības.

Sastādot UIN deklarāciju, apliekamais ienākums ir jāpalielina par uzkrājumiem atvaļinājumiem.

Ja uzkrāto atvaļinājuma izmaksu uzskaitē paredz faktisko atvaļinājuma izmaksu segšanu no izveidotajiem uzkrājumiem, tad grāmatojumi ir šādi:

1. Pirmā pārskata gada beigās uzkrātās atvaļinājuma izmaksas uzskaita:

- D Personāla izmaksas
- D Sociālās apdrošināšanas iemaksas
- K Uzkrājumi atvaļinājumiem

2. Uzskaitot faktiskās atvaļinājuma izmaksas, tās attiecina pret izveidotiem uzkrājumiem:

- D Uzkrājumi
- K Norēķini par darba algu
- K Norēķini par sociālās apdrošināšanas iemaksām

Šādā veidā izveidotā uzkrājumu summa tiek izlietota, un tad, kad uzkrājumu kontā vairs nav atlikuma, tad turpmākās atvaļinājuma izmaksas grāmato, debetējot izdevumu kontus, tāpat kā pirmajā variantā.

Vēl var būt tāds uzskaites variants, pie kura uzkrājumi tiek veidoti nepārtraukti – katru mēnesi izmaksās iekļaujot zināmu atskaitījumu summu. Šajā gadījumā katru mēnesi tiek aprēķināti uzkrājumi atvaļinājumiem

- D Personāla izmaksas
- D Sociālās apdrošināšanas iemaksas
- K Uzkrājumi atvaļinājumiem

Visas faktiskās atvaļinājuma izmaksas grāmato, debetējot kontu „Uzkrājumi atvaļinājumiem:

- D Uzkrājumi
- K Norēķini par darba algu
- K Norēķini par sociālās apdrošināšanas iemaksām

Bet pārskata beigās precizē nepieciešamās uzkrātās atvaļinājuma izmaksas un attiecīgi koriģē uzkrājumu kontu.

Norēķinos ar piegādātājiem sabiedrība uzskaita saņemtos rēķinus, preču pavadzīmes – rēķinus un citus attaisnojuma dokumentus.

SIA „PRIORITET” kreditori bija izmantojuši cesijas līgumus attiecība uz SIA „PRIORITET” parādiem 2011. un 2012. gadā. Iemesls bija kreditoru apgūtināta likviditāte. Rezultātā par SIA „PRIORITET” kreditoru kļuva SIA „PRIO” un par otru kreditoru kļuva uzņēmuma valdes locekle. Ir jāatzīmē, ka pats kreditoru parāda apjoms nav mainījies.

SIA „PRIORITET” ar saviem kreditoriem izmanto savstarpējus ieskautes aktus. Īpaši plaši šāds norēķinu veids bija izmantots 2009. un 2010.gadā, kad uzņēmuma maksātspēja bija apgrūtināta un bija jūtams naudas līdzekļu trūkums. Taču tādā pašā stāvoklī bija arī SIA „PRIORITET” kreditori, kuri vienlaicīgi bija arī uzņēmumam parādā. Neskatoties uz to, ka SIA „PRIORITET” maksātspēja ir uzlabojusies, uzņēmums joprojām izmanto savstarpējus norēķinus. Lielākie sadarbības partneri, ar kuriem tika noslēgti savstarpējo norēķinu līgumi ir: SIA „Kompānija Avotiņi”, SIA „Kolle Beton”, SIA „Buvema”, SIA „Kurši”, SIA „FIL”, SIA „ESKOMA”, SIA „Būvenergo A”, SIA „Krūza”, SIA „OK Būvmateriāli”, SIA „ROADEKS” un AS „Ceļu Pārvalde”. Lai veikt savstarpējus norēķinus, SIA „PRIORITET” vadība pieprasa no grāmatvedības atskaiti par visiem kreditoriem un debitoriem, tad pirms tiek pieņemts lēmums par iespējamo savstarpējo norēķinu veikšanu, vadība veic pārrunas ar uzņēmumiem, kuri vienlaicīgi ir gan debitori, gan kreditori, un veiksmīgu pārrunu rezultātā tiek noslēgts līgums par savstarpēju norēķinu veikšanu. SIA „PRIORITET” valdes priekšsēdētājs tad izsniedz rīkojumu grāmatvedībai par savstarpēju norēķinu veikšanu.

SIA „PRIORITET” īstermiņa parādi piegādātājiem un darbuuzņēmējiem - rezidentiem 2011.gadā, salīdzinot ar 2009.gadu, ir par 50928,13 Ls lielāki, bet salīdzinājumā ar 2010.gadu ir samazinājušies par 2302,10 Ls. Īstermiņa parādi piegādātājiem– nerezidentiem 2010.gadā bija pilnībā nomaksāti, bet 2011.gadā salīdzinājumā ar 2009.gadu ir pieauguši par 16162, 37 Ls (skat. 4.1. tabulu).

4.1. tabula

SIA „PRIORITET” īstermiņa parādi piegādātājiem un darbuuzņēmējiem laika posmā no 2009.gada līdz 2011.gadam (pēc stāvokļa uz 31.12., Ls)⁴⁷

Rādītāji	2009.gads	2010.gads	2011.gads	2011.g. salīdzinājumā ar 2009.g. (+,-)	2011.g. salīdzinājumā ar 2010.g. (+,-)
Parādi piegādātājiem – rezidentiem	112351,77	165582,00	163279,90	50928,13	-2302,10
Parādi piegādātājiem – nerezidentiem	8146,26		16162,37	8016,11	16162,37
KOPĀ:	120498,03	165582,00	179442,27	58944,24	13860,27

SIA „PRIORITET” īstermiņa parādi piegādātājiem kopumā pieaug katru gadu. 2011.gadā salīdzinājumā ar 2009.gadu SIA „PRIORITET” īstermiņa parādi pieauga par 58944,24 Ls, savukārt salīdzinājumā ar 2010.gadu pieaugums sastādīja 13860 Ls.

Norēķinu ar piegādātājiem uzskaitē SIA „PRIORITET” grāmatvedības reģistros ir šāda:

⁴⁷ Sastādīja autore, izmantojot SIA „PRIORITET” uzskaites datus

1. Saņemta preču pavadzīme-rēķins un preces

Iegādāts pamatlīdzeklis ar pēcapmaksu.

D Pamatlīdzeklis

D Norēķini par PVN

K Norēķini ar piegādātajiem un darbuzņēmējiem

Pamatlīdzeklis tiek iegrāmatots attiecīgajā pamatlīdzekļa uzskaites kontā: iekārtas un mašīnas, inventars, pārējie pamatlīdzekļi.

Iegādāta degviela ar pēcapmaksu

D Degviela

D Norēķini par PVN

K Norēķini ar piegādātajiem un darbuzņēmējiem

Iegādāts mazvērtīgais inventārs ar pēcapmaksu

D Mazvērtīgais inventārs

D Norēķini par PVN

K Norēķini ar piegādātajiem un darbuzņēmējiem

Iegādātas izejvielas ar pēcapmaksu

D Izejvielu un materiālu iepirkšanas izdevumi

D Norēķini par PVN

K Norēķini ar piegādātajiem un darbuzņēmējiem

2. Samaksāts par preču pavadzīmi-rēķinu

D Norēķini ar piegādātajiem un darbuzņēmējiem

K Norēķini kontos bankās (LVL/EUR) / Kase

3. Saņemts pakalpojumu rēķins

D Saimnieciskas darbības izdevumi/ Sakaru izdevumi

D Norēķini par PVN

K Norēķini ar piegādātajiem un darbuzņēmējiem

4. Samaksāts pakalpojuma rēķins

D Norēķini ar piegādātajiem un darbuzņēmējiem

K Norēķini kontos bankās (LVL/EUR) / Kase

SIA „PRIORITET” **norēķini par aizņēmumiem** ir saistības pret AS DNB Banku un tās meitas uzņēmumu SIA DNB līzings. Aizņēmumi atkarībā no to atmaksas laika var būt ilgtermiņa un īstermiņa. Tos uzskaita šādos kontos:

- Īstermiņa aizņēmumi no kredītiestādēm - tie ir aizņēmumi no kredītiestādēm, kuru atmaksas termiņš ir mazāks vai vienāds ar 12 mēnešiem.

- Ilgtermiņa aizņēmumi no kredītiestādēm - tie ir aizņēmumi no kredītiestādēm, kuru atmaksas termiņš ir lielāks par 12 mēnešiem.

SIA „PRIORITET” īstermiņa aizņēmumi no kredītiestādēm (t.i., Kredītlīnijas līgums no 2007.gada 13.marta līdz 2013.gada 15.augustam, mainīgā % likme par kredīta izmantošanu – 3,706 % gadā ar AS DNB Banka) 2009.gadā bija – 140 560,80 Ls, 2010.gadā bija 122 990,70 Ls un 2011. gadā 108231,80 Ls. Var secināt, ka parāda apjoms katru gadu samazinās (skat.4.2. tabulu).

Laika posmā no 2008.gada līdz 2010.gadam SIA „PRIORITET” ir bijuši arī citi īstermiņa aizņēmumi no kredītiestādēm, kuru kopsumma 2009.gadā ir 13 302,65 Ls, 2010.gadā – attiecīgi 14 076,34 Ls un 2011.gadā - 20353,55 Ls.(skat. 4.2. tabulu). Var secināt, ka SIA „PRIORITET” 2011.gadā salīdzinājumā ar 2009. un 2010.gadu citu īstermiņa aizņēmumu no kredītiestādēm kopējais apjoms ir būtiski pieaudzis, jo 2011.gadā bija uzsākts jauns finanšu nomas līgums.

4.2. tabula

SIA „PRIORITET” Kredītlīnijas līgums, citi īstermiņa un ilgtermiņa aizņēmumi no kredītiestādēm laika posmā no 2009.gada līdz 2011.gadam (Ls)⁴⁸

Gads	2009	2010	2011	2011.g. salīdzinājumā ar 2009.g. (+,-)	2011.g. salīdzinājumā ar 2010.g. (+,-)
AS DNB Nord Bankas Kredītlīnijas Līgums	140560,80	122990,70	108231,80	-32329	-14758,90
Īstermiņa aizņēmumi no kredītiestādēm, izņemot Kredītlīnijas Līgumu	13302,65	14076,34	20353,55	7050,90	6277,21
Ilgtermiņa aizņēmumi no kredītiestādēm	38910,77	24834,43	20822,43	-18088,34	-4012,00

Laika posmā no 2009.gada līdz 2011.gadam SIA „PRIORITET” ir bijuši arī ilgtermiņa aizņēmumi no kredītiestādēm. SIA „PRIORITET” ilgtermiņa aizņēmumu no kredītiestādēm kopējā summa pētamajā periodā pakāpeniski samazinās. 2011.gadā SIA „PRIORITET” ilgtermiņa aizņēmumu no kredītiestādēm apjoms, salīdzinot ar 2009.gadu, ir samazinājies par 18088,34 Ls un salīdzinājumā ar 2010.gadu par 4012 Ls (skat. 4.2. tabulu).

Norēķinu ar aizņēmumiem uzskaitē SIA „PRIORITET” grāmatvedības reģistros ir šādi:

1. Saņemts aizņēmums no dibinātāja (fizisk. pers.)

D Kase/ Valūtas kase

K Aizņēmumi no fiziskas personas

2. Atmaksāts dibinātājam aizņēmums

D Aizņēmumi no fiziskas personas

⁴⁸ Sastādīja autore, izmantojot SIA „PRIORITET” uzskaites datus

K Kase/ Valūtas kase

3. Saņemts ilgtermiņa aizņēmums no kredītiestādes

D Norēķini kontos bankās (LVL/EUR)

K Īstermiņa līzinga saistības

4. Ilgtermiņa aizņēmuma summa, kas atmaksājama attiecīgajā gadā, jāpārgrāmato no ilgtermiņa saistībām uz īstermiņa saistībām

D Ilgtermiņa līzinga saistības

K Īstermiņa līzinga saistības

5. Saņemts īstermiņa aizņēmums no kredītiestādes

D Norēķini kontos bankās (LVL/EUR)

K Īstermiņa aizņēmumi no kredītiestādes

6. Atmaksāts kredītiestādei aizņēmums

D Īstermiņa aizņēmumi no kredītiestādes

K Norēķini kontos bankās (LVL/EUR)

Saistības par darba algu tiek uzskaitītas saskaņā ar LR Darba likumu. Katram darbiniekam par nostrādāto laiku pienākas ikgadējs apmaksāts atvaļinājums - 4 kalendārās nedēļas jeb 28 dienas, neieskaitot svētku dienas, no kurām apmaksātas tiek 20 darbadienas. Darbiniekam par svētku dienām tiek pagarināts atvaļinājuma laiks, bet tās netiek apmaksātas. Uzņēmumā katru gadu ir obligāti jā sastāda vadītāja apstiprināts darbinieku atvaļinājumu grafiks. Atvaļinājuma grafiks parasti tiek sastādīts janvārī.

Atvaļinājuma piešķiršanas kārtību un atvaļinājuma naudas aprēķināšanas kārtību reglamentē LR Darba likums, kura 75.pants nosaka:

(1) Visos gadījumos, kad darbiniekam saskaņā ar šo likumu izmaksājama vidējā izpeļņa, tā aprēķināma par pēdējiem sešiem mēnešiem no darba algas, no normatīvajos aktos, darba koplīgumā vai darba līgumā noteiktajām piemaksām, kā arī no prēmijām.

(2) Ja pēdējo sešu mēnešu laikā darbinieks nav strādājis un viņam nav izmaksāta darba samaksa, vidējo izpeļņu aprēķina no darba samaksas par darbu sešos mēnešos pirms šā perioda.

(3) Ja pēdējo 12 mēnešu laikā darbinieks nav strādājis un viņam nav izmaksāta darba samaksa, vidējo izpeļņu aprēķina no valsts noteiktās minimālās mēneša darba algas kopsummas pēdējos sešos mēnešos. Dienas vidējo izpeļņu šādā gadījumā aprēķina, darba samaksas kopsummu dalot ar darba dienu skaitu šajā periodā.

(4) Mēneša vidējo izpeļņu aprēķina, pēdējo sešu mēnešu darba samaksas kopsummu dalot ar seši.

(5) Dienas vidējo izpeļņu aprēķina, pēdējo sešu mēnešu darba samaksas kopsummu dalot ar šajā periodā nostrādāto dienu skaitu. Ja darbiniekam ir noteikts summētais darba laiks, dienas vidējo izpeļņu aprēķina, pēdējo sešu mēnešu darba samaksas kopsummu dalot ar šajā periodā nostrādāto stundu skaitu un reizinot ar astoņi (darbinieka normālais dienas darba laiks stundās). Nostrādāto dienu skaitā neietilpst pārejošas darbnespējas dienas, atvaļinājuma dienas un dienas, kad darbinieks nav veicis darbu šā likuma 74.panta pirmajā daļā minētajos gadījumos.

(6) Stundas vidējo izpeļņu aprēķina, pēdējo sešu mēnešu darba samaksas kopsummu dalot ar šajā periodā nostrādāto stundu skaitu.

(7) Ja darbinieks ir nodarbināts mazāk par sešiem mēnešiem, dienas vai stundas vidējo izpeļņu aprēķina no darba samaksas par nostrādātajām dienām vai stundām, tās kopsummu dalot attiecīgi ar šajā periodā nostrādāto dienu vai stundu skaitu.

(8) Izmaksājamās vidējās izpeļņas summu aprēķina, dienas (stundas, mēneša) vidējo izpeļņu reizinot ar to dienu (stundu, mēnešu) skaitu, par kurām darbiniekam izmaksājama vidējā izpeļņa.

(9) Par ikgadējā apmaksātā atvaļinājuma laiku izmaksājamās samaksas summu aprēķina, dienas vidējo izpeļņu reizinot ar darba dienu skaitu atvaļinājuma laikā.

Aprēķinot vidējo dienas izpeļņu, ieskaita šādus samaksas veidus:

- darba algu, mēnešalgu vai amatalgu;
- piemaksas;
- prēmijas.

Likums „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” nosaka, ka darba devējs no saviem līdzekļiem maksā darbiniekam slimības naudu, ja darbiniekam ir izsniegta slimības lapa A, kas apliecina pārejošu darba nespēju par periodu no 1. līdz 10.dienai. Izņēmums ir darba nespēja, kas saistīta ar grūtniecību, dzemdībām un slima bērna kopšanu.

Darbiniekam, kurš grāmatvedībā ir iesniedzis darba nespējas lapu A, slimības nauda par pirmo dienu netiek rēķināta. Par 2. un 3. slimības dienu maksā 75% no vidējās dienas izpeļņas. Par periodu no 4. līdz 10.slimības dienai maksā 80% no vidējās dienas izpeļņas. Lapa B tiek izsniegta no slimošanas 11.dienas līdz atvaseļošanās brīdim. Slimības lapu B apmaksā Valsts sociālā apdrošināšana aģentūra. VSAA slimības pabalstu piešķir un izmaksā par laiku no darba nespējas 11.dienas līdz darbspēju atgūšanas dienai, bet ne ilgāku par 26 nedēļām, skaitot no darba nespējas pirmās dienas, ja darba nespēja ir nepārtraukta, vai ne ilgāku par 52 nedēļām triju gadu periodā, ja darba nespēja atkārtojas ar pārtraukumiem. Darbinieks B lapu pirms iesniegšanas VSAA uzrāda darba devējam, lai pamatotu savu neierašanos darbā slimības dēļ.

SIA „PRIORITET” darbinieki ir apdrošināti visiem sociālās apdrošināšanas veidiem. Saskaņā ar MK noteikumiem Nr.1199 "Noteikumi par valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu likmes sadalījumu pa valsts sociālās apdrošināšanas veidiem 2011.gadā" darba ņēmēja VSAOI daļa ir 11%, savukārt darba devēja daļa - 24,09% no darba samaksas.

No 2013.gada 1.janvāra iedzīvotāju ienākuma nodokļa likme ir 24 %.

Darbinieka neto algas aprēķināšanas kārtība ir šāda:

1. Aprēķina Valsts apdrošināšanas obligātās iemaksas (VSAOI):

a) darba ņēmēja VSAOI daļa: bruto alga*11%,

b) darba devēja VSAOI daļa: bruto alga* 24.09%.

2. Aprēķina iedzīvotāja ienākuma nodokli (IIN), t.i., (Bruto alga – darba ņēmēja VSAOI – atvieglojumi par apgādājamiem – neapliekamais minimums)*24%.

Ar 2011.gada 1.janvāri saskaņā ar MK noteikumiem Nr.1097 "Noteikumi par mēneša neapliekamā minimuma un nodokļa atvieglojuma apmēru iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķināšanai" neapliekamais minimums ir 45 lati un 70 latu mēnesī par apgādājamo, kas ir definēts likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 13.panta pirmās daļas 1.punktā. No 2013.gada 1.jūlija iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojuma apmērs par apgādībā esošu personu būs 80 lati mēnesī. Neapliekamo minimumu un citus atvieglojumus darbiniekam piemēro proporcionāli darba attiecību kalendārajām dienām. Piemēram, ja darbinieks ir pieņemts darbā 20.martā, tad neapliekamais minimums tiek piemērots par 12 kalendārajām dienām (no 20. līdz 31.martam). Neapliekamā minimuma summu marta mēnesī iegūst, neapliekamā minimuma summu dalot ar 31 kalendāro dienu un reizinot ar 12.

SIA „PRIORITET” saistībām pret personālu pētamajā periodā ir tendence pieaugt, kas pamatā ir saistīts ar darbinieku skaita pieaugumu (skat. 4.3. tabulu).

4.3. tabula

**SIA „PRIORITET” īstermiņa saistības pret personālu
laika posmā no 2009.gada līdz 2011.gadam (pēc stāvokļa uz 31.12., Ls)⁴⁹**

Saistības	2009. gads	2010. gads	2011. gads	2011.g. salīdzini- nājumā ar 2009.g. (+,-)	2011.g. salīdzini- nājumā ar 2010.g. (+,-)
Norēķini par darba algu	3364,42	4037,47	5125,85	1761,43	1088,38
Ieturējumi no darba algas (uzņēmuma apmaksātās darbinieku soda kvītis, alimenti utt.)	52,74	-	120,52	67,78	120,52
KOPĀ:	3417,16	4037,47	5246,37	1829,21	1208,90

⁴⁹ Sastādīja autore, izmantojot SIA „PRIORITET” uzskaites datus

4.3. tabulā ir apkopoti dati par SIA „PRIORITET” saistībām pret personālu. Var secināt, ka pētāmajā periodā saistības pret personālu kopumā uzrāda pieauguma tendenci. Norēķini par darba algu 2011.gadā ir peauguši par 1088,38 Ls salīdzinājumā 2010.gadu un par 1761,43 Ls salīdzinājumā ar 2009.gadu. Tāpat var secināt, ka ieturējumi no darba algas 2011.gadā ir lielāki par 67,78 Ls salīdzinājumā ar 2009.gadu. Savukārt 2010.gadā ieturējumu no darba algas nebija.

Norēķinu par darba algu uzskaitē SIA „PRIORITET” grāmatvedības reģistros ir šāda:

1. Aprēķināta darba alga

D Personāla izmaksas

K Norēķini par darbu algu

2. Ieturētas valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas – darba ņēmēja

D Norēķini par darbu algu

K Sociālais nodoklis

3. Ieturēts iedzīvotāju ienākuma nodoklis

D Norēķini par darbu algu

K IIN

4. Aprēķinātas sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas - darba devēja

D Sociālas apdrošināšanas izdevumi - personāla

K Sociālais nodoklis

5. Aprēķināts riska nodoklis

D Riska nodevas izdevumi

K Uzņēmējdarbības riska valsts nodeva

6. Pārskaitīta darba alga

D Norēķini par darbu algu

K Norēķini kontos bankās (LVL/EUR) / Kase

Avansa maksājumi ir daļēja samaksa jeb avanss pirms preču piegādes vai pasūtījuma izpildes uzsākšanas. Šādus maksājumus galvenokārt izmanto celtniecības uzņēmumi, ja attiecīgi noteikumi ir ietverti līgumos.⁵⁰

Saņemts avanss no pircējiem un pasūtītājiem

D Norēķinu konts

K Norēķini par saņemtiem avansiem

Par avansa summu samazina debitoru parādu

D Norēķini par saņemtiem avansiem

⁵⁰Krogzeme, H. *Nodokļu un finanšu grāmatvedības pamati*. Rīga: RTU Izdevniecība, 2011. 150. lpp.

K Norēķini ar pircējiem un pasūtītājiem

Uzkrājumi un uzkrātās saistības

Gada pārskatu likuma 10.panta iedaļas "Īstermiņa kreditori" 15.postenī "Uzkrātās saistības" norāda skaidri zināmās saistību summas pret piegādātājiem un darbuzņēmējiem par pārskata gadā saņemtajām precēm vai pakalpojumiem, par kurām piegādes, pirkuma vai uzņēmuma līguma nosacījumu vai citu iemeslu dēļ bilances datumā vēl nav saņemts attiecīgs norēķinu dokuments (rēķins). Šīs saistību summas aprēķina, pamatojoties uz attiecīgajā līgumā noteikto cenu un faktisko preču vai pakalpojumu saņemšanu apliecinošiem dokumentiem.

Uzkrāto saistību būtību skaidro Gada pārskatu likuma 19.pants un LGS Nr.8.

Gada pārskatu likuma 19.pants nosaka, ka neatkarīgi no rēķina saņemšanas vai izrakstīšanas datuma uz uzkrājumiem nav attiecināmas izmaksas, kas radušās pārskata gadā, ja šo izmaksu apjoms vai maksājuma datums gada pārskata sastādīšanas laikā ir precīzi zināms.⁵¹

Savukārt LGS Nr.8 "Uzkrājumi, iespējamās saistības un iespējamie aktīvi" ir teikts, ka „skaidri zināmas norēķinu summas ar piegādātājiem un darbuzņēmējiem par pārskata gadā saņemtām precēm vai pakalpojumiem, ja bilances datumā vēl nav saņemts attiecīgs norēķinu dokuments saskaņā ar piegādes, pirkuma vai uzņēmuma līguma nosacījumiem vai citu iemeslu dēļ, neatzīst par uzkrājumiem, bet par uzkrātajām saistībām, kuras netiek apskatītas šajā standartā”.

Uzkrājumi ir paredzēti lai segtu noteikta veida saistības, kas attiecas uz pārskata gadu vai iepriekšējiem gadiem un gada pārskata sastādīšanas laikā ir paredzamas vai zināmas, bet kuru apjoms vai konkrētu saistību rašanās vai segšanas datums nav skaidri zināms. Tie ir uzkrājumi, kurus veidojam. Un, protams, ja uzkrājam, tad ir jāpalielina apliekamais ienākums. Uzkrājumi ir apliekami.

Uzkrātās saistības. Neatkarīgi no rēķina saņemšanas vai izrakstīšanas datuma uz uzkrājumiem nav attiecināmas izmaksas, kas radušās pārskata gadā un gada pārskata sastādīšanas laikā to apjoms un apmaksas datums ir skaidri zināms, – šīs izmaksas būs uzkrātās saistības. Piemēram, par revidenta pakalpojumiem 2012.gada pārskata revidēšanā rēķins tiek izrakstīts šogad, bet tas attiecas uz pagājušo gadu. Un tāpēc tas nebūs uzkrājums, bet gan uzkrātās saistības, kas jāsamaksā šogad, turklāt ir zināms apjoms un pat aptuvenš datums, kad jāapmaksā. Un gada pārskatā tās parādās tāpēc, ka ir attiecināms uz 2012.gadu.

SIA „PRIORITET” grāmatvedībā uzkrāto saistību sastāvā uzskaita saistības par neizmantotiem atvaļinājumiem, taču atvaļinājumu grafiks iepriekš netiek sastādīts un

⁵¹ Gada pārskatu likums. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=66461>

apstiprināts pie vadības. Tāpēc tās būtu jāuzskaita uzkrājumu sastāvā. SIA „PRIORITET” uzkrātās saistības uzskaita bilances konta “Uzkrātās saistības” kredītā.

4.4. tabula

SIA „PRIORITET” uzkrātās saistības laika posmā no 2009.gada līdz 2011.gadam (pēc stāvokļa uz 31.12., Ls)⁵²

Saistības	2009.gads	2010.gads	2011.gads	2011.g. salīdzinājumā ar 2009.g. (+,-)	2011.g. salīdzinājumā ar 2010.g. (+,-)
Atvaļinājuma uzkrātās saistības	8162,61	6347,25	6919,58	-1243,03	572,33
Uzkrātās saistības uzņēmumiem	957,93	628,41	821,75	-136,18	193,34
KOPĀ:	9120,54	6975,66	7741,33	-1379,21	765,67

Izpētot 4.4. tabulas datus, var secināt, ka saskaņā ar SIA „PRIORITET” grāmatvedības uzskaites datiem uzkrāto saistību kopējais apjoms 2011.gadā ir būtiski zemāks nekā 2009.gadā. Savukārt uzkrātās saistības ir pieaugušas par 765,67 Ls salīdzinājumā ar 2010.gadu. Šāda tendence ir raksturīga visiem par uzkrāto saistību klasificējamām saistībām. Izmaiņas atvaļinājuma uzkrātām saistībām ir saistītas ar darbinieku skaita izmaiņām. Uzkrātās saistībās SIA „PRIORITET” ietilpst sakaru pakalpojumu, revidentu pakalpojumu plānotās izmaksas. To apjoms 2011.gadā ir lielāks par 109,34 Ls salīdzinājumā ar 2010.gadu un mazāks par 136,18 Ls salīdzinājumā ar 2009.gadu.

Norēķinu par uzkrātām saistībām uzskaitē SIA „PRIORITET” grāmatvedības reģistros ir šādi:

1. Aprēķinātas atvaļinājuma uzkrātās saistības

D Uzkrājumi atvaļinājumi/ Sociālas apdrošināšanas uzkrājumi atvaļinājumiem

K Atvaļinājuma uzkrātās saistības

2. Aprēķinātas uzkrātās saistības uzņēmumiem

D Izdevumi par revīziju un gada atskaiti

K Uzkrātās saistības uzņēmumiem

3. Nākamā pārskata periodā ieģrāmato saistību kopsommu

D Uzkrātās saistības uzņēmumiem

K Norēķini ar piegādātajiem un darbuzņēmējiem

Runājot par **dividendēm**, ir jāatzīmē, ka uzņēmuma SIA „PRIORITET” pastāvēšanas laikā nekad netika izmaksātas dividendes, neskatoties uz to, ka uzņēmumam bija arī

⁵² Sastādīja autore, izmantojot SIA „PRIORITET” uzskaites datus

saimnieciskās darbības uzplaukuma laiks, kad tas strādāja ar peļņu. Apstiprinot gada pārskatu, vadība bija pieņēmusi lēmumu izmaksāt dividendes, bet galvenā grāmatvede patvaļīgi pieņēma lēmumu atstāt visus līdzekļus uzņēmuma īpašumā un dividendes neizmaksāt, izskaidrojot to ar uzņēmuma finansiālo līdzekļu nepietiekamību. No vienas puses, tāda grāmatveža rīcība ir nepieļaujama, jo grāmatvedis tomēr ir algots darbinieks un tam ir jāpilda vadības apstiprinātus rīkojumus, pie tam rīkojums par dividenžu izmaksu nav nekas pretlikumīgs, ja uzņēmums strādā ar peļņu un tam ir pietiekoši daudz brīvo naudas līdzekļu. No otras puses, tā kā dividendes netika izmaksātas un palika uzņēmuma īpašumā, tad brīvie naudas līdzekļi tika novirzīti uzņēmuma attīstībai un vēlākos periodos, finanšu krīzes laikā, šie līdzekļi palīdzēja izdzīvot uzņēmumam un daļēji segt zaudējumus.

5. NODOKĻU UZSKAITE

5.1. Nodokļu uzskaites normatīvā bāze

SIA „PRIORITET” maksā sekojošus nodokļus: UIN, PVN, uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokli, valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas darba devēja daļu. Kā arī uzņēmums pārskaita budžetam valsts sociālo apdrošināšanas obligāto iemaksu darba ņēmēja daļu, darbinieku iedzīvotāju ienākuma nodokli un uzņēmējdarbības riska valsts nodevu. SIA „PRIORITET” aprēķina atlikto nodokli. Pamatdarbības īpatnību dēļ uzņēmumam nav jārēķina dabas resursu nodoklis, jo uzņēmums neizmanto nekādu iepakojumu savai produkcijai.

Pievienotās vērtības nodokļa pamata likme 2011.gadā un līdz 01.07.2012. bija 22%, no 01.07.2012. līdz šodienai ir 21%. Kā arī eksistē samazinātā 12% nodokļa likme (apliek specifiskas preču grupas, piemēram, medikamentus) un 0% likme (apliek preču iegādi ES).

PVN maksātājs ir persona, kura pastāvīgi jebkurā vietā veic jebkuru saimniecisku darbību neatkarīgi no šīs darbības mērķa vai rezultāta.⁵³ Latvijā nodokli maksā VID pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistrā reģistrētās personas. Ar PVN apliek preču piegādi, pakalpojumu sniegšanu un preču iegādi ES teritorijā par atlīdzību. Preču piegāde Pievienotās vērtības nodokļa likuma izpratnē ir darījums, kas izpaužas kā īpašuma tiesību uz lietu nodošanai citai personai, lai tā varētu rīkoties ar lietu. Pakalpojumu sniegšana ir visi darījumi, kurus nevar klasificēt par preču piegādi, tai skaitā nemateriāla īpašuma pārdošana, noma, būvdarbu veikšana un saistības atturēties no kādas darbības vai pieļaut to. Preču iegāde ES teritorijā nozīmē tiesību iegūšanu rīkoties ar lietu kā īpašniekam, ja šīs lietas nosūtīšanu vai transportēšanu no vienas dalībvalsts uz citu dalībvalstu veic preču piegādātājs vai preču saņēmējs, vai trešā persona to vārdā. Saistības par PVN rodas preču piegādes vietā. Ja preces tiek transportētas līdz pircējam, tad preču piegādes vieta ir vieta, kur preces atrodas transportēšanas sākuma brīdī. Ja transportēšana netiek veikta, tad piegādes vieta ir vieta, kur tās atrodas piegādes brīdī. Pakalpojuma sniegšanas vieta sakrīt ar pakalpojuma saņēmēju saimnieciskās darbības mītnes vietu vai deklarētās dzīvesvietas (ja pakalpojums tiek sniegts citai ar PVN apliekamai personai) un pakalpojuma sniedzēja saimnieciskās darbības mītnes vieta (ja pakalpojums tiek sniegts ar PVN neapliekamajai personai). Preču piegādes brīdis ir brīdis, kad tiek faktiski veikta preču piegāde, pakalpojuma sniegšanas brīdis ir, kad pakalpojums faktiski tiek sniegts. Ar PVN apliek atlīdzību par piegādātām precēm un sniegtiem pakalpojumiem. Ar nodokli neapliek pircējam piešķirtās atlaides. PVN nodokļa

⁵³ Pievienotās vērtības nodokļa likums, jaunā redakcija spēkā ar 21.02.2013., pieejams <http://www.likumi.lv/doc.php?id=253451> Resurss skatīts 2013.gada 10.aprīlī

maksātājam ir tiesības atskaitīt PVN priekšnodokli, ar kura palīdzību var samazināt budžetā maksājamo PVN. PVN priekšnodoklis ir no piegādātājiem saņemtajos rēķinos norādīta PVN summa. Darījumos ar preču iegādi ES teritorijā ir būtiski, lai piegādātāja rēķinā būtu norādīta atsauce uz piegādātāja rezidences valsts PVN analoga likuma pantu, kas ļauj atskaitīt PVN priekšnodokli. Par aprēķināto PVN nodokļa maksātājs iesniedz deklarāciju. Uzņēmumi, kuru ar nodokli apliekamo darījumu vērtība pirms taksācijas gada vai taksācijas gadā pārsniedz 35000 Ls vai kurš veic preču piegādi ES teritorijā, iesniedz PVN deklarāciju reizi mēnesī līdz 20. datumam, ielādējot to EDS (VID elektroniskās deklarēšanas sistēma).

Vieglo transportlīdzekļu nodokli saskaņā ar Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likumu⁵⁴, ir jāmaksā komersantam, kuram ir piešķirts komercreģistra reģistrācijas numurs un kuram pieder vai atrodas turējumā ar nodokli apliekamais transportlīdzeklis. Nodokli maksā par tiem transportlīdzekļiem, kuri ir paredzēti (pēc konstrukcijas un aprīkojuma) pasažieru un to bagāžas pārvadāšanai. Šādu transportlīdzekļu sēdvietu skaitam nedrīkst pārsniegt astoņas sēdvietas, neskaitot auto vadītāja vietu. Pēc reģistrācijas tipa šāds transportlīdzeklis ir vieglais pasažieru vai vieglais plaša pielietojuma automobilis. Nodokļa likmes atšķiras pēc motora tilpuma. Jo jaudīgāka automašīna, jo lielāks ir nodokļa apmērs. Motora tilpumam līdz 2000 cm³ nodokļa apmērs ir 19 Ls mēnesī, tilpumam no 2001 cm³ līdz 2500 cm³ nodokļa apmērs ir 30 Ls mēnesī, savukārt motora tilpumam virs 2500 cm³ nodokļa apmērs ir 40 Ls. Ja automašīna ir reģistrēta pirms 2005.gada 1.janvāra, nodokļa apmērs ir 30 Ls mēnesī. Lai gan nodokli aprēķina pa mēnešiem, budžetā to iemaksā divreiz gadā. Pirmo nodokļa daļu maksā budžetā pirms veicamās valsts tehniskās apskates par mēnešiem no kārtējā kalendārā gada sākuma, vai no mēneša, kurā transportlīdzeklis tika reģistrēts uz komersanta vārda, līdz transportlīdzekļa valsts tehniskās apskates veikšanas brīdim, ieskaitot mēnesi, kurā tiek veikta transportlīdzekļa valsts tehniskā apskate, savukārt otru daļu iemaksā budžetā līdz attiecīgā kalendārā gada 15.decembrim. Taču ir iespējams, ja uzņēmums vēlas un tam ir naudas līdzekļi pietiekamā apmērā, samaksāt nodokli pirms valsts tehniskās apskates pilnā apmērā par visu kalendāro gadu. Ja uzņēmumam ir vairāki ar nodokli apliekamie transportlīdzekļi, nodokli nevar ieskaitīt budžetā ar vienu maksājumu, bet gan par katru apliekamo transportlīdzekli sastāda atsevišķu maksājuma uzdevumu un maksājuma detaļās kā maksājuma mērķi ir jānorāda automašīnas reģistrācijas numuru. Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokli nav jāmaksā par operatīvajiem transportlīdzekļiem, vieglajiem taksometriem, automašīnām, kuras tiek izmantotas tikai un vienīgi saimnieciskās darbības nodrošināšanai; par tādām automašīnām, kuras tiek iznomātas

⁵⁴ Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likums, pieejams <http://www.likumi.lv/doc.php?id=223536>. Resurss skatīts 2013.gada 10.aprīlī

(un vieglo automašīnu iznomāšanas pakalpojumi veido komersantam ne mazāk kā 90% no neto apgrozījuma), nodokli nav jāmaksā, kā arī nodoklis netiek maksāts par transportlīdzekļu ražotāja pilnvarotās personas īpašumā vai turējumā esošiem transportlīdzekļiem, kuri tiek izmantoti kā demonstrācijas transportlīdzekļi.

Lai pierādītu, ka transportlīdzeklis tiek izmantots tikai saimnieciskās darbības vajadzībām, ir jākārtoti braucienu uzskaiti, kurā ir nepieciešams uzskaitīt brauciena maršrutus, datumus, sākuma un beigu laiku. Maršrutu uzskaiti var veikt arī, izmantojot iekārtas, kas uztver globālās pozicionēšanas sistēmas (GPS) satelītu raidītos signālus un nosaka automobiļa koordinātes reālā laika un vietas režīmā. Uzskaites un nodokļa piemērošanas kārtību nevar mainīt līdz kalendārā gada beigām. Ir jāatzīmē, ka maršruta fiksēšana ar satelīta iekārtām ir dārga, lai gan tā uzņēmuma vadībai dod iespēju kontrolēt, vai tiešām transportlīdzeklis tiek izmantots tikai saimnieciskās darbības vajadzībām. Taču praksē ir jāizvēlas, kas ir izdevīgāk – vai maksāt nodokli, vai veikt maršrutu uzskaiti.

Ja uzņēmums izvēlas maksāt vieglo transportlīdzekļu nodokli, visi automašīnas ekspluatācijas izdevumi, neskatoties uz to, vai tie tika veikti uzņēmuma vai darbinieka privātām vajadzībām, tiek uzskatīti par saimnieciskās darbības izdevumiem. Transportlīdzekļa degvielas iegādes izdevumus iekļauj saimnieciskās darbības izdevumos, pamatojoties uz faktiski nobraukto kilometru skaitu katrā mēnesī saskaņā ar nodokļa maksātāja noteikto degvielas patēriņa normu uz 100 kilometriem, kas nepārsniedz izgatavotājrūpnīcas norādīto pilsētas cikla degvielas patēriņa normu vairāk kā par 20 procentiem. Acīmredzami, ka vieglo transportlīdzekļu nodokļa maksāšana dod iespēju uzņēmuma vadībai atļaut darbiniekiem izmantot šo automašīnu personīgām vajadzībām. Tas var kalpot par vienu no darbinieku motivācijas pasākumiem. Taču labums, ko darbinieks gūst no uzņēmumam piederošā vieglā automobiļa izmantošanas likuma par IIN izpratnē, ir neapliekamie ienākumi.

Uzņēmuma automobiļa ekspluatācija ir saistīta arī ar PVN uzskaiti. Izdevumiem, kas ir saistīti ar uzņēmumam piederošo automobili, ir iespējams atskaitīt priekšnodokli (bet tikai 80% no summas). Pie šādiem izdevumiem attiecinā gan automobiļa iegādi, gan uzturēšanas un degvielas izmaksas. Taču šāda norma netiek piemērota taksometriem, kravas pārvadājumu automobiļiem, apsardzes pakalpojumu sniegšanai un autovadītāju apmācībai paredzētajiem automobiļiem. Automašīnām, kas ir paredzētas demonstrācijai, priekšnodokli atskaita pilnā apmērā.

Uzņēmuma ienākuma nodoklis ir ļoti būtisks nodoklis jebkuram uzņēmumam. Ar nodokli apliek taksācijas periodā Latvijā un ārvalstīs gūto ienākumu, kuru aprēķina, aizpildot

UIN deklarāciju. Nodokļa likme ir 15%.⁵⁵ UIN deklarāciju iesniedz kopā ar gada pārskatu 1 reizi gadā, datums ir atkarīgs no uzņēmuma lieluma (Gada pārskatu likumā minētie kritēriji). Vispārējā kārtībā UIN deklarāciju iesniedz, ielādējot EDS līdz 1.maijam. Iepriekš UIN deklarāciju bija jāiesniedz VID papīra formā. Ar UIN aplikamais ienākums tiek noteikts, koriģējot finanšu grāmatvedībā aprēķināto peļņu. Aplikamais ienākums tiek palielināts par izdevumu summām, kas nav saistītas ar saimniecisko darbību; pamatlīdzekļu nolietojumu finanšu grāmatvedībā, soda naudām, 60% no reprezentācijas izdevumiem; debitoru parādu uzkrājumu palielinājumu, kā arī citiem UIN likumā minētiem izdevumiem. Aplikamais ienākums tiek samazināts par zaudēto parādu summām, debitoru uzkrājumu samazinājumu; nekustamā īpašuma nodokļa un dažādu nodevu summām, kā arī citām izmaksām. Aplikamais ienākums tiek koriģēts ar iepriekšējo periodu zaudējumiem un dažādām atlaidēm, piemēram, atlaide ziedotajam. Nodoklis tiek iemaksāts valsts budžetā vispārējā kārtībā.

Atliktā nodokļa uzskaiti reglamentē „Gada pārskatu likums”, likums „Par uzņēmumu ienākuma nodokli”, 12. SGS „Ienākuma nodokļi”.

Saskaņā ar Gada pārskatu likuma 20.¹ pantu atliktā nodokļa aprēķināšana ir obligāta. LR Gada pārskatu likums nosaka, ka, sagatavojot gada pārskatu, peļņas vai zaudējumu aprēķinā jāietver ar pārskata gadu saistītie ieņēmumi un izmaksas neatkarīgi no maksājuma datuma un rēķina saņemšanas vai izrakstīšanas datuma (kas atbilst uzkrāšanas princīpam); izmaksas jāsaņemo ar ieņēmumiem attiecīgajos pārskata periodos (kas atbilst saskaņošanas princīpam). Līdz ar to jāatzīst visu pārskata gada laikā notikušo darījumu un veikto operāciju ietekme uz nodokli. UIN vajadzībām vairāki ieņēmumu un izdevumu posteņi tiek ņemti vērā citā periodā nekā finanšu grāmatvedībā, tāpēc atliktais nodoklis kalpo par grāmatvedības instrumentu šo pagaidu starpību ietekmes izlīdzināšanai pa periodiem. Ja tiek aprēķināts un iegrāmatots atliktais nodoklis, darījumu un notikumu nodokļu sekas tiek atzītas tajā pašā periodā, kad arī attiecīgie notikumi un darījumi. Rezultātā kopējās nodokļu izmaksas ir samērojamas ar peļņu pirms nodokļiem, ņemot vērā pastāvīgo atšķirību ietekmi. Ja atliktais nodoklis netiek atzīts, pārskata gada peļņa pēc nodokļiem var tikt atspoguļota lielāka, nekā ir patiesībā, kas var radīt pārāk optimistiskas nākamo periodu peļņas prognozes, kā rezultātā dividendes tiks izmaksātas lielākas, nekā uzņēmums to varētu atļauties. Jo iespējams, ka kādā no nākamajiem periodiem uzņēmums neiegūs peļņu, un būs izveidojušās atliktā nodokļa saistības. Ja iepriekšējos periodos netika atzītas atliktā nodokļa saistības un visa peļņa bija izmaksāta dividendēs, var rasties negatīvais pašu kapitāls.

⁵⁵ Likums "Par uzņēmumu ienākuma nodokli", pieejams <http://www.likumi.lv/doc.php?id=34094> Resurss skatīts 2013.gada 10.aprīlī

Atliktā nodokļa saistību summas norāda bilancē ilgtermiņa kreditoru sastāvā, postenī "Atliktā nodokļa saistības", bet atliktā nodokļa aktīvu summas - ilgtermiņa finanšu ieguldījumu sastāvā, postenī "Atliktā nodokļa aktīvi". Atliktā nodokļa saistības uzrāda peļņas vai zaudējumu aprēķinā kā izmaksas un atliktā nodokļa aktīvu kā ieņēmumus.

Ar UIN apliekamais ienākums parasti atšķiras no peļņas vai zaudējumiem, kas ir aprēķināti peļņas vai zaudējumu aprēķinā. Tā iemesls ir dažāda darījumu un notikumu interpretācija finanšu grāmatvedībā un nodokļu vajadzībām. Peļņas vai zaudējumu aprēķinā tiek noteikts finansiālais rezultāts - peļņa vai zaudējumi pirms nodokļiem. Tas tiek noteikts, pamatojoties uz finanšu grāmatvedības datiem. Ar nodokli apliekamais ienākums tiek aprēķināts no peļņas vai zaudējuma aprēķina, to koriģējot atbilstoši likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” prasībām. Rezultātā ar nodokli apliekamais ienākums var būt gan lielāks, gan mazāks nekā peļņa no peļņas vai zaudējumu aprēķina. Atšķirību starp grāmatvedības un UIN vajadzībām aprēķinātu peļņu rada pastāvīgās un pagaidu starpības.

Pastāvīgās starpības neņem vērā, aprēķinot ar nodokli apliekamo ienākumu. Tās rodas gadījumos, kad atsevišķi ienākumu posteņi peļņas vai zaudējumu aprēķinā vispār nav apliekami ar uzņēmumu ienākumu nodokli (piemēram, subsīdijas lauksaimniecībā, dividendes), vai atsevišķi izdevumu posteņi vispār nav atskaitāmi uzņēmumu ienākuma nodokļa aprēķināšanas vajadzībām (piemēram, ar saimniecisko darbību nesaistīti izdevumi, ziedojumi un dāvinājumi, soda naudas, 60 % no reprezentācijas izdevumiem).

Pagaidu jeb īslaicīgās starpības ir starpības starp ar UIN apliekamo ienākumu un pārskata gada peļņu vai zaudējumiem finanšu grāmatvedībā, kas radušās pārskata periodā un tiks izlīdzinātas turpmākajos periodos. Šajā gadījumā ieņēmumu vai izdevumu posteņi ir iekļauti gan uzņēmumu ienākuma nodokļa, gan peļņas vai zaudējumu aprēķinā, tikai dažādos periodos. Piemēram, pamatlīdzekļu nolietojums, kas samazina apliekamo ienākumu šajā pārskata periodā, peļņas vai zaudējumu aprēķinā tiek iekļauts tikai nākamajos periodos. Ilgtermiņā kopējā peļņa un kopējais apliekamais ienākums (neskaitot pastāvīgās starpības) izlīdzinās. Pagaidu starpības ir jāņem vērā, veicot atliktā nodokļa aktīvu un saistību aprēķinus. Atliktais nodoklis palīdz izlīdzināt pagaidu starpību ietekmi starp periodiem.

Ar atliktā nodokļa saistībām un atliktā nodokļa aktīviem saistītos ieņēmumus un izmaksas norāda peļņas vai zaudējumu aprēķinā, pievienojot jaunu attiecīgi nosauktu posteni kārtas numuru secībā pēc posteņa "Uzņēmumu ienākuma nodoklis par pārskata gadu".

Saskaņā ar 12. SGS atliktā nodokļa aktīvi ir uzņēmumu ienākuma nodokļa summas, kuras atgūstamas nākamajos pārskata gados un attiecas uz atskaitāmajām pagaidu starpībām un uz nākamajiem periodiem pārnestajiem nodokļu zaudējumiem. Atliktā nodokļa saistības ir uzņēmumu ienākuma nodokļa summas, kuras maksājamas nākamajos pārskata gados un

attiecas uz apliekamām pagaidu starpībām, kuras apliekamas ar šo nodokli. Apliekama pagaidu starpība ir summa, par kuru turpmāk var tikt palielināta apliekamā peļņa. Atskaitāma pagaidu starpība ir summa, par kuru turpmāk var tikt samazināta apliekamā peļņa.

Atlikto nodokļu saistību (aktīvu) **aprēķināšanas secība** saskaņā ar 12.SGS:

- 1) pagaidu starpību noteikšana;
- 2) atlikto nodokļu saistību un aktīvu novērtēšana;
- 3) atlikto nodokļu saistību (aktīvu) atzīšana par izdevumiem (ienākumiem) peļņas vai zaudējumu aprēķinā;
- 4) atlikto nodokļu posteņu sākuma un beigu bilances saskaņošana.

Pirmie divi soļi ir saistīti ar aprēķiniem, bet pārējie divi – ar grāmatvedības ierakstiem.

1.etaps – pagaidu starpību noteikšana

Pagaidu starpību nosaka par katru bilances posteni, salīdzinot tā bilances vērtību ar nodokļu bāzi. Aktīva posteņu nodokļu bāzes aprēķina algoritms – uzskaites summa mīnus turpmāk apliekamā summa plus turpmāk atskaitāmā summa.

Atskaitāmās pagaidu starpības ir uzkrājumi neizmantoto atvaļinājumu izmaksām, darbinieku prēmijām, garantijas remontu izmaksām, šaubīgiem debitoriem un citi uzkrājumi. Ir jāpieiet ar īpašu piesardzību, attiecinot pie pagaidu starpībām uzkrājumus šaubīgiem debitoriem. Bieži, veidojot uzkrājumus šaubīgo debitoru parāduiem, ir maza cerība tos atgūt, līdz ar to veidojas pastāvīga, nevis pagaidu atšķirība. Ekonomiskajā literatūrā iesaka attiecināt uzkrājumus šaubīgiem debitoriem uz pagaidu atšķirībām, ja ir pārliecība, ka kādā no nākamajiem periodiem debitors saņems ar UIN apliekamo ienākumu. Ar uzkrājumu izveidošanu saistītās izmaksas tiek iekļautas peļņas vai zaudējumu aprēķinā, taču tās tiek atskaitītas no apliekamā ienākuma, kad radīsies faktiskās saistības, kas arī veido atliktā nodokļa aktīvu.

Ir svarīgi saprast, kuras pagaidu starpības veido atliktā nodokļa aktīvus un saistības. Atliktā nodokļa saistības rodas atšķirības rezultātā starp pamatlīdzekļu nolietojumu finanšu grāmatvedībā un nolietojumu UIN vajadzībām, jo tiek izmantotas dažādas nolietojuma aprēķināšanas likmes un metodes. Finanšu grāmatvedībā lieto pamatlīdzekļu nolietojuma metodi un nolietojuma likmes, kuras ir atkarīgas no pamatlīdzekļu lietderīgās lietošanas laika, un to nosaka uzņēmuma vadība. Finanšu grāmatvedībā pamatlīdzekļu nolietojumu var rēķināt pēc: lineārā, ģeometriski degresīvās, aritmētiski degresīvās un izstrādes apjoma metodēm. Savukārt nodokļu vajadzībām mūsu apstākļos ir jāaprēķina nolietojums pēc ģeometriski degresīvās metodes, izmantojot likumā par UIN noteiktās likmes un piemērojot dubulto koeficientu. Biežāk finanšu grāmatvedībā pamatlīdzekļu nolietojumu rēķina pēc lineārās metodes. Pirmajos pamatlīdzekļa lietderīgās izmantošanas gados pamatlīdzekļu nolietojums

pēc ģeometriski degresīvās metodes ir lielāks nekā pēc lineārās metodes, un atlikušo vērtību starpība veido atliktā nodokļa saistības. Rēķinot nolietojumu UIN vajadzībām, ir jāatceras, ka tas netiek rēķināts saimnieciskajā darbībā neizmantojamiem pamatlīdzekļiem. Reprezentatīvo vieglo automobiļu nolietojumu neņem vērā, aprēķinot atlikto nodokli, jo tas ir ar saimniecisko darbību nesaistīts izdevums, un līdz ar to pastāvīga, nevis pagaidu atšķirība. Arī pamatlīdzekļu pārvērtēšanu nodokļa aprēķināšanas vajadzībām neņem vērā, jo pārvērtēšanas rezultāts neietekmē apliekamo ienākumu. Ienākums, kas rodas no aktīvu pārvērtēšanas, ir apliekams, tikai realizējot šos aktīvus. Var secināt, ka pagaidu starpības rodas, ja pamatlīdzekļu nolietojuma likmes nodokļu vajadzībām ir augstākas nekā finanšu grāmatvedībā.

Atskaitāmās pagaidu starpības veido vai palielina atliktā nodokļa aktīvu. Atliktā nodokļa aktīvi tiek aprēķināti, piemēram, dažādu veidu uzkrājumu (atvaļinājumiem, šaubīgiem debitoriem izmaiņām, paredzamai nomaī, garantijas remontam) neizmantotiem un uz nākamajiem pārskata perioda pārnestajiem iepriekšējo taksācijas periodu nodokļa zaudējumiem. Ar uzkrājumu izveidošanu saistītās izmaksas tiek iekļautas peļņas vai zaudējumu aprēķinā, taču no apliekamā ienākuma tās tiks atskaitītas tad, kad radīsies faktiskās saistības. Nodokļu zaudējumi ir pārnesami uz nākamajiem desmit gadiem, tomēr, atzīstot atliktā nodokļa aktīvu, jāievēro 12. SGS ietvertais noteikums, ka tie tiek atzīti tikai gadījumos, kad pastāv liela varbūtība, ka nākamajos taksācijas periodos gūtie ar nodokli apliekamie ienākumi būs pietiekami, lai varētu izmantot neizmantotos nodokļu zaudējumus. Ja komercsabiedrībai veidojas gan atliktā nodokļa aktīvi, gan atliktā nodokļa saistības, ir pieļaujams, ka tie tiek saskaitīti kopā jeb nolīdzināti.

2.etaps - atlikto nodokļu saistību un aktīvu novērtēšana

Atlikto nodokļu aktīvu atzīšanas kritērijs – atlikto nodokļu aktīvs jāatzīst, ja pastāv liela varbūtība, ka tiks iegūta ar nodokli apliekamā peļņa attiecībā pret kuru varēs izmantot atskaitāmo pagaidu starpību.

Atlikto nodokļu saistības ir jāatzīst visām apliekamām starpībām. Nav jāievēro nekādi īpaši atzīšanas kritēriji, jo uzņēmuma bilanci esošie aktīvi norāda uz to, ka uzņēmums gūst ienākumu.

Atlikto nodokļu aktīvu atzīšana nav tik viennozīmīga. Tā ir pieļaujama:

- 1) ja ir pietiekama ar nodokli apliekama pagaidu starpība, kas attiecas uz to pašu nodokļu administrāciju;
- 2) ja ir ļoti iespējams, ka uzņēmums gūs ar nodokli apliekamu peļņu nākamajos periodos;
- 3) uzņēmumam ir nodokļu plānošanas iespējas un kā rezultātā turpmākajos periodos būs apliekama peļņa.

Atlikto nodokļu aktīvs rodas arī tad, kad uzņēmums ir strādājis ar zaudējumiem un atbilstoši nodokļu likumdošanas prasībām - turpmākos gadus par zaudējumu summu būs iespējams samazināt apliekamo ienākumu, tātad atgūt ienākuma nodokļa summu. Kritēriji šo atlikto nodokļu aktīvu atzīšanai ir tādi paši kā kritēriji, pēc kuriem atzīst atlikto nodokļu aktīvus no atskaitāmām pagaidu starpībām. Tomēr, ja ir neizmantoti nodokļu zaudējumi, tas var liecināt, ka arī turpmāk būs zaudējumi un nekāda peļņa nav sagaidāma.

Izvērtējot iespējamo ar nodokli apliekamo peļņu, ir jānoskaidro, vai zaudējumi nav radušies kādu ārkārtēju apstākļu rezultātā, kuru atkārtošāns ir maz ticama.

Ja uzņēmumam ir bijuši nodokļu zaudējumi, uzņēmums atzīst atlikto nodokļu aktīvu tikai tad, ja:

- uzņēmumam ir pietiekamas ar nodokli apliekamas starpības;
- pastāv pārliecinoši pierādījumi, ka būs pieejama pietiekama ar nodokli apliekama peļņa.

Uzņēmums iesaistās nodokļu plānošanā, lai radītu vai palielinātu ar nodokli apliekamo ienākumu periodā pirms ir beidzies laiks, kurā iespējams samazināt nodokļu maksājumus.

Piemēram:

- aizņēmuma izmaksas – norakstīt uz finanšu rezultātu vai kapitalizēt;
- pārdot aktīvus, kuri nerada ar nodokli apliekamu ienākumu, un nopirkt citu – ar nodokli apliekamu aktīvu.

12.SGS ir norādīts, ka katrā bilances datumā atkārtoti jānovērtē atlikto nodokļu aktīvus, un ja kļūst iespējams, ka nākotnes ar nodokli apliekamā peļņa ļaus atgūt atlikto nodokļu summu, tad atlikto nodokļu aktīvs ir jāatzīst. Piemēram, uzņēmums ir atradis jaunu tirgus nišu vai arī uzņēmums ir saņēmis izdevīgu pasūtījumu utt.

3.etaps - atlikto nodokļu saistību (aktīvu) atzīšana par izdevumiem (ienākumiem) peļņas vai zaudējumu aprēķinā

Ja atliktā nodokļa saistības netiek atzītas, pārskata gada peļņu pēc nodokļiem var atspoguļot lielāku, nekā tas ir patiesībā. Līdz ar to uzņēmuma vadība var izdarīt pārāk optimistiskas prognozes nākamam pārskata gadam, pieņemot budžetu. Tas ietekmē arī uzņēmuma finansiālo rādītāju analīzi, palielinot rentabilitātes rādītājus. Rezultātā var tikt pieņemts lēmums izmaksāt dividendes vairāk, nekā komercsabiedrība to būtu varējusi atļauties. Ja nākamajos periodos uzņēmuma peļņa būtiski samazinās vai pat būs zaudējumi, uzņēmums var saskarties ar naudas līdzekļu trūkumu, kas nebūtu, ja netiktu izmaksātas tiek lielas dividendes. Ja zaudējumi ir tik lieli, ka pārsedz pašu kapitālu, bilancē pašu kapitāls tiek uzrādīts negatīvs, kas var apdraudēt uzņēmuma tālāko pastāvēšanu.

Gadījumā, ja aprēķinu rezultātā ir noteiktas atlikto nodokļu saistības un arī atlikto nodokļu aktīvi, tad, ja tie attiecas uz vienu un to pašu nodokļu administrāciju un vienu un to pašu apliekamo vienību, tad šos posteņus var izlīdzināt.

4.etaps – atlikto nodokļu postenu sākuma un beigu bilances saskanošana

Nodokļu aktīvi un nodokļu saistības bilancē jāuzrāda atsevišķi no citiem aktīviem un saistībām, un arī atlikto nodokļu aktīvi un saistības ir jāatzīst / jāuzrāda atsevišķi no kārtējo nodokļu posteņiem.

Saskaņā ar 12. SGS, ja visu aprēķinu rezultātā ir noteikts, ka atlikto nodokļu saistības ir palielinājušās, tad palielinājumu iekļauj peļņas vai zaudējumu aprēķinā kā izmaksas. Bet, ja ir noteikts saistību samazinājums, tad to atspoguļo kā ieņēmumus peļņas vai zaudējumu aprēķinā. 12. SGS nav norādīts, ka peļņas vai zaudējumu aprēķinā būtu jārada īpašs postenis. Savukārt LR likumdošanā ir norādīts, ka atliktā nodokļa posteni ir jāatspoguļo atsevišķi zem posteņa „Uzņēmuma ienākuma nodoklis par pārskata periodu”.

Uzrādot atlikto nodokļu aktīvus un saistības finanšu pārskatos, atliktais nodoklis tiek aprēķināts attiecībā uz visām pagaidu starpībām starp aktīvu un saistību vērtībām finanšu grāmatvedībā un uzņēmumu ienākuma nodokļa aprēķina vajadzībām. Aprēķinātus atliktā nodokļa aktīvus vai saistības reizina ar UIN likmi (Latvijā tie ir 15%).

Ar darbaspēka izmaksām ir saistīti 2 nodokļi: IIN un valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas. Par aprēķinātiem nodokļiem tiek sastādīts darba devēja ziņojums, kurš tiek iesniegts EDS. Nodokļus budžetā parasti pārskaita algas izmaksas dienā.

Ar **iedzīvotāju ienākuma nodokli** apliek fiziskās personas ienākumus, uzņēmuma gadījumā nodoklis tiek ieturēts no darbinieku algām. Sākot no 2013.gada 1.janvāra, iedzīvotāju ienākuma nodokļa likme ir 24% un no 2013.gada 1.jūlija iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojuma apmērs par apgādībā esošu personu ir 80 latī mēnesī. Līdz tam - 2011. un 2012.gadā - IIN likme bija 25%, bet atvieglojums par apgādājamo bija 70 Ls (skat. 5.1. tabulu).

5.1. tabula

IIN likmes Latvijā 2011.-2013.gadā⁵⁶

Gadi	2011	2012	2013
Nodokļa likme, %	25	25	24
Neapliekamais minimums, Ls	45	45	45
Atvieglojums par apgādājamo, Ls	70	70	70 (80 no 01.07.2013.)

⁵⁶ Sastādīja autore, izmantojot likumu par IIN

Sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas darba ņēmēja likmes daļa ir 11% kopš 2011.gada, bet darba devēja likmes daļa ir 24,09%.⁵⁷ Ar valsts sociālās apdrošināšanas obligātām iemaksām apliek darbinieka bruto algu.

Uzņēmējdarbības riska valsts nodeva tiek aprēķināta ar likmi 0,25 Ls par katru uzņēmumā nodarbināto.

5. 2. SIA „PRIORITET” nodokļu uzskaitē

Uzņēmumam savā darbībā jāmaksā dažādi nodokļi: uzņēmuma ienākuma nodoklis, iedzīvotāju ienākuma nodoklis, pievienotās vērtības nodoklis, nekustamā īpašuma nodoklis, darba resursu nodoklis un citi nodokļi un dažādas nodevas. Katru nodokļu veidu reglamentē tam atbilstošs nodokļa likums. Valsts nodevas reglamentē atbilstoši Ministru kabineta noteikumi.⁵⁸

Nodoklis var būt arī kā vienreizējs maksājums, piemēram, visi muitā maksājami nodokļi.⁵⁹

Vairumā gadījumu nodokļu deklarēšanas un samaksas termiņš ir noteikts šādi: uzņēmumam līdz katra mēneša 20.datumam par tekošo mēnesi jāiemaksā budžetā attiecīgā nodokļa summa. Gadam beidzoties, tiek sastādīts gada pārskats un aprēķināts faktiskais nodoklis par visu gadu. Kas attiecas uz Valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām, tad to samaksas termiņš katram uzņēmumam atšķiras, jo tas tiek noteikts katram uzņēmumam individuāli.

Vismaz vienu reizi gadā, t.i., pārskata gada beigās, uzņēmuma grāmatvedim norēķini par nodokļu maksājumiem ir jāsalīdzina ar Valsts ieņēmumu dienesta datiem.

Grāmatojumi norēķinu uzskaitē par nodokļiem ir šādi:

Iegrāmatota uzņēmuma ienākuma nodokļa piemaksas summa taksācijas perioda beigās:

D Uzņēmumu ienākuma nodoklis

K Norēķini par uzņēmuma ienākuma nodokli

Uzņēmuma ienākuma nodoklis pārskaitīts budžetā:

D Norēķini par uzņēmuma ienākuma nodokli

K Naudas līdzekļi

Pārskaitīti aprēķinātie nodokļi un nodevas budžetā:

⁵⁷ Likums "Par valsts sociālo apdrošināšanu", <http://www.likumi.lv/doc.php?id=45466>. Resurss skatīts 2013.gada 10.aprīlī

⁵⁸ Mārāne I., Grandāne M., Martemjanova E., Mežaraupe V., Soopa A. *Finanšu grāmatvedība*. Rīga: RaKa, 2004. 39. lpp.

⁵⁹ Grigorjeva R., Jesemčika A., Leibus I., Svarinska A. *Finanšu grāmatvedība*. Rīga: Izglītības soļi, 2004. 192. lpp.

D Norēķini par nodokļiem

K Naudas līdzekļi

SIA „PRIORITET” ne vienmēr var savlaicīgi segt nodokļu saistības, tāpēc uz bilances datumu parasti veidojas nodokļu parādi.

5.2. tabula

**SIA „PRIORITET” nodokļu un valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu parādi
laika posmā no 2009.gada līdz 2011.gadam (pēc stāvokļa uz 31.12., Ls)⁶⁰**

Nodokļa vai iemaksas nosaukums	2009.gads	2010.gads	2011.gads	2011.g. salīdzinājumā ar 2009.g. (+,-)	2011.g. salīdzinājumā ar 2010.g. (+,-)
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	841,32	494,48	2960,95	2119,63	2466,47
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas	2701,73	1849,01	2474,55	-227,18	625,54
Darba devēja riska nodeva	10,25	7,01	8,44	-1,81	1,43
Pievienotās vērtības nodoklis	2633,76	9414,22	0,00	-2633,76	-9414,22
KOPĀ:	6187,06	11764,72	5443,94	-743,12	-6320,78

Izpētot 5.2. tabulas datus, var secināt, ka SIA „PRIORITET” 2011.gadā kopējie nodokļu parādi ir samazinājušies par 6320,78 Ls salīdzinājumā ar 2010.gadu. Savukārt salīdzinājumā ar 2009.gadu parādi ir samazinājušies par 743,12 Ls. Nodokļu parādu samazinājums ir vērtējams pozitīvi. Tik būtisks nodokļu parādu samazinājums notika tāpēc, ka 2011.gadā SIA „PRIORITET” nebija PVN parādu. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa saistības 2011.gadā ir būtiski lielākas, nekā 2009. un 2010.gadā, kas ir saistīts ar darbinieku skaita pieaugumu. Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas ir pieaugušas par 625,54 Ls salīdzinājumā ar 2011.gadu un ir nedaudz samazinājušās salīdzinājumā ar 2009.gadu. Darba devēja riska nodevas saistības ir aptuveni līdzīgas pētāmajos gados.

Norēķinu par nodokļu uzskaitē SIA „PRIORITET” grāmatvedības reģistros ir šāda:

1. Aprēķināts iedzīvotāju ienākuma nodoklis

D Norēķini par darbu algu

K IIN

2. Pārskaitīts iedzīvotāju ienākuma nodoklis

D IIN

K Norēķinu kots bankā (LVL)

⁶⁰ Sastādīja autore, izmantojot SIA „PRIORITET” uzskaites datus

3. Aprēķinātas valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas – darba ņēmēja
 - D Norēķini par darbu algu
 - K Sociālais nodoklis
4. Aprēķinātas sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas - darba devēja
 - D Sociālas apdrošināšanas izdevumi personāla
 - K Sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas
5. Pārskaitītas valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas
 - D Sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas
 - K Norēķinu konts bankās(LVL)
6. Aprēķināts uzņēmējdarbības riska nodeva
 - D Riska nodevas izdevumi
 - K Uzņēmējdarbības riska valsts nodeva
7. Pārskaitīta uzņēmējdarbības riska valsts nodeva
 - D Uzņēmējdarbības riska valsts nodeva
 - K Norēķinu konts bankā (LVL)
6. Atskaitīts PVN priekšnodoklis
 - D PVN
 - K Norēķini ar piegādātajiem un darbuuzņēmējiem
7. Pārskaitīts pievienotās vērtības nodoklis
 - D PVN
 - K Norēķinu konts bankā (LVL)
8. Pārgrāmatots pievienotās vērtības nodoklis
 - D PVN
 - K PVN no saņemtiem avansiem
9. Aprēķināts pievienotās vērtības nodoklis reversā
 - D PVN reverss precēm no ES
 - K PVN reverss precēm no ES

SIA „PRIORITET” maksā uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokli. Uzņēmumam pieder divi viegie automobiļi, kuri atbilst likuma „Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likums” prasībām: automašīnas marka - *Volkswagen Tiguan* ar motora tilpumu līdz 2000 cm³, par kuru mēnesī uzņēmums maksā nodokli 19 Ls apmērā un atomašīna *Volkswagen Touareg* ar motora tilpumu virs 2500cm³, par kuru tiek maksāts nodoklis 40 Ls apmērā mēnesī. Automašīnas ir reģistrētas pēc 2005.gada 1.janvāra. SIA „PRIORITET” maksā nodokli pa daļām. No PVN, kas rodas no automašīnu uzturēšanas un degvielas izmaksām, tiek atskaitīts priekšnodoklis 80% apmērā.

Norēķinu par automašīnas uzturēšanas un degvielas uzskaitē SIA „PRIORITET” grāmatvedības reģistros ir šāda:

- piemēram, autotransportam iegādāta degviela, saņemti pakalpojumi vai dažādi izdevumi pēc čekam vai pavadzīmēm:

1. D Degviela/ izdevumi/ pakalpojumi (80%)

D Norēķini par PVN

K Norēķini ar piegādātajiem un darbuņēmējiem (pavadzīme) vai Norēķini par avansiem ar personālu (čeki)

2. D Degviela/ izdevumi/ pakalpojumi (20%)

D Norēķini par PVN – bez PVN

K Norēķini ar piegādātajiem un darbuņēmējiem (pavadzīme) vai Norēķini par avansiem ar personālu (čeki)

Vislielākās grūtības uzņēmumam sagādā atliktā nodokļa aprēķins un uzskaitē. Lai izprastu, kā veidojas atliktā nodokļa saistības un aktīvi, ir noderīgi apskatīt dažādus praktiskus piemērus. Vispirms ir jānosaka, kas veido nodokļa bāzi. Nodokļa bāzi, kuru veido pamatlīdzekļa nolietojums ilustrē sekojošs piemērs: pamatlīdzekļu iegādes vērtība ir 10000 Ls, nolietojums nodokļiem 3000 Ls, jau ir atskaitīts no apliekamā ienākuma pārskata un iepriekšējos periodos. Pamatlīdzekļa atlikusī vērtība tiks atskaitīta no apliekamā ienākuma turpmākajos periodos vai nu nolietojuma veidā vai kā atskaitījums, ja pamatlīdzeklis tiks izslēgts. Atliktā nodokļa bāze būs 7000 Ls (10000 Ls – 3000 Ls).⁶¹

Nodokļa bāzi, kuru veido debitoru parādi, ilustrē sekojošs piemērs: debitoru parādi ir 5000 Ls, ar tiem saistītie ieņēmumi ir jau iekļauti peļņas vai zaudējumu aprēķinā un apliekamajā ienākumā. Nodokļu bāze norēķiniem ar pircējiem un pasūtītājiem ir 5000 Ls. Tā kā atšķirības starp uzskaites vērtību un nodokļu bāzi nav, neveidojas ne atliktā nodokļa saistības, ne aktīvi. Ja debitoru parāds tiks pārklasificēts par šaubīgo un tiks izveidoti uzkrājumi, izveidosies atliktā nodokļa aktīvs.

Nodokļa bāzi, kuru veido uzkrājumi, raksturo sekojošais piemērs: uzkrājumi garantijas remontam ir 3000 Ls. Izmaksas, kurām izveidoti uzkrājumi, samazinās apliekamo ienākumu nākamajos periodos, kad šie remontu reāli būs jāveic. Nodokļu bāze ir 0. Atšķirība starp uzskaites vērtību un nodokļu bāzi ir 3000 Ls, rezultātā veidojas atliktā nodokļa aktīvs $3000 \times 15\% = 450$ Ls

⁶¹ Matule I. *Atliktais nodoklis.*: Žurnāls *Bilance*, 2009, Nr.8. 18-21 lpp.

Nodokļa bāzi saistībām Norēķini ar piegādātājiem raksturo sekojošs piemērs: norēķini ar piegādātājiem ir 4000 Ls. Izmaksas, kas ir ar tām saistītas, ir jau atskaitītas no apliekamā ienākuma, nodokļu bāze ir 4000 Ls. Atšķirības starp uzskaites vērtību un nodokļu bāzi ir 0, neveidojas ne atliktā nodokļa saistības, ne aktīvi.

5.3. tabula

Atliktā nodokļa aprēķina piemērs⁶²

Postenis	1. gads	2. gads	3. gads	4. gads	5. gads
Bruto peļņa	25000	25000	25000	25000	25000
Peļņa pirms nodokļiem	15000	15000	15000	15000	15000
UIN	-750	-1950	-2670	-3102	-3361
Peļņa pēc UIN	14250	13050	12330	11898	11639
Atliktais nodoklis	-1500	-300	420	852	1111
Peļņa pēc nodokļiem	12750	12750	12750	12750	12750
Nodoklis kopā	-2250	-2250	-2250	-2250	-2250
Pamatlīdzekļa atlikusī vērtība finanšu grāmatvedībā gada sākumā	50000	40000	30000	20000	10000
Nolietojums finanšu grāmatvedībā	-10000	-10000	-10000	-10000	-10000
PL atlikusī vērtība finanšu grāmatvedībā gada beigās	40000	30000	20000	10000	0
PL atlikusī vērtība UIN vajadzībām gada sākumā	50000	30000	18000	10800	6480
Nolietojums nodokļu vajadzībām	20000	12000	7200	4320	25925
PL atlikusī vērtība UIN vajadzībām gada beigās	30000	18000	10800	6480	3888
Pagaidu starpība	10000	12000	9200	3520	-3888
Atliktā nodokļa saistības/aktīvi bilancē	1500	1800	1380	528	-583
Atliktais nodoklis peļņas vai zaudējumu aprēķinā (pieaugums vai samazinājums salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu)	-1500	-300	420	852	1111
Apliekamais ienākums	5000	13000	17800	20680	22408
UIN	-750	-1950	-2670	-3102	-3361

Kā redzams 5.3. tabulā, būtiskāku ietekmi uz atlikto nodokli atstāj pamatlīdzekļu nolietojums. Ja uzkrājumu un iepriekšējo zaudējumu uzņēmumam var arī nebūt, bet, ja tām ir pamatlīdzekļi, tad vienmēr būs atšķirības starp to nolietojumu finanšu grāmatvedībā un nodokļu vajadzībām. To raksturo sekojošs piemērs: uzņēmums pirmajā gadā ir iegādājies pamatlīdzekļus par summu 50000 Ls, lietderīgās lietošanas laiks finanšu grāmatvedībā ir 5 gadi, nodokļu vajadzībām tiek rēķināts nolietojums ar likmi 40% gadā no atlikušās vērtības. Peļņa pirms nodokļiem ir konstanta visos gados un sastāda 25000 Ls. Var secināt, ka pamatlīdzekļa kalpošanas pirmajā un otrajā gadā bija veidojušās atliktā nodokļa saistības, bet sākot no trešā – atliktā nodokļa aktīvs.

⁶² Matule I. *Atliktais nodoklis*. Žurnāls *Bilance*, 2009, Nr.8. 18-21 lpp.

SIA „PRIORITET” rēķina atlikto nodokli saskaņā ar 12. SGS metodiku, taču ir vērojamas vairākās nepilnības aprēķinātā nodokļa ieņēmamatošanā, kā arī atliktā nodokļa veidojošu komponentu noteikšanā.

SIA „PRIORITET” kļūdaini lieto grāmatvedības politiku un attiecina uzkrājumus neizmantojamiem atvaļinājumiem nevis uz uzkrājumiem, bet uz uzkrātām saistībām. Tā kā netiek iepriekš apstiprināts darbinieku atvaļinājumu grafiks, ir jāveido uzkrājumi, nevis uzkrātās saistības.

SIA „PRIORITET” netiek veidoti arī uzkrājumi garantijas remontam, brāķētai produkcijai, nelikvīdiem krājumiem, jo vadība nevēlas samazināt uzņēmuma peļņu.

Autore ir veikusi SIA „PRIORITET” atliktā nodokļa aprēķinu, izveidojot visus nepieciešamos uzkrājumus (skat. 5.4. tabulu).

5.4. tabula

SIA “PRIORITET” atliktais nodoklis 2011.gadā, ja tiktu izveidoti visi nepieciešamie uzkrājumi⁶³

N.p.k.	Postenis	Summa, Ls
1.	Pamatlīdzekļu atlikusī vērtība finanšu grāmatvedībā	224370
2.	Pamatlīdzekļu atlikusī vērtība nodokļu grāmatvedībā	131724
3.	Apliekamā starpība (1.-2.)	92646
4.	3. x 15%	13897
5.	Uzkrājumi šaubīgiem debitoriem	11546
6.	Uzkrājumi atvaļinājumiem	6919
7.	Uzkrājumi garantijas remontam	3000
8.	Zaudējumi no UIN deklarācijas	165179
9.	Kopā atskaitāmā starpība (5.+6.+ 7. +8.)	186644
10.	7. x 15%	27997
11.	Atliktā nodokļa aktīvs (10.- 4.)	14100

Atliktais nodoklis tiek aprēķināts pēc sekojošas metodikas: tiek salīdzināta pamatlīdzekļu atlikusī vērtība finanšu grāmatvedībā 224370 Ls ar atlikušo vērtību nodokļu grāmatvedībā 131724 Ls, šo summu atšķirība dod pagaidu starpību 92646 Ls. Rezultāts tiek reizināts ar UIN likmi 15%, kas dod rezultātu 13897 Ls. Šo summu samazina atskaitāmās pagaidu starpības. Atskaitāmās pagaidu starpības – uzkrājumi šaubīgiem debitoriem 11546 Ls, uzkrājumi atvaļinājumiem 6919 Ls, uzkrājumi garantijas remontam 3000 Ls apmērā un zaudējumi no UIN deklarācijas 165179 Ls apmērā - tiek saskaitītas kopā un pareizinātas ar 15% (UIN likme). Tiek aprēķināta starpība starp apliekamām un atskaitāmām pagaidu starpībām, kā rezultātā tiek iegūts 14100 Ls liels atliktā nodokļa aktīvs, kuru ir jāuzskaita bilancē aktīva pusē.

⁶³ Sastādīja autore, izmantojot SIA „PRIORITET” uzskaites datus

6. SIA „PRIORITET” KREDITORU PARĀDU ANALĪZE

6.1. Kreditoru parādu struktūra un dinamika

Bilances posteņu rādītāju izmaiņu analīze atklāj uzņēmuma līdzekļu avotu struktūras izmaiņas procentos, par bāzi ņemot bilances kopsummu. Analīzes gaitā tiek salīdzināti pārskata gada dati ar iepriekšējo uzskaites periodu datiem, konkurējošiem uzņēmumiem, nozares vidējiem rādītājiem u.t.t. Tiek aprēķināts, cik procentus no bilances kopsummas sastāda katrs atsevišķs bilances postenis pa gadiem un salīdzinātas to izmaiņas.⁶⁴

6.1. tabula

SIA „PRIORITET” kreditoru parādu struktūra
laika posmā no 2009.gada līdz 2011.gadam (pēc stāvokļa uz 31.12., %) ⁶⁵

Balances posteņi	Ls			Struktūra, %			2010.g. salīdzinājumā ar 2009.g. (+,-,%.)	2011.g. salīdzinājumā ar 2010.g. (+,-,%.)
	2009.g.	2010.g.	2011.g.	2009.g.	2010.g.	2011.g.		
Ilgtermiņa kreditori kopā	52460	35312	20822	13,64	8,83	5,77	-4,81	-3,05
Īstermiņa kreditori:								
Aizņēmumi no kredītiestādēm	140561	122991	108232	36,55	30,75	30,01	-5,8	-0,73
Citi aizņēmumi	22566	23340	29617	5,87	5,83	8,21	-0,04	2,38
No pircējiem saņemtie avansi	29881	30020	4094	7,77	7,5	1,14	-0,27	-6,37
Parādi piegādātājiem un darbuzņēmējiem	120498	165582	179442	31,33	41,39	49,76	10,06	8,36
Nodokļi un sociālās nodrošināšanas maksājumi	6187	11765	5444	1,61	2,94	1,51	1,33	-1,43
Pārējie kreditori	3312	4037	5246	0,86	1,01	1,45	0,15	0,45
Uzkrātās saistības	9121	6976	7741	2,37	1,74	2,15	-0,63	0,40
Īstermiņa kreditori kopā	332126	364711	339817	86,36	91,17	94,23	4,81	3,05
Kreditori kopā	384586	400023	360639	100	100	100	0	0

Izpētot SIA „PRIORITET” visus kreditoru parādus un to sastāvu laika posmā no 2009.gada līdz 2011.gadam, var secināt, ka uzņēmuma kopējos kreditoros vislielākais īpatsvars ir īstermiņa kreditoriem, t.sk. 2009.gadā tie sastāda 86,36 %, 2010.gadā - 91,17% un 2011.gadā - 94,23% (skat. 6.1. tabulu). Var secināt, ka SIA „PRIORITET” īstermiņa kredītu īpatsvaram ir izteikta pieauguma tendence, kas ir vērtējams negatīvi. Ilgtermiņa kreditoru

⁶⁴ Kālis I. *Finanšu vadība*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2002. 30. lpp.

⁶⁵ Sastādīja autore, izmantojot SIA „PRIORITET” uzskaites datus

īpatsvars bija vislielākais 2009.gadā, kad tas sastādīja 13,64%. Toties ilgtermiņa kreditoriem ir vērojama samazinājuma tendence (skat. 6.1. tabulu).

Īstermiņa kreditoros dominē aizņēmumi no kredītiestādēm, pie tam to īpatsvars bija aptuveni līdzīgs 2010.gadā salīdzinājumā ar 2011.gadu. Kā arī ir vērojams būtisks īpatsvara pieaugums parādiem piegādātājiem un darbuzņēmējiem. To īpatsvars bija vislielākais 2011.gadā. Kopumā tas norāda uz saimnieciskās darbības attīstību un līdz ar neto apgrozījuma pieaugumu ir vērtējams pozitīvi, ja uzņēmumam nesagādā grūtības kreditoru parādu dzēšana.

No pircējiem saņemto avansu īpatsvars nav liels salīdzinājumā ar iepriekš minētiem posteņiem, to īpatsvaram ir vērojama samazinājuma tendence, jo lielākais posteņa īpatsvars bija 2009.gadā un mazākais 2011.gadā. Tas norāda arī uz uzņēmuma realizācijas politikas maiņu. Ja uzņēmums jūtas drošs par pircēju un ir pārliecināts tā maksātspējā, nerodas nepieciešamība pieprasīt avansu pirms pasūtījuma izpildes, kas arī dod priekšroku SIA „PRIORITET” salīdzinājumā ar konkurentiem, ja tie pieprasa avansus pirms pasūtījuma izpildes.

Citu aizņēmumu īpatsvars kreditoros bija pieaudzis 2009.gadā, palika pietiekami stabils 2010.gadā, savukārt 2011.gadā posteņa īpatsvars kreditoros ir nedaudz pieaudzis.

Nodokļu saistību īpatsvars kreditoros ir neliels, tā īpatsvaram ir izteiktas svārstības: tas bija samazinājies 2009.gadā un atkal pieaudzis 2010.gadā, kas ir saistīts ar uzņēmuma finansiāliem rezultātiem un nodokļu likumdošanas izmaiņām, savukārt 2011.gadā atkal notika samazinājums.

Uzkrāto saistību īpatsvaram kreditoros bija vērojama izteikta samazinājuma tendence līdz 2011.gadam, kad notika atkal pieaugums. Ir jāmin tas, ka SIA „PRIORITET” uzkrāto saistību sastāvā uzskaita neizmantotās darbinieku atvaļinājuma dienas, tā kā darbinieku skaits 2011.gadā bija pieaudzis salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem, tad likumsakarīgi, ka pieauga arī posteņa īpatsvars. Pārējo kreditoru īpatsvars ir mazs, tiem arī bija vērojams samazinājums 2009.gadā un neliela pieauguma tendence, sākot ar 2010.gadu.

Izvērtējot SIA „PRIORITET” kreditoru parādu dinamiku laika posmā no 2009.gada līdz 2011.gadam, var secināt, ka vairāki kreditoru posteņi uzrāda samazinājuma tendenci (skat. 6.2. tabulu). Ilgtermiņa kreditori pēc 2009.gada uzrāda samazinājuma tendenci, kas ir vērtējams pozitīvi. Toties īstermiņa aizņēmumu kopējais apoms bija svārstīgs apskatāmajā laika posmā.

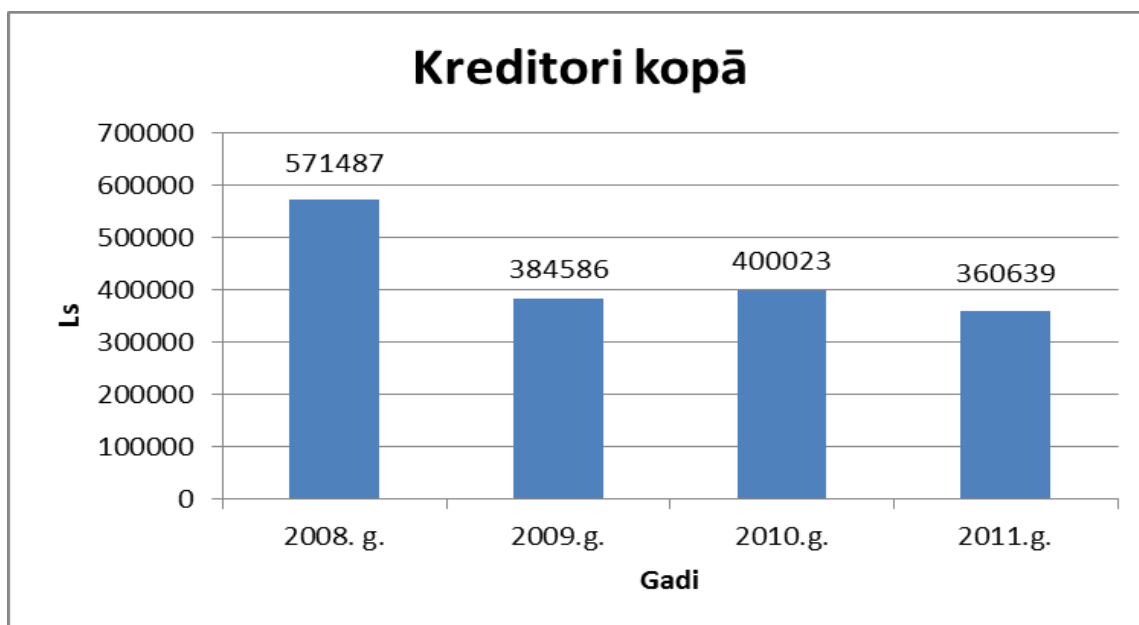
**SIA „PRIORITET” kreditoru parādu dinamika laika posmā
no 2009.gada līdz 2011.gadam (pēc stāvokļa uz 31.12., Ls un %)⁶⁶**

Balances posteņi	Ls			2010.g. salīdz. ar 2009.g., novirze		2011.g. salīdz. ar 2010.g., novirze	
	2009.g.	2010.g.	2011.g.	Ls	%	Ls	%
Ilgtermiņa kreditori kopā	52460	35312	20822	-17148	-32,69	-14490	-41,03
Īstermiņa kreditori:							
Aizņēmumi no kredītiestādēm	140561	122991	108232	-17570	-12,50	-14759	-12,00
Citi aizņēmumi	22566	23340	29617	774	3,43	6277	26,89
No pircējiem saņemtie avansi	29881	30020	4094	139	0,47	-25926	-86,36
Parādi piegādātājiem un darbuuzņēmējiem	120498	165582	179442	45084	37,41	13860	8,37
Nodokļi un sociālās nodrošināšanas maksājumi	6187	11765	5444	5578	90,16	-6321	-53,73
Pārējie kreditori	3312	4037	5246	725	21,89	1209	29,95
Uzkrātās saistības	9121	6976	7741	-2145	-23,52	765	10,97
Īstermiņa kreditori kopā	332126	364711	339817	32585	9,81	-24894	-6,83
Kreditori kopā	384586	400023	360639	15437	4,01	-39384	-9,85

Īstermiņa aizņēmumi no kredītiestādēm uzrāda izteiktu samazinājuma tendenci, sākot no 2009.gada, kas ir saistīts ar to, ka SIA „PRIORITET” norēķinās par savu ilgtermiņa kredītu DNB bankā (skat. 6.2. tabulu). Citi aizņēmumi izrāda izteiktu pieauguma tendenci, pie tam lielākais pieaugums notika 2009. un 2011.gadā. Tas ir vērtējams negatīvi. No pircējiem saņemtie avansi 2010.gadā palika praktiski nemainīgi salīdzinājumā ar 2009.gadu, toties 2011.gadā, salīdzinot ar 2010.gadu, notika samazinājums vēl par 86,36%. Šādas posteņa izmaiņas var vērtēt divējādi. No vienas puses, SIA „PRIORITET” vienmēr izpilda pasūtījumus, tāpēc avanss dotu uzņēmumam brīvus naudas līdzekļus, kurus varētu izdevīgi izmantot. No otras puses, ja uzņēmums ir pārliecināts par klientu maksātspēju, atteikšanās no avansu pieprasīšanas no klientiem dod priekšrocības un paaugstina konkurētspēju. Savukārt parādi piegādātājiem un darbuuzņēmējiem, sākot no 2010.gada, pieaug, kas norāda uz to, ka uzņēmums palielina ražošanas apjomus, kam ir nepieciešams vairāk izejvielu un materiālu, tāpēc pieaug arī piegādātāju postenis. Ir jāatzīmē, ka 2011.gadā posteņa pieaugums nav tik liels kā iepriekšējā gadā, bet tas nav vērtējams negatīvi, jo tas norāda uz to, ka uzņēmums vieglāk tiek galā ar parādiem piegādātājiem. Nodokļu parādiem ir izteikta svārstības un tas ir atkarīgs gan no uzņēmuma darbības apjomu, gan likumdošanas izmaiņām. Var secināt, ka 2009.gadā

⁶⁶ Sastādīja autore, izmantojot SIA „PRIORITET” uzskaites datus

nodokļu parādi bija būtiski samazinājušies, bet arī uzņēmuma darbības apjomi un finansiālie rezultāti bija pasliktinājušies. 2010.gadā saistības par nodokļiem bija būtiski pieaugušas, kas bija saistīts ar grūtībām dzēst tos, kas bija vērtējams negatīvi, savukārt 2011.gadā nodokļu saistības samazinājās vairāk nekā par pusi, kas ir vērtējams pozitīvi. Pārējie kreditori bija būtiski samazinājušies 2009.gadā, bet, sākot ar 2010.gadu, ir vērojama pieauguma tendence. Uzkrātām saistībām bija vērojama samazinājuma tendence līdz 2011.gadam, savukārt pieaugums 2011.gadā, salīdzinot ar 2010.gadu, bija saistīts ar uzkrājumu atvaļinājumiem pieaugumu.

6.1. att.SIA „PRIORITET” kopējo kreditoru parādu dinamika laika posmā no 2008.gada līdz 2011.gadam (Ls)

Laika posmā no 2008.gada līdz 2010.gadam SIA „PRIORITET” kreditoru parādi bija svārstīgi (skat. 6.1.att.). 2009.gadā to summa bija 384 589 Ls, bet 2010.gadā - 400 023 Ls. 2010.gadā kreditori bija palielinājušies, bet 2011.gadā notika neliels samazinājums. Kopumā uzņēmuma SIA „PRIORITET” kreditoru parādu apjoms ir pietiekami līdzīgs 2009. – 2011.gadā, bet SIA „PRIORITET” ir jāpievērš lielāka uzmanība norēķinu kontrolei ar katru kreditoru atsevišķi.

6.2. Maksātspēju raksturojošie finanšu analīzes koeficienti

Aprites rādītāji rāda, cik reizes pārskata perioda laikā apritējis kapitāls jeb aktīvi. Tie raksturo līdzekļu izmantošanas intensitāti. Jo lielāks ir aprites koeficients, jo efektīvāka izmantošana. Apriti izsaka arī dienās, lai noskaidrotu, cik laika ir nepieciešams vienam aprites

ciklam. Jebkuru aprites koeficientu izsaka dienās, dalot skaitli 365 (dienu skaits gadā) pret aprites koeficientu.

Kreditoru aprites koeficientu rēķina, attiecinot pārdotās produkcijas ražošanas izmaksas pret posteņa „Parādi piegādātājiem un darbuņēmējiem” bilances vērtību vai šā posteņa vidējo vērtību. Ar kreditoru apriti saprot tikai parādus piegādātājiem un darbuņēmējiem. Šo koeficientu izsaka arī dienās.

6.3. tabula

**SIA „PRIORITET” piegādātāju kredīta aprites dinamika
laika posmā no 2009.gada līdz 2011.gadam⁶⁷**

Rādītāji	2009.g.	2010.g.	2011.g.
Pārdotās produkcijas ražošanas izmaksas (LVL)	799174	736459	891963
Parādi piegādātājiem - summa (LVL)	120498	165582	179442
Piegādātāju parādu aprites koeficients, reizes	6,63	4,45	4,97
Aprites periods dienās	55,05	82,02	73,44

Laika posmā no 2009.gada līdz 2010.gadam SIA „PRIORITET” piegādātāju parādu aprites rādītājs (dienās) ir pieaudzis, jo uzņēmumam 2009.gadā vajadzēja 55,05 dienas, 2010.gadā – jau 82,02 dienas, savukārt 2011.gadā 73,44 dienas, lai apmaksātu rēķinus saviem piegādātājiem (skat. 6.3. tabulu). Šāds kreditoru parādu aprites palēninājums ir vērtējams negatīvi. Savukārt 2011.gadā kreditoru aprite dienās samazinājās līdz 73,44 dienām, kas joprojām ir neapmierinošs rādītājs, lai gan kreditoru aprites dienās samazinājums kopumā ir vērtējams pozitīvi.

Viens no rādītājiem, kas raksturo uzņēmuma finansiālo stāvokli, ir tā maksāspēja, t.i., spēja ar saviem naudas līdzekļu resursiem savlaicīgi dzēst savas saistības. Uzņēmumam maksāspēju novērtē ar šādiem koeficientiem: finansiālās atkarības koeficients, finansiālās neatkarības koeficients, finansiālais līdzsvars, maksājamo procentu seguma koeficients.

Finansiālās atkarības koeficients ir saistību kopsummas attiecība pret pasīva kopsummu; finansiālās neatkarības koeficients ir pašu kapitāla attiecība pret pasīvu kopsummu; finansiālais līdzsvars ir saistību attiecība pret pašu kapitālu; maksājamo procentu seguma koeficients ir peļņas pirms procentiem un nodokļiem attiecība pret procentu maksājumiem.

Saistību īpatsvars bilancē vai **finansiālās atkarības koeficients** raksturo uzņēmuma finansiālo atkarību no kreditoriem. Aizņemtā kapitāla piesaistīšana rada procentu maksājumus, kā arī maksājumus saistību dzēšanai. Jo augstāks ir šis rādītājs, jo vairāk parādu ir uzņēmumam,

⁶⁷ Aprēķināja autore, izmantojot SIA „PRIORITET” uzskaites datus

līdz ar to pastāv risks atmaksāt aizdotās summas un arī kredīta procentus. Kreditori parasti vēlas, lai šis rādītājs būtu zemāks, jo līdz ar to ir drošākas iespējas netraucēti saņemt atpakaļ aizdotās summas. Augsts šī rādītāja līmenis norāda uz to, ka par aizņemto kapitālu uzņēmumam ir jāmaksā liela procentu summa un uzņēmuma kreditēšanas noteikumi būs stingrāki, vai arī tas var zaudēt iespēju saņemt kredītus vēl.

Finansiālās neatkarības koeficients ir parasta uzņēmuma maksātspējas mērvienība, un to aprēķina pašu kapitālu attiecinot pret pasīva summu. Finansiālās neatkarības koeficients rāda, cik liela aktīvu daļa var tikt zaudēta, pirms tiek skarti aizņēmuma izsniedzēji un pārējie kreditori. Tādēļ uzņēmuma mērķis ir nodrošināt augstu finanšu neatkarības koeficientu, jo tas paaugstina izdevīga finansējuma iegūšanas iespējas.⁶⁸

Finanšu līdzsvara koeficients vai saistību attiecība pret pašu kapitālu rāda aizņemtā kapitāla iesaistīšanās pakāpi aktīvu finansēšanā. Tā kā koeficients raksturo finansiālo līdzsvaru, ar kuru uzņēmums saskaras uzņēmuma finansēšanas procesā, un rāda ārējās finansēšanas lielumu uz katru pašu kapitālā ieguldītu latu, tad arī šajā gadījumā uzņēmumam pašam, izvērtējot savus saimnieciskās darbības riskus, ir jānosaka pietiekamības normatīvus.

Maksājamo procentu seguma koeficients raksturo finansiālā riska lielumu, pamatojoties uz peļņas vai zaudējumu aprēķinu. Koeficients parāda, cik reizes uzņēmuma peļņa ir lielāka par procentu maksājumiem vai cik reizes uzņēmuma peļņa var kristies, lai uzņēmums spētu veikt procentu maksājumus kredītiestādēm.

6.4. tabula

SIA „PRIORITET” maksātspējas rādītāji laika posmā no 2009.gada līdz 2011.gadam⁶⁹

Maksātspējas rādītāji	2009.g.	2010.g.	2011.g.
Finansiālās atkarības koeficients	0,53	0,69	0,83
Finansiālās neatkarības koeficients	0,47	0,31	0,17
Finansiālā līdzsvara koeficients	1,15	2,23	4,97
Maksājamo procentu seguma koeficients	2,28	-83,63	-71,44

SIA „PRIORITET” finansiālā atkarība ir strauji palielinājusies 2010.gadā salīdzinājumā ar 2009.gadu (skat. 6.4. tabulu). Tas ir vērtējami negatīvi. Taču 2011.gadā notika vēl straujāka rādītāja izaugsme, kas vēl vairāk palielināja uzņēmuma atkarību.

⁶⁸Hofs Kjells Gunnars. *Biznesa ekonomika*. Rīga: Jāņa Rozes apgāds, 2002. 337. lpp.

⁶⁹ Aprēķināja autore, izmantojot SIA „PRIORITET” uzskaites datus

Tā kā finansiālā neatkarība ir uzņēmuma pašu kapitāla īpatsvars pasīvos, tad var secināt, ka šim SIA „PRIORITET” rādītājam ir tendence samazināties, jo 2009.gadā tas ir 0,47, bet 2010.gadā – attiecīgi 0,31, savukārt vismazākais rādītāja līmenis bija 2011.gad, kad tas bija 0,17. Labāka finansiālā situācija uzņēmumā ir tad, kad pašu kapitāls ir lielāks par saistībām, vai kad tie ir sabalansēti.

Savukārt finansiālais līdzsvars parāda, par cik reizēm saistības ir lielākas par pašu kapitālu. 2010.gadā SIA „PRIORITET” saistības bija lielākas par pašu kapitālu vairāk nekā 2 reizes, savukārt 2011.gadā saistības bija lielākas par pašu kapitālu 4,97 reizēs, kas ir katastrofisks peiaugums. Ir jāatzīmē, ka līdz finanšu krīzei saistības arī pārsniedza pašu kapitālu, lai gan pārsniegums nebija tik liels, tomēr 2009.gadā bija noticis šī rādītāja neliels samazinājums.

Tā kā maksājamo procentu seguma koeficients parāda uzņēmuma spēju norēķināties par aizdevumu procentiem, tad var secināt, ka SIA „PRIORITET” 2010.gadā un 2011.gadā ir bijušas problēmas šajā jomā, jo koeficienti ir negatīvi. Koeficients bija pozitīvs 2009.gadā, lai gan tā līmenis nebija liels.

Kopumā ņemot, var teikt, ka SIA „PRIORITET” maksātspējas koeficienti laika posmā no 2009.gada līdz 2011.gadam ir neapmierinoši.

Naudas plūsma ir saistīta ar likviditāti un maksātspēju. Tāpēc ir svarīgi analizēt naudas plūsmas rādītāju izmaiņas.

Īstermiņa saistību seguma pakāpi rēķina kā starpības starp pamatdarbības naudas plūsmu un samaksātām dividendēm attiecību pret īstermiņa saistībām. Šis rādītājs ir svarīgs, lai novērtētu pamatdarbības ģenerēto naudas plūsmas pietiekamību, lai segtu īstermiņa kreditoru parākus bez citu finansēšanas avotu piesaistīšanās. Šim rādītājam ir jābūt pēc iespējas lielākam, jo tas nozīmē, ka vairāk naudas paliek uzņēmuma rīcībā pēc īstermiņa saistību dzēšanas. Ja rādītājs ir pozitīvs, tas pierāda, ka uzņēmums spēj tikt galā ar saistībām. Rādītāja kritiska robeža ir 1. Ja rādītājs ir mazāks par 1, tad uzņēmums nespēj nopelnīt pietiekami naudas līdzekļus, lai tiktu galā ar īstermiņa saistībām, kas rada nopietnas problēmas un apdraud uzņēmuma tālāko pastāvēšanu.

Ilgtermiņa saistību seguma pakāpe rāda, vai uzņēmums var tikt galā ar ilgtermiņa saistībām. Šis rādītājs ir uzņēmuma maksātspējas mērs. Ja rādītājam ir samazinājuma tendence, tad nepieciešams nekavējoties pieņemt mērus situācijas uzlabošanai, lai izvairītos no maksātnespējas.

Zinātniskajā literatūrā vairāki autori bija izteikuši domas, ka ir jāseko līdzi **procentu seguma pakāpes** izmaiņu tendencēm, kuru aprēķina pamatdarbības naudas plūsmas, procentu

maksājumu un UIN summu izdalot ar procentu maksājumiem. Pārāk zema rādītāja vērtība nozīmē nespēju norēķināties ar procentu maksājumiem, kas var būt maksātnespējas sākums. Ja rādītājs ir zemāks par 1, uzņēmums var kļūt maksātnespējīgs.

Likviditāte raksturo svarīgu uzņēmuma finansiālā stāvokļa aspektu: tā ir uzņēmuma spēja jebkurā laikā atmaksāt savas īstermiņa saistības. Šī spēja ir atkarīga no attiecības starp uzņēmuma maksāšanas līdzekļu potenciālu un uzņēmuma finansiālajām saistībām. Īstermiņa saistību atmaksāšanai izmanto apgrozāmos līdzekļus jeb aktīvus. Apgrozāmos līdzekļus var iedalīt likvīdos aktīvos un mazāk likvīdos aktīvos. Par likvīdiem sauc tos aktīvus, kuri atrodas naudas formā, kā arī tos, kurus var ātri pārvērst naudas formā (piemēram, īstermiņa prasības, gatavie izstrādājumi, kuriem ir noiets utt.). Palielinoties likvīdo aktīvu summai, paaugstinās uzņēmuma maksātspēja.

Uzņēmumu īpašniekiem zema likviditāte norāda uz saimniekošanas rentabilitātes pazemināšanos, jaunu finanšu resursu piesaistīšanas grūtībām vai pat neiespējamību, daļēju vai pilnīgu ieguldītā kapitāla zaudēšanu. Kreditoriem nepietiekama kreditējamā uzņēmuma likviditāte norāda uz varbūtību, ka tiks aizkavēta pamataizdevuma summas atgūšana daļēji vai pat pilnīgi, kā arī procentu par aizdoto kapitālu saņemšanu. Likviditātes līmenis ietekmē arī uzņēmuma attiecības ar klientiem, preču darījumu partneriem. Zema likviditāte viņiem nozīmē, ka var rasties problēmas līgumattiecību pildīšanā. Uzņēmums var pazaudēt esošos darījuma partnerus, un jaunu darījuma partneru piesaiste tam būs apgrūtināta. Ja uzņēmums nav spējīgs savlaicīgi kārtot savas saistības, var būt problemātiska tā tālāka pastāvēšana.

Pastāv trīs likviditātes rādītāji: kopējās likviditātes, starpseguma un absolūtās likviditātes koeficienti, kā arī likviditāti raksturo darba kapitāls

Kopējais likviditātes rādītāju (L1) iegūst apgrozāmos līdzekļus attiecinot pret īstermiņa saistībām. Tas raksturo uzņēmuma spēju segt īstermiņa saistības. Teorētiski šī rādītāja optimālā robeža ir 1-2. Ja kopējās likviditātes rādītāja līmenis ir par zemu, tad uzņēmumā var izveidoties grūtības īstermiņa saistību kārtīšanā. Ja turpretī tas ir par augstu, tad uzņēmuma līdzekļi netiek efektīvi izmantoti: ir uzkrājušies gatavā produkcija, kurai nav noieta, uzkrājušies debitoru parādi sakarā ar pircēju maksātnespēju, ir brīvi naudas līdzekļi, kas arī norāda uz neefektīvu līdzekļu izmantošanu. Kopējās likviditātes rādītāju var paaugstināt divos veidos: paaugstinot apgrozāmo līdzekļu atsevišķo posteņu lielumu vai samazinot īstermiņa saistības summu.

Starpseguma jeb ātrās likviditātes koeficients (L2) raksturo tekošo saistību daļu, kas var tikt dzēsta ne tikai ar naudas līdzekļiem, bet arī sagaidāmiem ienākumiem. To noteikšanā vērā tiek ņemts apgrozāmo līdzekļu sastāvs. Atšķirībā no kopējā likviditātes rādītāja tas

precīzāk raksturo uzņēmuma finanšu stāvokli. To aprēķina no apgrozāmiem līdzekļiem atņemot krājumus un nākamo periodu izmaksas, un izdalot iegūto rezultātu ar īstermiņa saistībām. Tā optimālā robeža ir 0,8-2. Ja šis rādītājs ir zems, tad, visdrīzāk, tas liecina, ka ievērojama daļa apgrozāmo līdzekļu ir ieguldīta krājumos. Savukārt pārāk augsts likviditātes starpseguma koeficients parasti nozīmē to, ka bankas kontos vai uzņēmuma kasē ir uzkrājies pārmērīgi daudz naudas līdzekļu. Salīdzinot savā starpā L1 un L2 var secināt, ka :

- ja $L1 > 3$, bet $L2 = 0,5$, tad ievērojama daļa apgrozāmo līdzekļu ir ieguldīti krājumos;
- ja $L2 > 1$ un naudas līdzekļu ir maz, tad tas liecina par lieliem debitoru parādiem.

Absolūtās likviditātes koeficients (L3) rāda, kādu īstermiņa saistības daļu uzņēmums var dzēst vistuvākajā laikā, un to aprēķina naudas līdzekļu un īstermiņa vērtspapīru summu izdalot ar īstermiņa saistībām. Tā optimālā robeža ir 0,20- 0,25. Uzskata, jo šis koeficients ir augstāks, jo uzņēmums ir stabilāks, tomēr tas var liecināt arī par uzņēmuma rīcībā esošo naudas līdzekļu neefektīvu izmantošanu.

Darba kapitāls (*working capital*) ir viens no plašāk pielietotajiem likviditātes absolūtajiem rādītājiem. Tas atspoguļo likvīdu aktīvu vērtību, kas nodrošina kreditoru intereses, kā arī ir likvīdu aktīvu rezerves lielums neparedzētu izdevumu segšanai, kas var rasties negaidītu ieņēmumu un izdevumu rezultātā. Darba kapitāls teorētiski rāda, kāda apgrozāmo līdzekļu daļa paliek uzņēmuma rīcībā pēc visu īstermiņa saistību segšanas. Tas nodrošina zināmu finanšu neatkarību gadījumos, ja: samazinājusies kapitāla aprīte - aizkavējies debitora maksājums, samazinājušies realizācijas apjomi; ir apgrozāmās vērtības samazināšanās - strauja tirgus cenu samazināšanās, debitoru bankrots. Darba kapitālu rēķina kā starpību starp apgrozāmiem līdzekļiem un īstermiņa saistībām.

6.5. tabula

SIA „PRIORITET” likviditātes rādītāji laika posmā no 2009.gada līdz 2011.gadam⁷⁰

Rādītājs	Gads		
	2009	2010	2011
Kopējās likviditātes koeficients	0,64	0,43	0,24
Likviditātes starpseguma summa	0,54	0,38	0,18
Absolūtā likviditāte	0,10	0,05	0,05
Darba kapitāls, Ls	-118726	-208429	-256949

Kā redzams 6.5. tabulā, uzņēmuma SIA „PRIORITET” darba kapitāls ir neapmierinošs visos analizējamajos gados, jo ir negatīvs. Tas norāda uz to, ka uzņēmumam ir grūtības dzēst savus īstermiņa parādus ar apgrozāmiem līdzekļiem. Kopējās likviditātes koeficients ir ļoti

⁷⁰ Aprēķināja autore, izmantojot SIA „PRIORITET” uzskaites datus

zems un kopš 2010.gada tam ir vērojama samazinājuma tendence. Starpseguma likviditātes koeficients arī ir neapmierinošs un samazinās kopš 2010.gada. Absolūtās likviditātes koeficients ir ļoti mazs, lai gan tas nedaudz pieauga 2010.gadā, savukārt nākamajos gados tas palika stabils. Kopumā SIA „PRIORITET” likviditātes rādītāji ir vērtējami kā neapmierinoši un norāda uz uzņēmuma problēmām norēķinos par īstermiņa saistībām.

6.3. Maksātspējas prognozēšana pēc prognozēšanas modeļiem

Saskaņā ar I. Blanka izstrādāto teoriju uzņēmuma maksātspēju ietekmē iekšējie un ārējie faktori. Iekšējie faktori iedalās faktoros, kas saistīti ar uzņēmuma saimniecisko, investīciju un finansiālo darbību.

SIA „PRIORITET” ir raksturīgi šādi uzņēmuma saimniecisko darbību saistītie faktori: efektīva mārketinga trūkums, nepietiekams menedžments, neracionāla izmaksu struktūra. Lai piesaistītu jaunus klientus, SIA „PRIORITET” ir nepieciešams vairāk uzmanības veltīt uzņēmuma produkcijas reklāmai un interneta mājas lapas attīstībai. Nepietiekams menedžments ir jūtams arī tajā apstākļi, ka SIA „PRIORITET” vadība ne vienmēr māc pareizi organizēt ražošanas kārtību, sadalot atbildības jomas. No faktoriem, kas saistīti ar investīciju darbību, uzņēmumam SIA „PRIORITET” ir raksturīgs realizēto projektu ienākumu samazināšanās faktors, ko pierāda uzņēmuma negatīvie rentabilitātes koeficienti 2010.gadā. SIA „PRIORITET” ir raksturīgi arī šādi faktori, kas saistīti ar finansiālo darbību: zema aktīvu likviditāte, pārāk liela aizņemtā kapitāla daļa, augsts īstermiņa saistību īpatsvars aizņemtā kapitālā, debitoru parādu pieaugums, augsta aizņemtā kapitāla cena, neefektīvs finanšu menedžments.

Ārējie faktori dalās uz valsts kopējās attīstības sociāli ekonomiskiem faktoriem, tirgus un pārējiem faktoriem.

Valsts kopējās attīstības sociāli ekonomiskie faktori ir: IKP samazināšanās, inflācijas pieaugums, nodokļu sistēmas nestabilitāte, iedzīvotāju pirktspējas samazināšanās, bezdarba pieaugums, likumdošanas nestabilitāte. Pēdējos gados visi šie faktori ir raksturīgi Latvijas ekonomikai. Īpaši tas attiecas uz pētāmajiem gadiem.

Tirgus faktori ir: iekšējā tirgus apjoma samazinājums, būtiska pieprasījuma samazināšanās, monopola nostiprināšanās tirgū, substitūtu (atvietošanu) preču pieaugums, fondu aktivitātes samazināšanās, valūtu tirgus nestabilitāte. No minētiem faktoriem uzņēmuma darbību pētāmajā laika periodā ietekmēja pieprasījuma būtiska samazināšanās (jo samazinājās potenciālo klientu skaits līdz ar būvniecības apjomu samazinājumu). Substitūtu pieaugums vienmēr ir ļoti aktuāls jautājums tirgū.

Pie pārējiem faktoriem pieskaita arī politisku nestabilitāti, dabas stihijas, negatīvas demogrāfiskās tendences, kriminogēnās situācijas pasliktināšanos.

SIA „PRIORITET” maksātspējas prognozēšanai autore ir izmantojusi Altmana Z modeli, Fulmera H modeli un Zmijevska X modeli.

Viena no plašāk pielietotām metodēm uzņēmuma maksātspējas prognozēšanā ir Altmana Z modelis. Tā kā SIA „PRIORITET” nekotē savas akcijas biržā, tad attiecībā uz to var tikt izmantota tikai Z'' funkcija, kas ir domāta maza izmēra uzņēmumiem, kuri nekotē savas akcijas biržā. Altmana izstrādātajā uzņēmuma maksātspējas prognozēšanas modelī tiek aprēķināts rādītājs Z'' pēc šādas formulas:

$$Z'' = 6,56X_1 + 3,26X_2 + 6,72X_3 + 1,05X_4 \quad [6. 1.],$$

kur

Z'' - prognozēšanas indekss,

X₁ - darba kapitāls / aktīvi,

X₂ - nesadalītā peļņa / aktīvi,

X₃ - peļņa pirms procentiem un nodokļiem / aktīvi,

X₄ - pašu kapitāls / aizņemtais kapitāls.

Z'' indeksa novērtēšanas kritēriji ir šādi:

- Z'' < 1,10 - uzņēmuma bankrota iespējamība ir ļoti augsta;
- Z'' 1,10 - 2,59 - pastāv iespējamība bankrotēt;
- Z'' > 2,60 - uzņēmuma bankrota iespējamība ir ļoti zema.

6.6. tabula

SIA „PRIORITET” maksātspējas varbūtības prognoze,

izmantojot E. Altmana Z'' modeli, laika posmā no 2009.gada līdz 2011.gadam⁷¹

Rādītāji	2009.gads	2010.gads	2011.gads
X ₁	-0,16	-0,36	-0,59
X ₂	0,01	-0,27	-0,25
X ₃	0,01	-0,27	-0,27
X ₄	0,87	0,45	0,20
Z''	-0,07	-4,60	-6,27

Vērtējot SIA „PRIORITET” pēc Altmana Z'' modeļa formulas, kas ir uzskatāma par universālu modeli, ir redzams, ka, sākot no 2009.gada, uzņēmumam draud bankrota iespējamība, jo Z'' indekss ir negatīvs (skat. 6.6. tabulu). Pie tam var secināt, ka 2010. un 2011.gadā Z'' rezultāti ir ievērojami sliktāki par iepriekšējo gadu rezultātiem.

⁷¹ Aprēķināja autore, izmantojot SIA „PRIORITET” uzskaites datus

Vēl vienu uzņēmuma maksātspējas prognozēšanas modeli 1984.gadā izstrādāja Fulmers. Tas ļauj noteikt uzņēmuma finansiālās stabilitātes līmeni ar 98% lielu precizitāti.⁷²

Fulmera modelī tiek izmantots šāds vienādojums:

$$H = 5,528V_1 + 0,212V_2 + 0,073V_3 + 1,27 V_4 - 0,120V_5 + 2,335V_6 + 0,575V_7 + 1,083V_8 + 0,894V_9 - 6,075 \quad [6.2.],$$

kur

V_1 = Nesadalītā peļņa / aktīvi;

V_2 = Neto apgrozījums / aktīvi;

V_3 = Peļņa pirms nodokļiem /pašu kapitāls;

V_4 = Naudas plūsma / saistības;

V_5 = Saistības / aktīvi;

V_6 = Īstermiņa saistības / aktīvi;

V_7 = Pamatlīdzekļi / aktīvi;

V_8 = Darba kapitāls / saistības;

V_9 = Peļņa pirms nodokļiem un procentu maksājumiem /procentu maksājumi

Rādītāja H kritiskā nozīme ir 0, un tas nozīmē, ja uzņēmumam aprēķinātā H vērtība ir mazāka par 0, tad pastāv liela maksātspējas varbūtība, bet jo augstāka ir H vērtība, jo labāks ir uzņēmuma finansiālais stāvoklis un līdz ar to ir mazāka bankrota varbūtība.

6.7. tabula

SIA „PRIORITET” bankrota varbūtības prognoze,

izmantojot Fulmera H modeli, laika posmā no 2009.gada līdz 2011.gadam⁷³

Rādītāji	2009.gads	2010.gads	2011.gads
V_1	0,009	-0,270	-0,246
V_2	1,243	1,032	1,994
V_3	0,011	-0,889	-1,612
V_4	-0,007	-0,038	0,003
V_5	0,534	0,691	0,832
V_6	0,461	0,630	0,784
V_7	0,486	0,472	0,518
V_8	-0,309	-0,521	-0,712
V_9	2,279	-82,631	-70,436
H	9,503	-67,922	-56,488

⁷²Dūdele A., Korsaka T. *Finanšu vadība pamati*. Rīga: Banku Augstskola, 2001. 94. lpp.

⁷³ Aprēķināja autore, izmantojot SIA „PRIORITET” uzskaites datus

2009.gadā H koeficients ir pozitīvs, kas norāda uz to, ka bankrots ir maz iespējams. Savukārt 2010. un 2011.gadā H koeficients ir negatīvs un tas nozīmē, ka bankrots ir iespējams. Tas saskan arī ar Altmana Z` rezultātu (skat. 6.7. tabulu).

M. Zmijevskis izstrādātais X modelis tika publicēts 1984.gadā žurnālā „Journal of accounting research”, ASV. X modelis pamatojas uz šādiem finanšu analīzes koeficientiem: aktīvu rentabilitāte, finansiālas atkarības koeficients, kopējas likviditātes koeficients, kā arī ir iekļauts viens pastāvīgais lielums. X funkciju rēķina pēc formulas:

$$X = -4,3 - 4,5X_1 + 5,7X_2 - 0,004X_3 \quad [6.3.],$$

kur

X- bankrota varbūtības indekss;

X₁-aktīvu rentabilitāte (neto peļņa/aktīvi);

X₂- finansiālas atkarības koeficients (saistības/aktīvi);

X₃- kopējas likviditātes koeficients (apgrozāmie līdzekļi/īstermiņa saistības).

Aprēķināto X indeksu vērtē šādi: ja X > 0, tad bankrots ir iespējams un, otrādi, ja X < 0, tad varbūtība ir zema. Vērtējuma skala atšķiras no citiem apskatītiem modeļiem, kur indeksa vērtība, kas ir lielāka par 0 tiek vērtēta kā zema bankrota varbūtība. Kā Zmijevska X modelim, tā arī Fulmera H modelim ir tikai divas interpretācijas - vai nu bankrots ir iespējams, vai arī ne. Taču nav iespējams noteikt, cik tuvu uzņēmums atrodas bankrota robežai un pie kuras X vērtības bankrota iespējamība ir ļoti zema.

6.8. tabula

**SIA „PRIORITET” bankrota varbūtības prognoze,
izmantojot Zmijevska X modeli, laika posmā no 2009.gada līdz 2011.gadam⁷⁴**

Rādītāji	2009	2010	2011
X1	0,0	-0,3	-0,2
X2	0,5	0,7	0,8
X3	0,6	0,4	0,2
X	-1,299	0,849	1,551

Var secināt, ka pēc Zmijevska X modeļa 2009.gadā SIA „PRIORITET” bankrots nedraudēja, jo X koeficients ir negatīvs. Taču 2010. un 2011.gadā rezultāti ir būtiski pasliktinājušies, kas saskan arī ar iepriekš apskatītiem modeļiem (skat. 6.8. tabulu).

Var secināt, ka SIA „PRIORITET” pašlaik atrodas sarežģītā finansiālā situācijā un tam draud maksātnespēja. To prognozē visi trīs pielietotie modeļi.

⁷⁴ Aprēķināja autore, izmantojot SIA „PRIORITET” uzskaites datus

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Pamatojoties uz maģistra darbā iegūtajiem rezultātiem, var izdarīt sekojošus **secinājumus**:

1. Kreditoru parādi ir uzņēmuma saistības pret citām juridiskām un fiziskām personām. Saistības rodas pagātnes darījumu vai citu pagātnes notikumu rezultātā, juridiskai vai fiziskai personai iesaistoties darījumos ar citām juridiskām vai fiziskām personām.
2. Uzņēmumam ar strauju kreditoru apgrozījumu un to lielu īpatsvaru bilancē ir jāizstrādā atsevišķa kreditoru parādu pārvaldīšanas politika. Tāpat ir jāizstrādā stratēģija, cik ātri tiks dzēsts kreditoru parāds.
3. Kreditoru uzskaitē uzņēmumā ir jāorganizē tā, lai sniegtu skaidru priekšstatu par veiktiem norēķiniem ar katru kreditoru. Tādēļ katram kreditoram ir jāiekārto analītiskās uzskaites konts. Sagatavojot gada pārskatu, ir jāveic norēķinu inventarizāciju par katru no kreditoriem.
4. Grāmatvedības uzskaitē aprēķinātās, bet vēl neizmaksātās dividendes uzrāda attiecīgajā bilances postenī. Lēmums par dividenžu aprēķināšanu un izmaksu tiek pieņemts, apstiprinot gada pārskatu. Dividenžu izmaksa ir saistīta ar norēķiniem par iedzīvotāju ienākuma nodokli, jo Latvijā dividendes apliek ar 10% IIN likmi. Nodokli ietur no aprēķinātām, nevis izmaksātām dividendēm.
5. Uzkrājumu veidošana var tikt izmantota kā peļņas regulēšanas instruments.
6. Latvijas, t.sk. SIA „PRIORITET”, grāmatvedības praksē uzkrājumi galvenokārt tiek veidoti šaubīgiem debitoriem.
7. SIA „PRIORITET” netiek veidoti uzkrājumi garantijas remontam, brāķētai produkcijai, nelikvīdiem krājumiem, jo vadība nevēlas samazināt uzņēmuma peļņu.
8. SIA „PRIORITET” kļūdaini lieto grāmatvedības politiku un grāmatvedībā uzkrāto saistību sastāvā uzskaita saistības par neizmantotiem atvaļinājumiem, taču atvaļinājumu grafiks iepriekš netiek sastādīts un apstiprināts pie vadības. Tāpēc tās būtu jāuzskaita uzkrājumu sastāvā. SIA „PRIORITET” uzkrātās saistības uzskaita bilances konta “Uzkrātās saistības” kredītā.
9. SIA „PRIORITET” uzkrāto saistību īpatsvaram kreditoros bija vērojama izteikta samazinājuma tendence līdz 2011.gadam, kad notika atkal pieaugums. Tā kā SIA „PRIORITET” uzkrāto saistību sastāvā uzskaita neizmantotās darbinieku atvaļinājuma dienas un darbinieku skaits 2011.gadā bija pieaudzis salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem, tad likumsakarīgi, ka pieauga arī posteņa īpatsvars.

10. Vislielākās grūtības uzņēmumam SIA „PRIORITET” sagādā atliktā nodokļa aprēķins un uzskaitē.
11. Atliktā nodokļa uzskaitē reglamentē „Gada pārskatu likums”, likums „Par uzņēmumu ienākuma nodokli”, 12. SGS „Ienākuma nodokļi”.
12. SIA „PRIORITET” rēķina atlikto nodokli saskaņā ar 12. SGS metodiku, taču ir vērojamas vairākas nepilnības aprēķinātā nodokļa ieņēmamatošanā, kā arī atliktā nodokļa veidojošu komponentu noteikšanā.
13. Uzņēmums SIA “PRIORITET” tika nodibināts 2002.gadā un tā galvenais darbības virziens ir dzelzsbetona un keramzītbetona izstrādājumu ražošana. Juridiskais statuss - sabiedrība ar ierobežotu atbildību.
14. SIA „PRIORITET” produkcijas realizācijas apjomiem laika posmā no 2009.gada līdz 2010.gadam bija tendence samazināties, bet no 2011.gada sākās neto apgrozījuma būtisks pieaugums. Uzņēmuma realizācijas samazinājums pamatā ir skaidrojams ar makroekonomiskajiem procesiem valstī un, konkrēti, situāciju būvniecības nozarē, savukārt realizācijas pieaugums ir saistīts ar atgūšanos no krīzes.
15. 2012.gadu SIA „PRIORITET” pabeidza ar peļņu. Uzņēmuma apgrozījums sastādīja 1 083 478 Ls. Darbinieku skaits uzņēmumā pieauga. Būtiski pieauga uzņēmuma ekonomiskā aktivitāte ražošanas sfērā. Tika ieviesti ražošanā jauni produkti. Tas viss sekmēja uzņēmuma konkurences spējas pieaugumam.
16. SIA „PRIORITET” īstermiņa parādi piegādātājiem kopumā pieauga katru gadu pētamajā periodā. Tā ir negatīva tendence.
17. SIA „PRIORITET” 2009. - 2011.gadā kopējie nodokļu parādi ir samazinājušies. Tā ir pozitīva tendence.
18. SIA „PRIORITET” piegādātāju parādu aprites palēninājums pētamajā laika periodā ir vērtējams negatīvi.
19. SIA „PRIORITET” maksātspējas koeficienti un likviditātes rādītāji laika posmā no 2009.gada līdz 2011.gadam ir neapmierinoši.
20. Izvērtējot SIA „PRIORITET” bankrota varbūtību pēc Altmana Z`, Fulmera H modeļa un Zmijevska X modeļa formulas, var secināt, ka 2010.gadā un 2011.gadā uzņēmums atrodas sarežģītā finansiālā situācijā un tam draud maksātnespēja.
21. Darba sākumā izvirzītā hipotēze ir apstiprinājusies pilnībā.

Pamatojoties uz maģistra darbā izdarītajiem secinājumiem, autore izvirza sekojošus **priekšlikumus** kreditoru pārvaldības pilnveidošanai uzņēmumā SIA „PRIORITET”:

1. Uzņēmuma SIA „PRIORITET” vadībai ir nepieciešams izstrādāt kompleksu pasākumu plānu uzņēmuma maksātspējas rādītāju uzlabošanai.
2. Uzņēmuma SIA „PRIORITET” vadībai ir jāpārskata uzkrājumu un uzkrāto saistību veidošanas politika.
3. Uzņēmuma SIA „PRIORITET” grāmatvedībai jāveic uzkrājumi gan šaubīgiem debitoriem, gan atvaļinājumiem, gan arī garantijas remontam.
4. SIA „PRIORITET” grāmatvedībai ir jānovērš nepilnības aprēķinātā atliktā nodokļa ieegrāmatošanā, kā arī atliktā nodokļa veidojošu komponentu noteikšanā.
5. Uzņēmuma SIA „PRIORITET” grāmatvedībai turpmāk, rēķinot atlikto nodokli, ir jāņem vērā uzkrājumi gan šaubīgiem debitoriem, gan atvaļinājumiem, gan arī garantijas remontam.
6. Tā kā SIA „PRIORITET” kreditoru parādi atkal ir sākuši palielināties, tad uzņēmuma vadībai ir jāpievērš lielāka uzmanība norēķinu kontrolei ar katru kreditoru atsevišķi.
7. SIA „PRIORITET” vadībai būtu nepieciešams izstrādāt pasākumu plānu, lai palielinātu naudas plūsmu uzņēmumā, t.sk. paātrinot debitoru parādu atgūšanu.
8. Uzņēmumam SIA „PRIORITET” vadībai būtu jāapsver ilgtermiņa kredītu piesaiste, jo īstermiņa kredīti, kurus patlaban pārsvarā izmanto uzņēmuma vadība, ir dārgāki nekā ilgtermiņa.
9. Turpmāk, sastādot uzņēmuma SIA „PRIORITET” gada pārskatus, uzņēmuma grāmatvedībai būtu lietderīgi veikt uzņēmuma maksātspējas (bankrota varbūtības prognozes) novērtējumu, pielietojot Altmana Z` modeļa un/vai Fulmera H modeļa formulas. Un uzņēmuma bankrota draudu gadījumā vadības ziņojumā iekļaut šos prognozēšanas rezultātus un izstrādāto pasākumu plānu uzņēmuma finansiālās situācijas uzlabošanai.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN INFORMĀCIJAS AVOTU SARAKSTS

1. LR likums „*Par grāmatvedību*”, spēkā ar 01.01.1993.g.,
pieejams:<http://www.likumi.lv/doc.php?id=66460>
2. LR *Gada pārskatu likums*, spēkā ar 01.01.1993.g., pieejams:
<http://www.likumi.lv/doc.php?id=66461>
3. LR *Darba likums*, spēkā ar 01.06.2002.g., pieejams:
<http://www.likumi.lv/doc.php?id=26019>
4. LR likums *Par iedzīvotāju ienākuma nodokli*, spēkā ar 01.01.1994.g., pieejams:
<http://www.likumi.lv/doc.php?id=56880>
5. LR likums „*Par nodokļiem un nodevām*”, spēkā ar 01.04.1995.g., pieejams:
<http://www.likumi.lv/doc.php?id=33946>
6. LR likums „*Par uzņēmumu ienākuma nodokli*”, spēkā ar 01.04.1995.g., pieejams:
<http://www.likumi.lv/doc.php?id=34094>
7. LR likums „*Par valsts sociālo apdrošināšanu*”, spēkā ar 01.01.1998.g., pieejams:
<http://www.likumi.lv/doc.php?id=45466>
8. LR *Komerclikums*, spēkā ar 01.01.2002.g., pieejams:
<http://www.likumi.lv/doc.php?id=5490>
9. LR MK noteikumi Nr.585. „*Noteikumi par grāmatvedības kārtošānu un organizāciju*”, spēkā ar 30.01.2003.g., pieejams:
<http://www.likumi.lv/doc.php?id=80418>
10. *Pievienotās vērtības nodokļa likums*, jaunā redakcija spēkā ar 21.02.2013., pieejams
<http://www.likumi.lv/doc.php?id=253451>
11. Likums „*Par pievienotās vērtības nodokli*”, vecā redakcija, zaudējis spēku
01.01.2013., pieejams <http://www.likumi.lv/doc.php?id=34443>
12. *Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likums*, pieejams <http://www.likumi.lv/doc.php?id=223536>.
13. LGS 1. *Finanšu pārskatu sagatavošanas pamatnostādnes*.
http://www.fm.gov.lv/?lat/gramatved_politika/latvijas_gramatvedibas_standarti
14. *Starptautiskie finanšu pārskatu standarti*. Rīga: Latvijas zvērinātu revidentu asociācija, 2004. – 1478 lpp.
15. Alfredson K., Leo K., Picker R., Loftus J., Clark K., Wise V. *Applyng International Financial Reporting Standerts*. Australia: Wiley, 2009. 228 p.
16. Bednarskis L., Paupa V., Vaikulis J. *Finanšu pārskatu analīze*. Rīga: Latvijas

- Universitate, 2000. 103 lpp.
17. Benze J. *Finansu gramatvedība*. Rīga: Grāmatvedis, 1995. 177 lpp.
 18. Bojarenko J., Beļavska L., Tjurina A. *Finanšu grāmatvedība: teorija un prakse*. 1.daļa. Rīga: SIA KIF "Biznesa komplekss", 2009. 272 lpp.
 19. Brūna I. *Uzņēmuma iekšējā kontrole*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2002. 82 lpp.
 20. Dūdele A., Korsaka T. *Finanšu vadība pamati*. Rīga: Banku Augstskola, 2001. 99 lpp.
 21. Dycman T., Dukes R., Davis C. *Intermediate Accounting*. USA: IRWIN, 1992. 783.p
 22. Edward I. Altman. *Predicting Financial Distress of Companies: Revisiting the Z-Score and ZETA Models*. New York University, 2000. 54 p.
 23. Grigorjeva R., Jesemčika A., Leibus I., Svarinska A. *Finanšu grāmatvedība*. Rīga: Izglītības soļi, 2004. 65 lpp.
 24. Hofš Kjells Gunnars. *Biznesa ekonomika*. Rīga: Jāņa Rozes apgāds, 2011. 603 lpp.
 25. Kālis I. *Finanšu menedžments*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2004. 190 lpp.
 26. Kālis I. *Finanšu vadība*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2002. 227 lpp.
 27. Kieso D., Weygandt J., Warfield T. *Intermediate Accounting*. USA: John Wiley & Sons Inc, 2001. 661.p.
 28. Krēšliņš K., Brīvers I., Kostomārovs A., Mūrmane T., Vīksniņš J. *Ekonomikas un finanšu vārdnīca*. Rīga: Norden AB, 2003. 514 lpp.
 29. Krogzeme H. *Finanses un nodokļi*. Rīga: RTU Izdevniecība, 2010. 568 lpp.
 30. Krogzeme H. *Nodokļu un finanšu grāmatvedības pamati*. Rīga: RTU Izdevniecība, 2011. 150 lpp.
 31. Kudinska M. *Kreditēšana*. Rīga: Latvijas komercbanku asociācijas Konsultāciju un mācību centrs, 2008. 126 lpp.
 32. Larson K. *Fundamental accounting principles*. USA: Irwin, 1990, 506 p.
 33. Mālderis G. *Grāmatvedības revīzijas audits*. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2002. 84-85 lpp.
 34. Matule I. *Atliktais nodoklis*. Žurnāls *Bilance*, 2009, Nr.8. 18-21 lpp.
 35. Mārāne I., Grandāne M., Martemjanova E., Mežaraupe V., Soopa A. *Finanšu grāmatvedība*. Rīga: RaKa, 2004. 34-35 lpp.
 36. Needles B., Power M., Crosson S. *Financial & Managerial Accounting*. USA: Houghton Mifflin Company, 2005. 422 p.
 37. Paupa V., Šneidere R. *Uzdevumu krājums finanšu analīzē*. Rīga: Baltimoras konsultācijas centrs, 2008. 46 lpp.
 38. Stickney C., Well R. *Financial Accounting*. USA: Harcourt, Inc, 2000. 490 p.

39. Šneidere R. *Finanšu analīzes metodes uzņēmuma maksātspējas prognozēšanai*. Rīga: Lietišķās informācijas dienests. 2009. 232 lpp.
40. Zariņa V. *Finanšu grāmatvedības uzdevumu krājums*. Rīga, Biznesa augstskola Turība. 2004. 79 lpp.
41. Гиляровской Л. Т. *Экономический анализ*. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. 615 с.
42. Uzņēmuma "PRIORITET" npublicētie materiāli.
43. DNB banka mājas lapa <http://www.dnb.lv/?op=body&id=2118> Resurss aplūkots 2013. gada 10.aprīlī.
44. Finanšu un kapitāla tirgus komisijas mājas lapa http://www.fktk.lv/lv/tirgus_dalibnieki/kreditiestades/bankas/ Resurss aplūkots 2013. gada 10.aprīlī.
45. Nordea banka mājas lapa <http://www.nordea.lv/Uzņēmumiem/Kreditēšana+un+līzings/Overdrafts/1473232.html> Resurss aplūkots 2013. gada 10.aprīlī.
46. <http://www.euroaudit.lv/lv/component/content/article/35-izceltie-raksti-pirmaj-lap/121-izmainas-nodokos-2013>
47. <http://www.ilda.lv/lv/faktoringa-celvedis/kas-ir-faktoring.html>. Resurs skatīts 2013.gada 10.aprīlī
48. <http://www.kreditiem.lv/lv/privatpersonam/overdrafts/>. Resurss skatīts 2013.gada 10.aprīlī
49. <http://www.ifinances.lv/lat/gramatvediba?doc=3945> Resurss skatīts 2013.gada 11.aprīlī

PIELIKUMI

1. pielikums

SIA „PRIORITET” bilances aktīvu posteņi laika posmā
no 2010. gada līdz 2011. gadam (Ls, uz 31.12.)

Aktīvs	Piezīmes numurs	Rindas kods	2011	2010
1. ILGTERMIŅA IEGULDĪJUMI				
II. Pamatlīdzekļi				
Iekārtas un mašīnas	1	080	167431	168436
Pārējie pamatlīdzekļi un inventārs		090	56939	104972
II. KOPĀ:		120	224370	273408
1. IEDAĻAS KOPSUMMA		220	224370	273408
2. Apgrozāmie līdzekļi				
I. Krājumi:	2			
Izejvielas, pamatmateriāli un palīgmateriāli		230	15478	12115
Gatavie ražojumi un preces pārdošanai		250	66047	143018
Avansa maksājumi par precēm		270	1344	1149
I. KOPĀ		290	82868	156282
II. Debitori				
Pircēju un pasūtītāju parādi	3	300	93829	130081
Citi debitori	4	330	11701	652
Nākamo periodu izmaksas	5	360	1919	1369
II. KOPĀ		370	107449	132102
2. IEDAĻAS KOPSUMMA		430	208884	305834
BILANCE		440	433254	579242

**SIA „PRIORITET” bilances pasīvu posteņi laika posmā
no 2010. gada līdz 2011.gadam (Ls, uz 31.12.)**

Pasīvs	Piezīmes numurs	Rindas kods	2011	2010
1. Pašu kapitāls				
Akciju vai daļu kapitāls (pamatkapitāls)		450	12000	12000
5. Nesadalītā peļņa: a) iepriekšējo gadu nesadalītā peļņa		530	167219	323466
b) pārskata gada nesadalītā peļņa.		540	-106605	-156247
1. IEDAĻAS KOPSUMMA		550	72615	179219
3. Kreditori				
1. Ilgtermiņa parādi	7			
Citi aizņēmumi		630	20822	24834
Atliktā nodokļa saistības		700		10478
I. KOPĀ		740	20822	35312
II. Īstermiņa parādi				
Aizņēmumi no kredītiestādēm	8	770	108232	122991
Citi aizņēmumi	9	780	29617	23340
No pircējiem saņemtie avansi	10	790	4094	30020
Parādi piegādātājiem un darbuzņēmējiem	11	800	179442	165582
Nodokļi un sociālās nodrošināšanas maksājumi	12	840	5444	11765
Pārējie kreditori	13	850	5246	4037
Uzkrātās saistības	14	885	7741	6976
II. KOPĀ		890	339817	364711
3. IEDAĻAS KOPSUMMA		900	360639	400023
BILANCE		910	433254	579242

3. pielikums

SIA „PRIORITET” peļņas vai zaudējumu aprēķins 2011.gadā

(pēc apgrozījuma izmaksu metodes)

Nr. p.k.	Rādītāja nosaukums	Piezīmes Nr.	Rindas kods	2011.g.	2010.g.
	1	2	3	4	5
1.	Neto apgrozījums		010	863706	597812
2.	Pārdotās produkcijas ražošanas izmaksas		020	891963	736459
3.	Bruto peļņa vai zaudējumi (no apgrozījuma)		030	-28257	-138647
4.	Pārdošanas izmaksas		040	4368	3252
5.	Administrācijas izmaksas		050	18748	25221
6.	Pārējie uzņēmuma saimnieciskās darbības ieņēmumi		060	8208	25125
7.	Pārējās uzņēmuma saimnieciskās darbības izmaksas		070	72278	15424
8.	Ieņēmumi no līdzdalības koncerna meitas un asociēto uzņēmumu kapitāls		080		
9.	Ieņēmumi no vērtspapīriem un aizdevumiem, kas veidojuši ilgtermiņa ieguldījumus		090		
10.	Pārējie procentu ieņēmumi un tamlīdzīgi ieņēmumi		100		6
11.	Ilgtermiņa finanšu ieguldījumu un īstermiņa vērtspapīru vērtības norakstīšana		110		
12.	Procentu maksājumi un tamlīdzīgas izmaksas		120	1639	1905
13.	Peļņa vai zaudējumi pirms ārkārtas posteņiem un nodokļiem		130	-117083	-159318
14.	Ārkārtas ieņēmumi		140		
15.	Ārkārtas izmaksas		150		
16.	Peļņa vai zaudējumi pirms nodokļiem		160	-117083	-159318
17.	Uzņēmuma ienākuma nodoklis par pārskata periodu		170		
18.	Atliktais UIN		180	-10478	-3071
19.	Pārskata perioda peļņa vai zaudējumi pēc nodokļiem		190	-106605	-156247

**SIA „PRIORITET” bilances aktīvu posteņi laika posmā
no 2009. gada līdz 2010. gadam (Ls, uz 31.12.)**

Aktīvs	Piezīmes numurs	Rindas kods	2010	2009
1. ILGTERMIŅA IEGULDĪJUMI				
II. Pamatlīdzekļi				
Iekārtas un mašīnas	1	080	168436	185054
Pārējie pamatlīdzekļi un inventārs		090	104972	164673
II. KOPĀ:		120	273408	349727
1. IEDAĻAS KOPSUMMA		220	273408	349727
2. Apgrozāmie līdzekļi				
I. Krājumi:	2			
Izejvielas, pamatmateriāli un palīgmateriāli		230	12115	21606
<i>Gatavie ražojumi un preces pārdošanai</i>		250	143018	190261
<i>Avansa maksājumi par precēm</i>		270	1149	1533
I. KOPĀ		290	156282	213400
II. Debitori				
Pircēju un pasūtītāju parādi	3	300	130081	95112
Citi debitori	4	330	652	27710
Nākamo periodu izmaksas	5	360	1369	1619
II. KOPĀ		370	132102	124442
Naudas līdzekļi kopā	6	420	17450	32483
2. IEDAĻAS KOPSUMMA		430	305834	370324
BILANCE		440	579242	720052

**SIA „PRIORITET” bilances pasīvu posteņi laika posmā
no 2009. gada līdz 2010.gadam (Ls, uz 31.12.)**

Pasīvs	Piezīmes numurs	Rind as kods	2010	2009
1. Pašu kapitāls				
Akciju vai daļu kapitāls (pamatkapitāls)		450	12000	12000
5. Nesadalītā peļņa: a) iepriekšējo gadu nesadalītā peļņa		530	323466	316988
b) pārskata gada nesadalītā peļņa.		540	-156247	6478
1. IEDAĻAS KOPSUMMA		550	179219	335466
3. Kreditori				
<i>1. Ilgtermiņa parādi</i>	7			
<i>Citi aizņēmumi</i>		630	24834	38911
<i>Atliktā nodokļa saistības</i>		700	10478	13549
I. KOPĀ		740	35312	52460
II. Īstermiņa parādi				
Aizņēmumi no kredītiestādēm	8	770	122991	140561
Citi aizņēmumi	9	780	23340	22566
No pircējiem saņemtie avansi	10	790	30020	29881
Parādi piegādātājiem un darbuzņēmējiem	11	800	165582	120498
Nodokļi un sociālās nodrošināšanas maksājumi	12	840	11765	6187
Pārējie kreditori	13	850	4037	3312
Uzkrātās saistības	14	885	6976	9121
II. KOPĀ		890	364711	332126
3. IEDAĻAS KOPSUMMA		900	400023	384586
BILANCE		910	579242	720052

SIA „PRIORITET” peļņas vai zaudējumu aprēķins 2010.gadā

(pēc apgrozījuma izmaksu metodes)

Nr. p.k.	Rādītāja nosaukums	Piezīmes Nr.	Rindas kods	2010.g.	2009.g.
	1	2	3	4	5
1.	Neto apgrozījums		010	597812	895024
2.	Pārdotās produkcijas ražošanas izmaksas		020	736459	799174
3.	Bruto peļņa vai zaudējumi (no apgrozījuma)		030	-138647	95850
4.	Pārdošanas izmaksas		040	3252	39771
5.	Administrācijas izmaksas		050	25221	42228
6.	Pārējie uzņēmuma saimnieciskās darbības ieņēmumi		060	25125	20409
7.	Pārējās uzņēmuma saimnieciskās darbības izmaksas		070	15424	28061
8.	Ieņēmumi no līdzdalības koncerna meitas un asociēto uzņēmumu kapitāls		080		
9.	Ieņēmumi no vērtspapīriem un aizdevumiem, kas veidojuši ilgtermiņa ieguldījumus		090		
10.	Pārējie procentu ieņēmumi un tamlīdzīgi ieņēmumi		100	6	659
11.	Ilgtermiņa finanšu ieguldījumu un īstermiņa vērtspapīru vērtības norakstīšana		110		
12.	Procentu maksājumi un tamlīdzīgas izmaksas		120	1905	3009
13.	Peļņa vai zaudējumi pirms ārkārtas posteņiem un nodokļiem		130	-159318	3849
14.	Ārkārtas ieņēmumi		140		
15.	Ārkārtas izmaksas		150		
16.	Peļņa vai zaudējumi pirms nodokļiem		160	-159318	3849
17.	Uzņēmuma ienākuma nodoklis par pārskata periodu		170		
18.	Atliktais UIN		180	-3071	-2629
19.	Pārskata perioda peļņa vai zaudējumi pēc nodokļiem		190	-156247	6478

**SIA „PRIORITET” bilances aktīvu posteņi laika posmā
no 2008. gada līdz 2009.gadam (Ls, uz 31.12.)**

Aktīvs	Piezīmes numurs	Rindas kods	2009	2008
1. ILGTERMIŅA IEGULDĪJUMI				
II. Pamatlīdzekļi				
Pārējie pamatlīdzekļi un inventārs	1	090	349727	438715
II. KOPĀ:		120	349727	438715
1. IEDAĻAS KOPSUMMA		220	349727	438715
2. Apgrozāmie līdzekļi				
I. Krājumi:	2			
Izejvielas, pamatmateriāli un palīgmateriāli		230	21606	22704
<i>Gatavie ražojumi un preces pārdošanai</i>		250	190261	215327
<i>Avansa maksājumi par precēm</i>		270	1533	750
I. KOPĀ		290	213400	238781
II. Debitori				
Pircēju un pasūtītāju parādi	3	300	95112	157711
Citi debitori	4	330	27710	29987
Nākamo periodu izmaksas	5	360	1619	
II. KOPĀ		370	124442	187698
Naudas līdzekļi kopā	6	420	32483	35281
2. IEDAĻAS KOPSUMMA		430	370324	461760
BILANCE		440	720052	900475

**SIA „PRIORITET” bilances pasīvu posteņi laika posmā
no 2008. gada līdz 2009.gadam (Ls, uz 31.12.)**

Pasīvs	Piezīmes numurs	Rindas kods	2009	2008
1. Pašu kapitāls				
Akciju vai daļu kapitāls (pamatkapitāls)		450	12000	12000
5. Nesadalītā peļņa: a) iepriekšējo gadu nesadalītā peļņa		530	316988	293705
b) pārskata gada nesadalītā peļņa.		540	6478	23283
1. IEDAĻAS KOPSUMMA		550	335466	328988
3. Kreditori				
<i>1. Ilgtermiņa parādi</i>	<i>7</i>			
<i>Citi aizņēmumi</i>		630	38911	32708
<i>Atliktā nodokļa saistības</i>		700	13549	16178
I. KOPĀ		740	52460	48886
II. Īstermiņa parādi				
Aizņēmumi no kredītiestādēm	8	770	140561	210825
Citi aizņēmumi	9	780	22566	18829
No pircējiem saņemtie avansi	10	790	29881	68506
Parādi piegādātājiem un darbuzņēmējiem	11	800	120498	187953
Nodokļi un sociālās nodrošināšanas maksājumi	12	840	6187	11820
Pārējie kreditori	13	850	3312	8923
Uzkrātās saistības	14	885	9121	15744
II. KOPĀ		890	332126	522601
3. IEDAĻAS KOPSUMMA		900	384586	571487
BILANCE		910	720052	900475

SIA „PRIORITET” peļņas vai zaudējumu aprēķins 2009.gadā

(pēc apgrozījuma izmaksu metodes)

Nr. p.k.	Rādītāja nosaukums	Piezīmes Nr.	Rindas kods	2009.g.	2008.g.
	1	2	3	4	5
1.	Neto apgrozījums		010	895024	1428924
2.	Pārdotās produkcijas ražošanas izmaksas		020	799174	1253457
3.	Bruto peļņa vai zaudējumi (no apgrozījuma)		030	95850	175467
4.	Pārdošanas izmaksas		040	39771	98911
5.	Administrācijas izmaksas		050	42228	38184
6.	Pārējie uzņēmuma saimnieciskās darbības ieņēmumi		060	20409	1841
7.	Pārējās uzņēmuma saimnieciskās darbības izmaksas		070	28061	14011
8.	Ieņēmumi no līdzdalības koncerna meitas un asociēto uzņēmumu kapitāls		080		
9.	Ieņēmumi no vērtspapīriem un aizdevumiem, kas veidojuši ilgtermiņa ieguldījumus		090		
10.	Pārējie procentu ieņēmumi un tamlīdzīgi ieņēmumi		100	659	15
11.	Ilgtermiņa finansu ieguldījumu un īstermiņa vērtspapīru vērtības norakstīšana		110		
12.	Procentu maksājumi un tamlīdzīgas izmaksas		120	3009	
13.	Peļņa vai zaudējumi pirms ārkārtas posteņiem un nodokļiem		130	3849	26217
14.	Ārkārtas ieņēmumi		140		
15.	Ārkārtas izmaksas		150		
16.	Peļņa vai zaudējumi pirms nodokļiem		160	3849	26217
17.	Uzņēmuma ienākuma nodoklis par pārskata periodu		170		
18.	Atliktais UIN		180	-2629	2934
19.	Pārskata perioda peļņa vai zaudējumi pēc nodokļiem		190	6478	23285

SIA „PRIORITET” kontu plāns

Kods	Nosaukums	Val.	Sk.	Aiz B.	A/P	Subkonto 1	Subkonto 2	Subkonto 3
00	Atlikums				AP			
00.0	Atlikums				AP			
00.0.0	Atlikums				AP			
00.0.1	Atlikums				AP			
10	ILGTERMIŅA IEGULDĪJUMI				AP			
11	NEMATERIĀLIE IEGULDĪJUMI				AP			
11.1	Uzņēmuma attīstības izm.				AP			
11.1.0	Uzņēmuma attīstības izm.		+		AP	Pamatlīdzekļi		
11.2	Patenti,licences,konces.				AP			
11.2.0	Patenti,licences,konces.				AP			
11.3	Uzņēm.nemateriālā vērtība				AP			
11.3.0	Uzņēm.nemateriālā vērtība		+		AP	Pamatlīdzekļi		
11.8	Avansa maks.par nem.akt.				AP			
11.8.0	Avansa maks.par nem.akt.				AP	Darbinieki		
11.9	Nemateriālo ieguld.vērt.norakst.daļa				AP			
11.9.0	Nemateriālo ieguld.vērt.norakst.daļa				AP			
11.9.1	Noliet. Uzņēm.attīst.izm.				AP			
11.9.2	Noliet. Patenti,licences				AP			
11.9.3	Noliet. Uzņēm.nemat.vērt.				AP			
12	PAMATLĪDZEKĻI				AP			
12.0	Zemes gabali		+		AP			
12.0.0	Zemes gabali		+		AP	Pamatlīdzekļi		
12.1	Nekustamais īpašums		+		AP	Pamatlīdzekļi		
12.1.0	Ēkas un būves		+		AP	Pamatlīdzekļi		
12.2	Iekārtas un mašīnas		+		AP	Pamatlīdzekļi		
12.2.0	Iekārtas un mašīnas		+		AP	Pamatlīdzekļi		
12.3	Inventārs,pārējie pamatl.		+		AP			
12.3.0	Inventārs,pārējie pamatl.		+		AP	Pamatlīdzekļi		
12.4	Izdevumi pamatlīdz.izveidoš.				AP			
12.4.0	Izdevumi par PL objektu				AP	Ieņ. - Izd. veidi		
12.9	Pamatlīdzekļu nolietojums		+		AP	Pamatlīdzekļi		
12.9.0	Pamatlīdzekļu nolietojums		+		AP	Pamatlīdzekļi		
12.9.1	Tehnoloģisko iekārtu un mašīnu nolietojumu		+		AP	Pamatlīdzekļi		
12.9.2	Noliet. Pārējie pamatl.		+		AP	Pamatlīdzekļi		
13	ILGTERMIŅA FIN.IEGULDĪJ.				AP			

13.1	Līdzdal.meitas uzņēm.kap.				ĀP			
13.1.0	Līdzdal.meitas uzņēm.kap.				ĀP			
13.2	Aizdev.meitas uzņēmumiem				ĀP			
13.2.0	Aizdev.meitas uzņēmumiem				ĀP			
13.3	Līdzd.saist.uzņēm.kapit.				ĀP			
13.3.0	Līdzd.saist.uzņēm.kapit.				ĀP			
13.4	Aizdev.saistīt. uzņēmumiem				ĀP			
13.4.0	Aizdev.saistīt. uzņēmumiem				ĀP			
13.5	Pārējie vērtspapīri				ĀP			
13.5.0	Pārējie vērtspapīri				ĀP			
13.6	Pārējie aizdevumi				ĀP			
13.6.0	Pārējie aizdevumi				ĀP			
13.7	Pašu akcijas un daļas				ĀP			
13.7.0	Pašu akcijas un daļas				ĀP			
13.8	Aizdev.dalībn.un valdei				ĀP			
13.8.0	Aizdev.dalībn.un valdei				ĀP	Darbinieki		
20	APGROZĀMIE LĪDZEKĻI				ĀP			
21	KRĀJUMI				ĀP			
21.1	Izejvielas un materiāli		+		ĀP			
21.1.0	Izejvielas un materiāli		+		Ā	Preces	Noliktavas	
21.1.1	Degviela		+		ĀP	Diegvielu markas	Autotransports	
21.3	Gatava produkcija un preces pārdošanai				ĀP			
21.3.0	Gatava produkcija un preces pārdošanai		+		ĀP	Preces	Noliktavas	
21.3.1	Kokmateriāli		+		ĀP	Preces	Noliktavas	
21.4	Tara				ĀP			
21.4.0	Tara				ĀP			
21.7	Mazvērt. invent.		+		ĀP	MVI		
21.7.0	Mazvērtīgais inventārs		+		ĀP	MVI		
21.8	Mazvērtīgā inventāra nolietojums				ĀP			
21.8.0	Mazvērtīgā inventāra nolietojums				ĀP	MVI		
21.9	Avansa maksājums par precēm				ĀP			
21.9.0	Avansa maksājums par precēm				ĀP	Organizācijas		
21.9.1	Avansa maksājums par precēm		+		ĀP	Organizācijas		
22	PRODUKT. UN DARBA DZĪVN.				ĀP			
23	NORĒĶINI AR DEBITORIEM				ĀP			
23.1	Norēķini ar pircējiem un pasūtītājiem				ĀP			
23.1.0	Norēķini ar pircējiem un pasūtītājiem				ĀP	Organizācijas	PPR	
23.1.1	PVN aprēķinātais,bet nesamaksātais				ĀP	Organizācijas		

23.1.2	Norēķini ar pircējiem un pasūtītājiem valūta	+			AP	Organizācijas	PPR	
23.1.9	Šaubīgi parādi				AP	Organizācijas	PPR	
23.5	Norēķini ar citiem debitoriem				AP	Organizācijas		
23.5.0	Norēķini ar citiem debitoriem				AP	Organizācijas		
23.5.1	Parāds no darbiniekiem				AP	Darbinieki		
23.7	Īstermiņa aizdev.darbn.				AP			
23.7.0	Īstermiņa aizdev.darbn.				AP	Darbinieki		
23.8	Norēķini par avansiem				AP	Darbinieki		
23.8.0	Norēķini par avansiem ar personālu				AP	Darbinieki		
23.8.1	Maiņas naudas (kases aparāts)				AP	Darbinieki		
23.8.2	Norēķ. par avansiem ar personālu /kredītkarte/				AP	Darbinieki		
23.9	Parmaksātie nodokļi				AP			
23.9.0	PVN no samaksātiem avansiem				AP	Organizācijas		
23.9.1	PVN no saņemtiem avansiem				AP	Organizācijas		
23.9.2	PVN no citiem debitoriem				AP	Organizācijas		
24	NĀKAMO PERIODU IZDEVUMI				AP			
24.1	Nākamo periodu izdevumi				AP			
24.1.0	Nākamo periodu izdevumi				AP			
24.1.1	Ķīlas nauda				AP	Organizācijas		
26	NAUDAS LĪDZEKĻI				AP			
26.1	Kase				AP			
26.1.0	Kase				AP			
26.1.1	Kase / EKA /				A			
26.1.2	Nauda ceļā				AP			
26.1.3	Kase valūtas	+			AP			
26.2	Norēķini kontos bankās				AP			
26.2.0	Norēķinu rēķini bankās 06191 LVL				AP	Mūsu bankas		
26.2.1	Norēķini rēķini bankās 07870 LVL				AP	Mūsu bankas		
26.2.2	Norēķini rēķini bankās 36791 EUR	+			AP	Mūsu bankas		
26.2.3	Norēķini rēķini bankās 46976 EUR	+			AP	Mūsu bankas		
26.2.4	Norēķini rēķini bankās 06191 EUR	+			AP	Mūsu bankas		
26.2.5	Norēķini rēķini bankās 101077 EUR	+			AP	Mūsu bankas		
26.2.9	Valūtas konvertācijas stāpkonts				AP			
26.4	Čeki,īpaši konti,akredit.				AP			
26.4.0	Čeki,īpaši konti,akredit.				AP	Noliktavas	Kases	
26.7	Kreditkarti				AP			
26.7.0	Kreditkarti 77684 LVL				AP	Kreditkartīšas	Mūsu bankas	Organizācijas
26.8					AP			
26.8.0	Konvertācija				AP			

26.8.1	Nepareizi parmaksata summa				AP	Organizācijas		
30	PAŠU KAPITĀLS				AP			
31	Pamatkapitāls				AP			
31.1	Pamatkapitāls				P			
31.1.0	Pamatkapitāls				P	Īpašnieki		
31.3	Ilgterm.ieguld. pārvērtēš.				AP			
31.3.0	Ilgterm.ieguld.pārvērtēš.				AP			
33	REZERVES				AP			
33.1	Rezerves kapitāls				AP			
33.1.0	Rezerves kapitāls				P			
33.3	Likumā paredzētās rezerv.				P			
33.3.0	Likumā paredzētās rezerv.				P			
33.4	Rezerve pašu daļām,akcij.				AP			
33.4.0	Rezerve pašu daļām,akcij.				AP			
33.5	Statūtos paredz.rezerves				AP			
33.5.0	Statūtos paredz.rezerves				AP			
33.6	Pārējās rezerves				AP			
33.6.0	Pārējās rezerves				AP			
34	NESADALĪTĀ PEĻŅA				AP			
34.1	Pārskata gada nesadalīta peļņa				P			
34.1.0	Pārskata gada nesadalīta peļņa				P			
34.2	Iepriekšējo gadu nesadalīta peļņa				P			
34.2.0	Iepriekšējo gadu nesadalīta peļņa				P			
43	CITI UZKRĀJUMI				AP			
43.1	CITI UZKRĀJUMI				AP			
43.1.5	Uzkrājumi šaubīgām debitoram				AP			
50	KREDITORI				AP			
51	NORĒĶINI PAR AIZŅĒMUMIEM				AP			
51.1	Īstermiņa lizinga saistības				AP			
51.1.1	Īstermiņa lizinga saistības				AP	Organizācijas	PPR	
51.1.2	Ilgtermiņa lizinga saistības				AP	Organizācijas	PPR	
51.4	Aizņēmumi no fizisk. pers.				AP	Īpašnieki		
51.4.0	Aizņēmumi no fizisk. pers.				AP	Īpašnieki		
51.5	Īstermiņa aizņēmumi no kredītiestādēm				AP			
51.5.0	Īstermiņa aizņēmumi no kredītiestādēm	+			AP	Organizācijas		
51.6	Ilgtermiņa aizņēmumi				AP			
51.6.0	Ilgtermiņa aizņēmumi				AP			
52	NORĒĶ.PAR SAŅEMT.AVANSIEM				AP			
52.1	Norēķ.par saņem.t.avansiem				AP			

52.1.0	Norēķ.par saņemt.avansiem	+			ĀP	Organizācijas	PPR	
52.1.1	Norēķ.par saņemt.avansiem valut.	+			ĀP	Organizācijas		
52.1.2	Nepareiz.saņēmtās summas				ĀP	Organizācijas		
53	PIEGĀDĀTĀJI,DARB UZŅĒMĒJI				ĀP			
53.1	Norēķini ar piegādātājiem un darbuzņēmēj				ĀP			
53.1.0	Norēķini ar piegādātājiem un darbuzņēmēj				ĀP	Organizācijas	PPR	
53.1.1	Norēķini ar piegādātājiem un darbuzņēmēj	+			ĀP	Organizācijas	PPR	
53.1.2	Norēķini ar piegādātājiem (kok.mat.)				ĀP	Organizācijas	PPR	
53.1.7	Norēķini ar piegād. un darbuzņ.(DnB Līzing)	+			ĀP	Organizācijas	PPR	
55	UZŅĒMUMI,PERSON ĀLS,DALĪBN.				ĀP			
55.1	Norēķini par parādiem radniecīgajām sabiedrībām				ĀP			
55.1.0	Norēķini par parādiem radniecīgajām sabiedrībām				ĀP	Organizācijas	PPR	
55.3	Gada pārskata izdevumi				ĀP			
55.3.0	Gada pārskata izdevumi				ĀP			
55.3.5	Atvaļinājuma uzkrāt.saistības				ĀP			
55.4	Aizņēmumi no dibinātājiem				ĀP			
55.4.0	Aizņēmumi no dibinātājiem				ĀP	Īpašnieki		
55.4.5	Atliktā nodokļa saistības				ĀP			
55.5	Parādi personālam				ĀP			
55.5.0	Parādi personālam				ĀP	Darbinieki		
55.8	Uzkrātās saistības uzņēmumiem				ĀP			
55.8.8	Uzkrātās saistības uzņēmumiem				ĀP	Organizācijas		
56	DARBA SAMAKSA UN IETŪRĒJ.				ĀP			
56.1	Norēķini par darba algu				ĀP			
56.1.0	Norēķini par darba algu				ĀP	Darbinieki		
56.1.2	Avans				ĀP			
56.2	Ietūrējumi no darba algas				ĀP			
56.2.0	Ietūrējumi no darba algas				ĀP	Darbinieki		
57	NORĒĶINI PAR NODOKĻIEM				ĀP			
57.1	Norēķini par uzņ.ienākuma nodokli				ĀP			
57.1.0	Norēķini par uzņ.ienākuma nodokli				ĀP			

57.1.1	Uzņēmuma ienākuma nod.(nerezidenti)				ĀP			
57.2	Ienākuma nodoklis iedzīv.				ĀP			
57.2.0	Ienākuma nodoklis iedzīv.				ĀP	Darbinieki		
57.2.1	Pievienotas vērtības nod. 22%				ĀP	Organizācijas	PVN līkmes	
57.2.2	Pievienotas vērtības nod. kokmateriāliem				ĀP	Organizācijas		
57.2.3	Uzņēmējdarbības riska valsts nodeva				ĀP	Darbinieki		
57.2.4	Sociālais nodoklis 11%				ĀP	Darbinieki		
57.2.5	Sociālais nodoklis 24,09%				ĀP	Darbinieki		
57.2.6	Norēķini par īpašuma nod.				ĀP			
57.2.7	Dabas resursu nodoklis				ĀP			
57.3	Pievienotas vērtības nod. 5%				ĀP			
57.3.0	PVN revers precēm no ES				ĀP	Organizācijas	PVN līkmes	
57.3.1	PVN revers pakalpojumiem no ES				ĀP	Organizācijas	PVN līkmes	
58	NORĒĶINI PAR DIVIDENDĒM				ĀP			
58.1	Pārskata gada dividendes				ĀP			
58.1.0	Pārskata gada dividendes				ĀP			
58.2	Iepriekš.g.neizmaks. divid.				ĀP			
58.2.0	Iepriekš.g.neizmaks.divid				ĀP			
59	NĀKAMO PERIODU IEŅĒMUMI				ĀP			
59.1	Nākamo periodu ieņēmumi				ĀP			
59.1.0	Nākamo periodu ieņēmumi				ĀP			
60	IEŅĒMUMI NO SAIMNIEC.DARB				ĀP			
61	Ieņēmumi, apliek. ar PVN				ĀP			
61.1	Ieņēmumi, apliek. ar PVN				ĀP			
61.1.0	Ieņēmumi, apliek. ar PVN 22% nopamatdarbības				ĀP			
61.1.1	Ieņēmumi, apliek. ar PVN 22% no pakalpoj.				ĀP			
61.1.2	PL pārdošana				ĀP	Organizācijas	PVN līkmes	
61.1.3	Ieņēmumi, apliek. ar PVN 22% no lūkām				ĀP			
61.1.4	Ieņēmumi, apliek. ar PVN 22% no materiāliem				ĀP			
62	Ieņēmumi, neapliek. ar PVN vai ar PVN 0%				ĀP			
62.2	Ieņēmumi, neapliek. ar PVN vai ar PVN 0%				ĀP			
62.2.0	Ieņēmumi, apliek. ar PVN 0%				ĀP	Organizācijas		

62.2.1	Ar PVN 0% likmi apliekami ieņēmumi				ĀP	Organizācijas		
64	IEŅĒMUM.SAMAZIN. ATLAIDES				ĀP			
64.1	Piešķirtās SKONTO atlaid.				ĀP			
64.1.0	Piešķirtās SKONTO atlaid.				ĀP			
64.2	Bonus				ĀP			
64.2.0	Bonus				ĀP			
64.3	RABAT				ĀP			
64.3.0	RABAT				ĀP			
65	PĀRĒJIE UZŅĒMUMA IEŅĒMUMI				ĀP			
65.9	Kapitālas izdevumi pamatlīdz.				ĀP			
65.9.0	Kapitālas izdevumi pamatlīdz.				ĀP			
67	CITU PERIODU IEŅĒMUMI				ĀP			
67.1	Citu periodu ieņēmumi				ĀP			
67.1.0	Citu periodu ieņēmumi				ĀP			
70	SAIMNIEC.DARBĪB.IZDEVUMI				ĀP			
71	IZEJVIELU,MATER. IEPIRKŠ.				ĀP			
71.1	Izejvielu,mater.iepirkš.				ĀP			
71.1.0	Izejvielu,mater.iepirkš.				ĀP			
71.1.1	Eļļa iepirkšanas un piegādes izdevumi				ĀP			
71.1.2	Degvielas iepirkšanas un piegādes izdev				ĀP			
71.1.3	Rezerves daļu iepirkšanas un piegādes izmaksas				ĀP			
71.2	Preču iepirkšana, piegāde				ĀP			
71.2.0	Preču iepirk.izdevumi				ĀP	Ieņ. - Izd. veidi		
71.2.1	Preču izdevumi (kancelējas preces)				ĀP			
71.2.2	Preču izdevumi (zīmogi)				ĀP			
71.2.3	Preču izdevumi (el.,būv.darbi)				ĀP			
71.3	Transporta izdevumi				ĀP			
71.3.0	Preces, gatavas produkcijas transporta izdevumi				ĀP			
71.3.1	Transporta pakalpojumi no ES	+			ĀP			
71.4	Taras izdevumi				ĀP			
71.4.0	Taras izdevumi				ĀP			
71.5	Muitas un ievadnodevas				ĀP			
71.5.0	Muitas un ievadnodevas				ĀP			
71.6	Remontu-ekspl. izdevumi (autotransp.)				ĀP			
71.6.0	Remontu-ekspl. izdevumi (autotransp.)				ĀP			

71.6.1	Autotransporta TA				AP			
71.6.2	Remontu-ekspl. izdevumi /iekārt./				AP			
71.7	Darbi,pakalp.no ārienes				AP			
71.7.0	Darbi,pakalp.no ārienes				AP	Organizācijas		
71.9	Izdevumi material. vērtība samazinaš.				AP			
71.9.0	Izdevumi material. vērtība samazinaš.				AP			
72	PERSONĀLA IZMAKSAS				AP			
72.1	Personāla izmaksas				AP			
72.1.0	Personāla izmaksas strādniekiem				AP	Darbinieki		
72.1.1	Uzkraļumi atvalinājumiem				AP			
72.2	Pārvaldes personāla izmaksas				AP			
72.2.0	Pārvaldes personāla izmaksas				AP	Darbinieki		
73	Obligātas sociālas apdrošināšanas nod.				AP			
73.1	Obligātas sociālas apdrošināšanas nod.				AP			
73.1.0	Sociālas apdrošināšanas izdevumi strādniekiem				AP	Darbinieki		
73.1.1	Sociālas apdrošināšanas uzkrājumi atvalinājumiem				AP			
73.1.2	Sociālas apdrošināšanas izdevumi pārvaldes personāla				AP	Darbinieki		
73.2	Riska nodevas izdevumi				AP			
73.2.3	Riska nodevas izdevumi				AP			
73.2.4	Revers	+			AP	Organizācijas	PPR	
74	NOLIETOJUMS,NORA KSTĪJUMI				AP			
74.1	Nemater.ieguld.vērt.nor.				AP			
74.1.0	Nemater.ieguld.vērt.nor.				AP			
74.2	Pamatlīdzekļu nolietojums				AP			
74.2.0	Pamatlīdzekļu nolietojums				AP			
74.2.1	Mazvērtīgā inventāra nolietojums				AP	MVI		
74.4	Apgrozāmo līdzekļu vērtības norakstīšana				AP			
74.4.0	Apgrozāmo līdzekļu vērtības norakstīšana				AP			
74.4.1	Apgrozāmo līdzekļu vērtības norakstīšana				AP			
75	SAIMNIEC.DARBĪBAS IZDEV.				AP			
75.1	Saimniec. darbības izdev.				AP			
75.1.0	Saimnieciskas izdevumi				AP			
75.2	Dabas resursu nodoklis				AP			
75.2.0	Dabas resursu nodoklis				AP			

75.3	Nodevas par zemes gabal.				AP			
75.3.0	Nodevas tiesu istādē				AP			
75.3.5	Nodevas par licenci				AP			
75.3.6	Iebraukšanas nodeva				AP			
75.4	Apdrošinašanas maksājumi				AP			
75.4.0	Apdrošinašanas maksājumi				AP			
75.4.1	Apdrošināšana administrācijas transp.				AP			
75.5	Pārējie saimnieciskās darbības izdevumi				AP			
75.5.0	Izdevumi par telpu nomu				AP			
75.5.1	Ofisa izturēšanas izdevumi				AP			
75.5.2	Izdevumi par instrumentu nomu				AP			
75.5.3	Pārējie saimniecības izdevumi				AP			
75.5.4	Apsardzes izdevumi				AP			
75.6	Apmācības izdevumi				AP			
75.6.0	Apmācības izdevumi				AP			
75.7	Komandējumu izdevumi				AP			
75.7.0	Komandējumu izdevumi				AP			
76	PREČU PĀRDOŠANAS IZDEVUMI				AP			
76.1	Iesaiņojamais materiāls				AP			
76.1.0	Iesaiņojamais materiāls				AP			
76.2	Preču transporta izdevumi				AP			
76.2.0	Preču transporta izdevumi				AP			
76.2.1	Preču transporta izdevumi /tosols/				AP			
76.2.2	Celtn-bas gruppu izvešana izdevumi				AP			
76.2.5	CSDD izdevumi				AP			
76.3	Preču transporta apdrošināšana				AP			
76.3.0	Preču transporta apdrošināšana				AP			
76.3.1	Transporta nodeva				AP			
76.3.2	Transporta nodeklis				AP			
76.4	Benzīna izdevumi				AP			
76.4.0	Benzīna izdevumi				AP			
76.5	Reklāmas izdevumi				AP			
76.5.0	Reklāmas izdevumi				AP			
76.5.1	Citi pārdošanas izdevumi				AP			
76.5.2	Marketinga izdevumi				AP			
77	Administratīvie izdevumi				AP			
77.1	Sakaru izdevumi				AP			
77.1.0	Sakaru izdevumi				AP			
77.1.1	Pasta pakalpojumi				AP			
77.2	Biroja izdevumi				AP			
77.2.0	Izdevumi par kancelējas(biroja) precēm				AP			

77.3	Juridisko pakalpojumu apmaksā				AP			
77.3.0	Juridisko pakalpojumu apmaksā				AP			
77.4	Izdevumi par revīziju un gada atskaites				AP			
77.4.0	Izdevumi par revīziju un gada atskaites				AP			
77.5	Naudas apgrozījuma blakus izd.				AP			
77.5.0	Bankas izdevumi				AP			
77.5.1	Kredīta noformēšana				AP			
77.5.2	Kredīta procenti				AP			
77.6	Transporta izdevumi / administrac./				AP			
77.6.0	Transporta izdevumi				AP			
77.6.1	Autostāvvietā				AP			
77.6.2	Remonta izdevumi				AP			
77.7	Pārējie administratīvie izdevumi				AP			
77.7.0	Pārējie administratīvie izdevumi				AP			
77.8	Reprezentācijas izdevumi				AP			
77.8.0	Reprezentācijas izdevumi				AP			
77.8.1	Izdevumi viegla a/transporta uzturēšanai				AP			
78	IEPRIEKŠ.PERIODU IZDEVUMI				AP			
78.1	Iepriekš.periodu izdevumi				AP			
78.1.0	Iepriekš.periodu izdevumi				AP			
79	Ēdināšanas izdevumi				AP			
79.4	Ēdināšanas izdevumi				AP			
79.4.0	Dzeramais ūdens, īres maksa				AP			
79.4.1	Medic.pakalpojumi un mediakmenti				AP			
79.4.2	Pārējie produkti				AP			
81	DAŽĀDI IEŅĒMUMI				AP			
81.1	Ieņēmumi no līdzdalības				AP			
81.1.1	Ieņēmumi no līdzdalības				AP			
81.1.2	Ieņ.no aizdev.,vērtspap.				AP			
81.2	Pārējie ienākumi no procentiem				AP			
81.2.0	Pārējie ienākumi no procentiem				AP			
81.5	Ieņēmumi no val.kursa paaugstināšanas				P			
81.5.0	Ieņēmumi no val.kursa paaugstināšanas				P			
81.6	Sanemtās soda naudas un līgumsodi				AP			
81.6.0	Sanemtās soda naudas un līgumsodi				AP			
81.7	Ārz.val.pārdošana, pirkš.				P			
81.7.0	Ārz.val.pārdošana,pirkš.				P			

81.9	Pārējie ieņēmumi				P		
81.9.0	Pārējie ieņēmumi				P		
82	DAŽĀDI IZDEVUMI				AP		
82.1	Īsterm.fin.ieguld. norakst.				AP		
82.1.0	Īsterm.fin.ieguld.norakst				AP		
82.2	Samaksātie procenti				AP		
82.2.0	Samaksātie procenti				AP		
82.4	Ilgterm.aizdev.proc. samak.				AP		
82.4.0	Ilgterm.aizdev.proc. samak.				AP		
82.5	Izdevumi no val.kursa pazemināšanas				A		
82.5.0	Izdevumi no val.kursa pazemināšanas				A		
82.6	Nomaksātas soda naudas un līgumsodi				AP		
82.6.0	Nomaksātas soda naudas un līgumsodi				AP		
82.6.1	Ziedojumi				AP		
82.7	Ārz.valūt.pirkšana, pārdoš.				A		
82.7.0	Ārz.valūt.pirkšana,pārdoš.				A		
82.9	Pārējie izdevumi				AP		
82.9.0	Pārējie izdevumi				AP		
82.9.1	PL pārdošanas				AP		
82.9.2	Audīta rezultāta aprēķinātas summas				AP		
83	ĀRKĀRTAS IENĒMUMI				AP		
83.1	Ārkārtas ieņēmumi				P		
83.1.0	Ārkārtas ieņēmumi				P		
84	Ārkārtas izdevumi				A		
84.1	Ārkārtas izdevumi				A		
84.1.0	Ārkārtas izdevumi				A		
84.1.1	Dāvanas				A		
86	Peļņa vai zaudējumi				AP		
86.1	Peļņa vai zaudējumi				AP		
86.1.0	Peļņa vai zaudējumi				AP		
87	PEĻNAS IZLIETOJUMS				AP		
87.1	Peļņas izmantošana				AP		
87.1.0	Peļņas izmantošana				AP		
88	IZDEVUMOS NEIEKĻ.NODOKĻI				AP		
88.1	Peļņas nodoklis				AP		
88.1.0	Nodoklis no peļņas				AP		
88.2	Nodoklis par dabas res.izmant.				AP		
88.2.0	Nodoklis par dabas res.izmant.				AP		
88.3	Nodoklis par zemi				AP		
88.3.0	Nodoklis par zemi				AP		
88.4	Citi saimn.darb.neiekļ. nodokļi				AP		

88.4.0	Citi saimn.darb.neiekļ.nodokļi				ĀP			
88.4.1	Atliktais nodoklis				ĀP			
88.5	Nekustamā īpašuma nodoklis				ĀP			
88.5.0	Nekustamā īpašuma nodoklis				ĀP			
99	Benzina papildkonts				ĀP			
99.0	Benzina papildkonts				ĀP			
99.0.0	papildkonts				ĀP			
PA	PAMATLĪDZEKĻU AMORTIZĀCIJA			+	ĀP			
PA.1	Pamatlīdzekļi 1. kategorijas			+	ĀP			
PA.1.K	Pamatlīdzekļi 1. kategorijas			+	ĀP	Pamatlīdzekļi		
PA.2	Pamatlīdzekļi 2. kategorijas			+	ĀP			
PA.2.K	Pamatlīdzekļi 2. kategorijas			+	ĀP			
PA.3	Pamatlīdzekļi 3. kategorijas			+	ĀP			
PA.3.K	Pamatlīdzekļi 3. kategorijas			+	ĀP			
PA.4	Pamatlīdzekļi 4. kategorijas			+	ĀP			
PA.4.K	Pamatlīdzekļi 4. kategorijas			+	ĀP			
PA.4.O	Pamatlīdzekļi 4. kategorijas			+	ĀP	Pamatlīdzekļi		
PA.N	PAMATLĪDZEKĻU NOLIETOJUMS			+	ĀP			
PA.N.O	Pamatlīdzekļu nolietojums			+	ĀP			

Maģistra darbs „Kreditoru parādu uzskaitē un analīze SIA “PRIORITET”” izstrādāts LU Ekonomikas un vadības fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Irina Karpeļuka _____
(paraksts)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: Dr. oec, asoc. prof. Laimdota Kaire _____
(paraksts) (datums)

Recenzents: Dr. oec, asoc. prof. Inga Būmane

Darbs iesniegts Grāmatvedības un audita katedrā _____ (datums)
Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe Dagmāra Briede _____ (paraksts)

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____ prot. Nr. _____

Komisijas sekretāre: Mg. ekon., lekt. Ilze Āboliņa _____